ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРІВ ПРИ ЗВЕРНЕННІ ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ ТА ЗАЯВАМИ

Науково-практичний посібник

ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРІВ ПРИ ЗВЕРНЕННІ ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ ТА ЗАЯВАМИ

Науково-практичний посібник

Київ
2017

УДК 343.163
ББК 67.9
П 42

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії прокуратури України
(протокол № 3 від 28 квітня 2017 року)

Рецензенти:

Попов Г.В. – проректор – директор Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук;

Косюта М.В. – професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, почесний працівник прокуратури України, заслужений юрист України.

П 42 **Повноваження прокурорів при зверненні до суду з позовами та заявами:** наук.-практ. посіб. / І.І. Брус, О.О. Говоруха, О.В. Драган, О.А. Казак, О.П. Мельник, В.В. Одуденко, С.А. Павліченко, Ю.А. Турлова. – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – 158 с.

ISBN 978-617-7500-04-8

У науково-практичному посібнику висвітлено питання права на пред'явлення прокурором позову (заяви), підстав для представництва інтересів держави в суді та їх обґрунтування, наведено інформаційні приводи для звернення прокурора до суду з позовами (заявами), визначено їх форму і зміст, види судочинства та підсудність спору, розглянуто аспект надання прокурором доказів для обґрунтування позовних вимог, а також типові порушення, які допускаються прокурором при зверненні до суду з позовами (заявами).

Посібник містить зразки позовних заяв, що подаються прокурором на захист інтересів держави в порядку цивільного, адміністративного та господарського судочинства.

Видання розраховане на прокурорів, які здійснюють представництво інтересів держави в суді, юристів-практиків, наукових і науково-педагогічних працівників, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами діяльності прокуратури.

УДК 343.163
ББК 67.9

© Генеральна прокуратура України, 2017
© Національна академія прокуратури України, 2017

ISBN 978-617-7500-04-8

ЗМІСТ

ВСТУП 5

Розділ 1
ПРАВО НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПОЗОВУ (ЗАЯВИ) 7

Розділ 2
ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ 12

Розділ 3
ІНФОРМАЦІЙНІ ПРИВОДИ ДЛЯ ЗВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРА ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ (ЗАЯВАМИ) 19

Розділ 4
ФОРМА І ЗМІСТ ПОЗОВУ (ЗАЯВИ) 23

Розділ 5
ВИЗНАЧЕННЯ ВИДУ СУДОЧИНСТВА ТА ПІДСУДНОСТІ СПОРУ 34

Розділ 6
НАДАННЯ ПРОКУРОРОМ ДОКАЗІВ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ 43

Розділ 7
ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ, ЯКІ ДОПУСКАЮТЬСЯ ПРОКУРОРОМ ПРИ ЗВЕРНЕННІ ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ (ЗАЯВАМИ) 48

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ 52

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 65

ДОДАТКИ 66

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ	– Верховна Рада України
ВСУ	– Верховний Суд України
ВАСУ	– Вищий адміністративний суд України
ВГСУ	– Вищий господарський суд України
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
ЗК України	– Земельний кодекс України
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
КСУ	– Конституційний Суд України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

ВСТУП

Реформування органів прокуратури, що триває в Україні, спричинило внесення численних змін до законодавства. Сьогодні ці новації стосуються зміни правового статусу прокуратури України – віднесення цієї державної інституції до судової влади та звуження конституційних функцій, покладених на прокуратуру.

Із набранням чинності Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» звужено обсяг функцій прокурора щодо захисту інтересів громадянина та держави, не пов'язаних із кримінально-процесуальною діяльністю прокурора.

Далі Законом України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя» прокурора позбавлено можливості пред'являти позови на захист прав громадянина. Прокурор має право здійснювати представництво інтересів громадян у суді лише у тих справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності цим Законом, до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню (пп. 9 п. 16-1 Перехідних положень).

Внесено суттєві законодавчі зміни й щодо обмеження підстав, порядку здійснення прокурором представництва інтересів держави в суді, а також можливостей інформаційного забезпечення представницької діяльності тощо. При цьому механізм реалізації прокурором своїх повноважень ще не напрацьований.

Про це, зокрема, свідчать результати вивчення судової практики з питань застосування прокурором представницьких повноважень на вказаному напрямі прокурорської діяльності. Зокрема, найбільш типовими порушеннями є такі: відсутність у позові (заяві) обґрунтування наявності підстав для представництва інтересів держави та незазначення, в чому полягає порушення інтересів держави у відповідній сфері; недотримання вимог процесуального закону щодо форми та змісту позовів (заяв); неправильне визначення у справі позивача або відповідача; недолучення до позову для обґрунтування позовних вимог належних і допустимих доказів, порушення правил підсудності спорів тощо.

З огляду на зазначене вбачається необхідність висвітлити певні особливості порядку реалізації повноважень прокурора при зверненні до суду з позовами (заявами) на захист інтересів держави з метою професійного, кваліфікованого і своєчасного вжиття заходів представницького характеру у вказаній сфері, дотримуючись визначеної законом процедури направлення позовів (заяв) до суду. Це сприятиме підвищенню ефективності прокурорської діяльності на цьому напрямі.

Під час підготовки посібника для максимального наближення його до потреб прокурорської діяльності було враховано статистичні дані, листи-орієнтування та інші документи методичного спрямування Генеральної прокуратури України, надіслані до регіональних прокуратур, з проблемних питань представницької діяльності в умовах законодавчих змін, а також приклади актів прокурорського реагування та судових рішень із зазначеної тематики.

Наведено перелік використаної та рекомендованої літератури, необхідної для застосування у прокурорській діяльності.

Розділ 1
ПРАВО НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПОЗОВУ (ЗАЯВИ)

Захист інтересів держави в суді є конституційною функцією прокурора.

Відповідно до статті 131-1 Конституції України прокуратура, зокрема, здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

У ст. 23 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» передбачено, що представництво прокурором інтересів держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів держави, у випадках та порядку, встановлених законом. Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Таким чином, прокурору необхідно:

– визначитись щодо наявності порушення або загрози порушення інтересів держави;

– встановити орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, або його відсутність;

– встановити факт нездійснення або неналежним чином здійснення захисту цих інтересів органом державної влади, органом місцевого самоврядування чи іншим суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження.

При цьому не допускається здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних компаній, а також у правовідносинах, пов'язаних із виборчим процесом, проведенням референдумів, діяльністю Верховної Ради України, Президента України, створенням та діяльністю засобів масової

інформації, а також політичних партій, релігійних організацій, організацій, що здійснюють професійне самоврядування, та інших громадських об'єднань. Представництво в суді інтересів держави в особі Кабінету Міністрів України та Національного банку України може здійснюватися прокурором Генеральної прокуратури України або регіональної прокуратури виключно за письмовою вказівкою чи наказом Генерального прокурора України або його першого заступника чи заступника відповідно до компетенції.

Щодо заборони прокурору здійснювати представництво в суді інтересів держави в особі державних компаній слід також зазначити, що у чинному законодавстві України немає чіткого визначення терміна «державна компанія», натомість закріплено: «державна холдингова компанія», «державна керуюча холдингова компанія», «державна (національна) акціонерна компанія» (закони України: від 15 березня 2006 року № 3528-IV «Про холдингові компанії в Україні»; від 17 вересня 2008 року № 514-VI «Про акціонерні товариства»; від 21 вересня 2006 року № 185-V «Про управління об'єктами державної власності»; постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року № 83 «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» тощо).

Аналіз судової практики у справах за позовами прокурора, пред'явленими на захист інтересів держави, дає підстави для висновку, що деякі суди не вбачають різниці між такими організаційно-правовими формами господарювання, як державне підприємство, комунальне підприємство та державна компанія.

Разом з тим поняття «державна компанія», «державне підприємство», «комунальне підприємство» не є тотожними. Поняття «підприємство», його види та організаційні форми визначено у ст.ст. 62, 63 ГК України, до яких віднесено, зокрема, й державне підприємство, що діє на основі державної власності, а також комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади. Так, згідно зі ст.ст. 73–78 ГК України до державних підприємств належать державні унітарні підприємства, державні комерційні підприємства та казенні підприємства,

а до числа комунальних підприємств – комунальні унітарні підприємства.

Аналіз ст.ст. 87, 88 ЦК України, ст. 13 Закону України «Про акціонерні товариства», ст.ст. 6, 7-1 Закону України «Про холдингові компанії в Україні» свідчить, що для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи.

Отже, для з'ясування можливості прокурором представляти інтереси держави в суді необхідно ретельно вивчати установчі документи. Наявність у назві такої юридичної особи або в установчих документах (статуті) термінів «державна (національна) акціонерна компанія», «державна холдингова компанія», «державна керуюча холдингова компанія», «державна компанія» вказує на заборону здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державної компанії.

Повноваження прокурора при зверненні з позовом (заявою) до суду врегульовані відповідними нормами процесуального законодавства.

Так, у ч. 2 ст. 45 ЦПК України передбачено, що з метою представництва інтересів держави в суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою (заявою) в порядку цивільного судочинства.

Господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів, які звертаються до господарського суду в інтересах держави, згідно зі ст. 2 ГПК України.

З метою представництва інтересів держави в адміністративному суді прокурор відповідно до ст. 60 КАС України має право звернутись до суду з адміністративним позовом.

При пред'явленні позову потрібно враховувати також положення ст. 122 ЦПК України, ст. 109 КАС України, ст. 62 ГПК України, які визначають підстави для відмови у відкритті провадження, зокрема, якщо у провадженні суду, до якого подається позов (заяву), чи іншого суду є справа зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав. Отже, обставини, які визначені у вказаних статтях, також доцільно перевіряти прокурору при пред'явленні позову.

У разі підтвердження судом наявності підстав для представництва (відкриття провадження у справі) прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони процесу.

Як свідчить прокурорська практика, порушення інтересів держави найчастіше мають місце у бюджетній сфері (визнання недійсними результатів державних закупівель, рішень тендерних комітетів та укладених на їх підставі правочинів, стягнення боргу, штрафних санкцій, інфляційних втрат за договорами про пайову участь, позики, лізингу, про визнання необґрунтованими активів та їх витребування тощо), земельній сфері (розірвання правочинів про відчуження, передачу в оренду чи користування земельними ділянками, визнання недійсними договорів купівлі-продажу, оренди, державних актів на право власності та сертифікатів на земельну частку (пай), відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського призначення, визнання спадщини (на земельну частку (пай) відумерлою тощо), природоохоронній сфері (про відшкодування збитків, про припинення права користування надрами, про звільнення самовільно зайнятих водних об'єктів тощо), у сфері державної та комунальної власності (про визнання незаконними і скасування рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо права власності чи користування державним або комунальним майном, визнання недійсними договорів купівлі-продажу, оренди державного та комунального майна, про визнання права державної або комунальної власності на майно, про передачу безхазяйної речі у державну або комунальну власність тощо) та інші.

Більш детально питання реалізації представницьких повноважень на окремих напрямах висвітлено в методичних рекомендаціях: «Діяльність прокурора щодо представництва законних інтересів держави у бюджетній сфері», схвалених науково-методичною радою при Національній академії прокуратури України 27 травня 2016 року та затверджених Генеральним прокурором України Ю. Луценком; «Здійснення прокурором представниць-

кої діяльності щодо захисту інтересів держави у сфері державної та комунальної власності», схвалених науково-методичною радою при Національній академії прокуратури України 23 червня 2016 року та затверджених Генеральним прокурором України Ю. Луценком; з питань захисту прокуратурою інтересів громадян і держави в галузі земельних відносин, схвалених науково-методичною радою при Генеральній прокуратурі України 24 травня 2013 року та інформаційними листами Генеральної прокуратури України, зокрема від 30 травня 2016 року № 05/1-391вих-233окв-16 про активізацію представницької діяльності прокурорів.

Розділ 2
ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА ОБГРУНТУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Згідно з вимогами Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 2, 29 ГПК України, ст.ст. 45, 46 ЦПК України і ст. 60 КАС України підставою для представництва прокурором інтересів держави є наявність порушень або загроза порушень інтересів держави. Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позові (заяві) самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. За відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві й у такому разі набуває статусу позивача.

Звертаючись до суду з позовом (заявою) на захист інтересів держави, прокурор повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення такого представництва відповідно до вимог, передбачених у ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

У рішенні Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року у справі № 3-рп/99 за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) наголошено, що «інтереси держави» є оціночним поняттям, прокурор чи його заступник у кожному конкретному випадку самостійно визначає з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, в чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави, обґрунтовує у позовній заяві необхідність їх захисту та зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах. Державні інтереси закріплюються як нормами Кон-

ституції України, так і нормами інших правових актів. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин. Перші передбачають необхідність здійснення загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання тощо.

Вирішуючи питання про існування суб'єкта владних повноважень, компетентного здійснювати захист інтересів держави у відповідній сфері, про виконання ним своїх повноважень належним чином, прокурор одночасно одержує передбачену законом можливість захищати права та інтереси не конкретного державного органу, а дещо абстрактні «інтереси держави», що в широкому сенсі можуть збігатися повністю, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів і виражати потребу в здійсненні загальнодержавних (суспільних, публічних) дій, програм, спрямованих, зокрема, на захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання, в тому числі й територіальних громад.

У свою чергу Верховний Суд України у процесі розгляду справ за позовами прокурорів сформував наступну правову позицію щодо наявності та обґрунтованості «суспільного інтересу», «публічного інтересу», яка цілком може використовуватись прокурором при зверненні до суду з позовами (заявами) на захист інтересів держави.

«Суспільним», «публічним» інтересом є задоволення суспільної потреби у відновленні законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання. Зокрема, таке може бути у правовідносинах, що стосуються незаконної зміни цільового призначення земель лісового фонду та незаконної безоплатної передачі у власність громадянам земельних ділянок і лісів із державної та комунальної власності тощо. «Суспільний», «публічний» інтерес полягає у відновленні правового порядку в частині визначення меж компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування,

відновленні становища, яке існувало до порушення права власності Українського народу на землю та ліси, у захисті такого права шляхом повернення в державну власність землі та лісів, інших об'єктів, що незаконно вибули з такої власності.

При обґрунтуванні підстав для представництва інтересів держави в суді прокурору слід враховувати вимоги міжнародних договорів, ратифікованих Україною, та практику Європейського суду з прав людини, яка відповідно до норм ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» використовується українськими судами як джерело права.

Так, для з'ясування правовідносин щодо витребування земельних ділянок чи іншого комунального або державного майна із володіння набувачів та повернення їх у власність держави слід застосовувати ст. 1 Першого протоколу, ухваленого 20 березня 1952 року, до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР (Перший протокол; Конвенція). Відповідно до положень ст. 1 Першого протоколу кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

При цьому практичне застосування та розуміння змісту норм Конвенції та Першого протоколу відбувається з урахуванням рішень ЄСПЛ. Зокрема, кожний випадок повинен індивідуально розглядатись із застосуванням напрацьованих ЄСПЛ критеріїв. А саме: чи є втручання законним; чи переслідує воно «суспільний», «публічний» інтерес; чи є такий захід (втручання в право на мирне володіння майном) пропорційним щодо визначених цілей.

У свою чергу критерій законності полягає у тому, що держава може втручатись у право власності особи тільки на підставі закону – нормативно-правового акта, що є доступним для заінтересованих осіб, а його положення є чіткими, зрозумілими для застосування, а також у разі настання наслідків його дії.

Втручання держави в право власності особи є виправданим тільки тоді, коли воно здійснюється з метою задоволення «суспільного», «публічного» інтересу. ЄСПЛ надає державам право користуватися «значною свободою (полем) розсуду» при з'ясуванні такого інтересу. Повинна існувати об'єктивна необхідність захисту суспільного, публічного інтересу, що може включати інтерес держави, окремих регіонів, громад чи сфер суспільних відносин.

Критерій пропорційності означає, що повинна бути дотримана справедлива рівновага (баланс) між інтересами держави (суспільства), що потребують захисту, та інтересами особи, яка зазнає страждань від втручання у право власності.

Інакше таке втручання буде розглядатись як порушення ст. 1 Першого протоколу. Так звана справедлива рівновага полягає у наявності розумного співвідношення (обґрунтованої пропорційності) між метою, що ставиться, та використовуваними засобами. Якщо особа буде нести «індивідуальний і надмірний тягар», то такий необхідний баланс не буде дотриманий.

Так, прийняття рішення про передачу у приватну власність землі державної чи комунальної власності позбавляє Український народ загалом (ст. 13 Конституції України) або конкретну територіальну громаду правомочностей в тому обсязі, який має власника землі, відповідно, державної чи комунальної власності. У цьому контексті в сфері земельних правовідносин важливу роль відіграє конституційний принцип законності набуття та реалізації права власності на землю в поєднанні з додержанням засад правового порядку в Україні, відповідно до яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст.ст. 14, 19 Конституції України).

Отже, правовідносини, пов'язані з вибуттям земель із державної чи комунальної власності, становлять «суспільний», «публічний» інтерес, а незаконність (якщо така буде встановлена) рішення органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, на підставі якого земельна ділянка вибула з державної чи комунальної власності, такому суспільному інтересу не відповідає.

Така правова позиція викладена, зокрема, у постановах ВСУ від 5 жовтня 2016 року у справі № 916/2129/15, від 29 червня 2016 року у справі № 6-1376ц16, від 16 грудня 2015 року у справі № 6-2510ц15.

Окремо слід зазначити про таку підставу представництва прокурором інтересів держави в суді, як нездійснення захисту цих інтересів органом державної влади, органом місцевого самоврядування чи іншим суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження. У ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» органи прокуратури зобов'язано здійснювати захист інтересів держави представницькими заходами виключно шляхом оцінки реалізації повноважень цими органами.

Зауважимо, що невжиття заходів може підтверджуватися тим, що органу було достовірно відомо про існуючі порушення інтересів держави чи їх загрозу (звернення громадян, скарги, які направлялись прокуратурою, публікації у ЗМІ тощо). Крім того, такий орган відповідно до приписів Закону чи іншого нормативного акта повинен мати право на звернення до суду, але не використовує його або робить це неналежним чином. Доказами такої бездіяльності суб'єкта владних повноважень може бути непред'явлення взагалі ним позову, залишення позову без розгляду та невжиття заходів щодо його повторного пред'явлення тощо.

Цю підставу розглянуто у постанові пленуму ВГСУ від 23 березня 2012 року № 7 «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам», в якій зазначено, що право прокурора на здійснення представництва в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави виникає у випадках нездійснення або неналежного здійснення захисту інтересів органом державної влади, органом місцевого самоврядування або іншим суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Одним із способів встановлення та підтвердження прокурором фактів такої бездіяльності є надіслання прокурором запиту до суб'єкта владних повноважень.

Частиною 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребовувати та отримувати від нього матеріали та їх копії. Тобто такі листи мають стосуватись лише конкретних фактів, які можуть свідчити про порушення або загрозу порушення державних інтересів на вказаному напрямі.

У таких листах на адресу суб'єктів владних повноважень у конкретних випадках, що можуть свідчити про порушення державних інтересів, доцільно ставити питання про надання інформації щодо вжитих цими суб'єктами заходів на захист інтересів держави, у тому числі в судовому порядку, а також причин невжиття цих заходів. Варто звернути увагу, що при підготовці таких запитів не слід посилатися на Закон України «Про доступ до публічної інформації».

При цьому суб'єкт владних повноважень повинен усвідомлювати підстави та мету звернення прокурора із запитом про надання такої інформації для визначення обсягу прав прокурора та меж своїх обов'язків щодо надання такої інформації.

У позовній заяві доцільно прямо вказувати, що захист порушених державних інтересів відповідними посадовими особами або органом не здійснюється, незважаючи на очевидність таких порушень. Прокурору у кожному конкретному випадку у позові самостійно слід визначати та обґрунтовувати, в чому саме полягає бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Причини такої бездіяльності компетентних посадових осіб або органів (відсутність коштів для сплати судового збору, халатність (необачність), незнання закону) не мають правового значення для встановлення наявності підстав для представництва.

Можна навести такий приклад належного обґрунтування підстав для звернення прокурора з позовом. Керівник Ужгородської

місцевої прокуратури, звернувшись із позовом в інтересах держави в особі Департаменту міського господарства Ужгородської міської ради, обґрунтовував існування порушень інтересів держави у виді ненадходження внаслідок невиконання відповідачем своїх зобов'язань до бюджету відповідних сум з орендної плати, що створює загрозу ефективному використанню та збереженню майна міста. Органом, який здійснює відповідні повноваження у сфері спірних правовідносин, є Департамент міського господарства Ужгородської міської ради, а причини заявлення позову прокурор обґрунтовував як тривале невжиття зазначеним органом заходів примусового стягнення орендної плати. Рішенням Господарського суду Закарпатської області від 22 липня 2016 року, залишеним без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 25 жовтня 2016 року, позовні вимоги задоволено. ВГСУ погодився з позицією судів попередніх інстанцій (постанова від 12 грудня 2016 року у справі № 907/406/16).

Відсутність обґрунтування наявності підстав для представництва законних інтересів держави в суді та незазначення в змісті позовних вимог, у чому саме полягає їх порушення, як свідчить судова практика, мають наслідком застосування судом положень ст. 121 ЦПК України, ст. 108 КАС України, ст. 63 ГПК України та залишення судом позову (заяви, подання) прокурора без руху з наданням строку для усунення недоліків (повернення цього позову) *(ухвала Тростянецького районного суду Сумської області від 8 вересня 2015 року у справі №588/1312/15-ц, ухвали Черкаського окружного адміністративного суду від 31 жовтня 2016 року у справах № 823/1406/16, № 823/1408/16).*

Також слід наголосити, що відповідно до вимог, закріплених у положеннях ч. 4 ст. 23 Закону України № 1697-VII, прокурору необхідно до звернення до суду *обов'язково* повідомити про свій намір подати позов (заяву) відповідного суб'єкта владних повноважень, якщо такий є. Зазначене повідомлення доцільно здійснювати у письмовій формі: шляхом направлення відповідного листа, телефонограми тощо.

Розділ 3
ІНФОРМАЦІЙНІ ПРИВОДИ ДЛЯ ЗВЕРНЕННЯ ПРОКУРОРА ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ (ЗАЯВАМИ)

Ефективність захисту прокурором інтересів держави у суді залежить від належного інформаційного забезпечення, тобто від правильного визначення та ефективного використання джерел, з яких можливо отримати інформацію щодо наявності підстав для застосування представницьких повноважень.

Інформаційні приводи можна визначити як джерела, з яких прокурор отримує відомості щодо підстав для застосування представницьких повноважень з метою захисту інтересів держави в суді. Усю сукупність приводів можна умовно поділити на три групи.

До першої групи належать інформаційні приводи, отримані завдяки власній ініціативі прокурора. Це можуть бути наступні джерела:

1) інформація про порушення чи загрозу порушення інтересів держави, що є підставою для їх захисту прокурором у суді, отримана шляхом моніторингу судових рішень. Для цього слід використовувати інтернет-сайт Єдиного державного реєстру судових рішень, офіційні сайти органів судової влади тощо. Для забезпечення ефективного виявлення підстав для захисту державних інтересів прокурору доцільно систематично вивчати відомості Єдиного державного реєстру судових рішень. При цьому отримані результати необхідно окремо обліковувати, зазначаючи кількість опрацьованих судових рішень, номери судових справ, сторони та зміст судових рішень, а також категорії судових справ, сфери відносин, в яких виявлено випадки порушення інтересів держави.

В результаті проведеного моніторингу є потреба навести позов заступника прокурора Волинської області в інтересах держави в особі Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Державного підприємства «Волинський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» до ОСОБИ_3 про стягнення заподіяної Державному підприємству шкоди в порядку регресу. Так, прокурором виявлено судове рішення про по-

новлення на роботі та стягнення заробітної плати за вимушений прогул. Судом було встановлено, що саме будучи генеральним директором ДП «Волинський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» ОСОБА_3 17 червня 2014 року підписав наказ № 54-К про звільнення ОСОБИ_4 із займаної посади, який судом визнано незаконним. Регресний позов прокурора задоволено, рішенням Ковельського міськрайонного суду від 1 лютого 2016 року ухвалено стягнути з відповідача – генерального директора Державного підприємства «Волинський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» ОСОБИ_3 на користь Державного підприємства «Волинський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації» заподіяну шкоду в порядку регресу в розмірі 27 376,96 гривень;

2) інформація, отримана шляхом моніторингу публікацій в засобах масової інформації, мережі Інтернет, перегляду сюжетів програм телепередач. Зокрема, варто вивчати відкриті інформаційні бази даних та веб-порталів, таких як: www.tender.me.gov.ua (державні закупівлі), www.z.texty.org.ua (закупівлі), http://tendergid.ua (тендер-гід), реєстри Фонду державного майна України, СЕТАМ тощо. Однак така інформація повинна ретельно перевірятись з використанням наданих прокурору ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» повноважень;

3) інформація, отримана внаслідок опрацювання списків призначених судом до розгляду справ, у тому числі оприлюднених на офіційному сайті «Судова влада»;

4) інформація, отримана в результаті моніторингу офіційних веб-сторінок органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо виконання ними наданих законами повноважень, а також прийнятих ними актів (рішень, розпоряджень тощо);

5) інформація, отримана на запити прокурора до органів державної влади та місцевого самоврядування стосовно конкретних судових справ, судових рішень;

6) інформація, отримана на конференціях, колегіях, круглих столах, інформаційних зустрічах тощо, де був присутній прокурор.

Другу групу інформаційних приводів можна виділити за таким критерієм, як ініціатива інших суб'єктів. До них належать:

1) звернення громадян, що подаються відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян» та містять інформацію про порушення чи загрозу порушення інтересів держави;

2) повідомлення юридичних осіб (їх керівників):

– органів та установ державної влади, місцевого самоврядування;

– громадських, правозахисних організацій, з якими доцільно налагодити тісну взаємодію щодо виявлення порушень чи загрози порушень інтересів держави, що потребують захисту прокурором у суді;

– будь-яких інших юридичних осіб, у тому числі державних, казенних підприємств, товариств;

– посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, у тому числі до компетенції яких віднесено відповідні повноваження або які мають право вимагати вжиття заходів реагування (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, слідчих тощо);

– міжнародних установ та їх посадових осіб, представників інших держав (послів, консулів тощо);

3) звернення та запити депутатів усіх рівнів;

4) акти Президента України (укази, розпорядження, доручення);

5) окремі судові ухвали.

До третьої групи інформаційних приводів належать дані, що отримує прокурор при здійсненні взаємодії з процесуальними керівниками, слідчими. Це може бути:

1) інформація про порушення чи загрозу порушення інтересів держави, яка міститься в матеріалах кримінальних проваджень, у тому числі тих, по яких провадження закрито; наглядових проваджень процесуальних керівників та публічних обвинувачів.

Порядок взаємодії прокурора, процесуального керівника та слідчого з питань представництва врегульований наказом Генеральної прокуратури України про удосконалення взаємодії структурних підрозділів з питань представництва інтересів держави в

судах. У цьому наказі закріплено порядок передачі підрозділами прокуратур усіх рівнів, зокрема, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування, в тому числі у формі процесуального керівництва, у разі необхідності усунення суспільно-небезпечних наслідків злочинних діянь (стягнення збитків, відшкодування шкоди, скасування або визнання протиправними та скасування незаконних рішень (актів), застосування наслідків нікчемності правочинів та інші способи відновлення інтересів держави) в господарському, адміністративному чи цивільному судочинстві до підрозділів представництва відповідних матеріалів, які підтверджують необхідність захисту інтересів держави в суді. Такі документи слід оформлювати та засвідчувати відповідно до вимог чинного законодавства, оскільки вони подаються до суду як докази;

2) інформація, отримана прокурором при здійсненні повноважень з організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку тощо;

3) інформація, яку можна одержати з матеріалів міжнародного співробітництва.

До четвертої групи інформаційних приводів належить інформація, яку можна отримати відповідно до вимог Законів України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації».

Розділ 4
ФОРМА І ЗМІСТ ПОЗОВУ (ЗАЯВИ)

При підготовці позовів (заяв) на захист інтересів держави необхідно дотримуватись вимог закону щодо їх форми та змісту, які визначені у ст.ст. 119, 120 ЦПК України, ст. 54 ГПК України, ст.ст. 105, 106 КАС України.

Зокрема, позов (заява) має подаватись у письмовій формі, на офіційному бланку прокуратури, за підписом уповноваженої особи.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» право на подання позову (заяви) в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, їх першим заступникам та заступникам.

Право на подання цивільного позову у кримінальному провадженні надається прокурору, який бере в ньому участь.

У позові (заяві) в усіх видах судочинства обов'язково мають бути зазначені: найменування суду, до якого подається позов, повне найменування сторін, їх поштові адреси, зміст позовних вимог, виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, наявність підстав для представництва прокурором інтересів держави, обґрунтування необхідності їхнього захисту, обґрунтування того, що орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, не здійснює або неналежним чином здійснює захист інтересів держави, законодавство, на підставі якого позов подається, ціна позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці, докази, що підтверджують позов, тощо.

Недотримання зазначених вимог процесуального закону має негативні наслідки, зокрема повернення позову (ст. 63 ГПК України) або залишення його без руху з наданням строку для усунення недоліків (ст. 121 ЦПК України, ст. 108 КАС України).

Також варто наголосити на особливостях, зазначених у процесуальних кодексах, щодо форми та змісту позову (заяви).

Зокрема, в позові (заяві) у порядку цивільного та адміністративного судочинства відповідно до ст. 119 ЦПК України, ст. 106 КАС України окрім поштової адреси сторін необхідно обов'язково зазначати також номери їх засобів зв'язку, якщо такі є (відомі). У ст. 106 КАС України, окрім цього, наявні вимоги щодо зазначення адреси електронної пошти сторін, якщо такі є (відомі). Якщо немає (невідомі) номерів засобів зв'язку, адрес електронної пошти, то в позові (заяві) слід про це зазначити.

Позов, який подається у порядку господарського судочинства (ст. 54 ГПК України), повинен містити ідентифікаційні коди суб'єкта господарської діяльності за їх наявності (для юридичних осіб) або реєстраційний номер облікової картки фізичної особи – платника податків за його наявності, документи, що підтверджують за громадянином статус фізичної особи – підприємця.

Проте судова практика свідчить, що прокурори не завжди при поданні позову (заяви) залежно від виду судочинства зазначають номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, ідентифікаційні коди тощо, що є також підставою відповідно до ст. 63 ГПК України для повернення позову, залишення його без руху з наданням строку для усунення недоліків (ст. 121 ЦПК України, ст. 108 КАС України).

Так, ухвалою Господарського суду Харківської області від 13 червня 2016 року у справі № 922/1852/16 повернуто позов заступника прокурора Харківської області про скасування розпорядження голови Балаклійської районної державної адміністрації про передачу ОСОБІ_1 земельної ділянки в тимчасове користування на умовах оренди, визнання недійсним договору про оренду земельної ділянки, її повернення та зазначено однією із підстав для повернення те, що прокурор не вказав ідентифікаційні коди сторін.

При підготовці позовів (заяв) необхідно забезпечувати їх повноту та вмотивованість. Прокурору слід уважно опрацювати законодавство, на підставі якого подається позов (заява). Потрібно проаналізувати, який закон застосовується до спірних правовідносин на час їх виникнення (точну редакцію) і чи не скасовано дію відповідних положень закону. Також важливе значення має

ознайомлення із судовою практикою, яка стосується спірних правовідносин, у тому числі шляхом використання даних Єдиного державного реєстру судових рішень (режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua), вивчення правових висновків ВСУ та вищих спеціалізованих судів, які розміщуються на їхніх офіційних вебсайтах, а також практики Європейського суду з прав людини у справах відповідної категорії.

Це надасть змогу прокурору прийняти правильне рішення щодо предмета, змісту й наявності підстав для позову, а також визначитись із позивачем і відповідачем за позовом, видом судочинства та підсудністю спору тощо.

Правильне визначення сторін позову має важливе значення для розгляду справи та ефективного захисту інтересів держави.

Сторонами у цивільному, господарському, адміністративному процесі є позивач та відповідач (ст. 30 ЦПК України, ст. 21 ГПК України, ст. 50 КАС України).

Слід зазначити, що на відміну від Цивільного процесуального та Господарського процесуального кодексів України у Кодексі адміністративного судочинства України (ст. 3) надається визначення термінів «позивач» та «відповідач».

Так, відповідно до ст. 3 КАС України, позивач є особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов до адміністративного суду, а також суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подана позовна заява до адміністративного суду, а відповідачем – суб'єкт владних повноважень, а у випадках, передбачених законом, й інші особи, до яких звернена вимога позивача.

При визначенні позивача у випадку представництва інтересів держави в суді прокурору необхідно керуватись рішенням Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99, відповідно до якого поняття «орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах» означає орган, на який державою покладено обов'язок щодо здійснення конкретної діяльності у відповідних правовідносинах, спрямованої на захист інтересів держави. Таким органом відповідно до ст.ст. 6,

7, 13 та 143 Конституції України може виступати орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, якому законом надано повноваження органу виконавчої влади.

Встановлення відповідного органу державної влади, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах, а також наявності у цього органу відповідних повноважень у спірних правовідносинах має важливе значення з огляду на положення ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», і це прокурор має з'ясовувати при пред'явленні позову.

Неправильне визначення прокурором позивача у справі є підставою для відмови у задоволенні позову прокурора.

При зверненні до суду без визначення позивача прокурор обов'язково має вказати у позовній заяві про відсутність органу, уповноваженого державою здійснювати належні функції у спірних правовідносинах, або про відсутність у нього повноважень на звернення до суду.

У таких випадках єдиним дієвим заходом щодо захисту порушених інтересів держави є звернення прокурора до суду з позовом без визначення відповідного державного органу.

Для правильного вибору відповідача необхідно чітко з'ясувати його статус у спірних правовідносинах та наявність у нього зобов'язань вчинення певних дій на користь позивача. Зокрема, про наявність зобов'язань у відповідача вчинити певні дії можуть свідчити укладені між сторонами у встановленому законом порядку договори, акти приймання-передачі майна, судові рішення тощо.

При підготовці позову обов'язковою є перевірка прокурором наявності відповідних відомостей про реєстрацію відповідача в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Не допускаються випадки пред'явлення позову до відповідача, діяльність якого припинено, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва, оскільки це є підставою для відмови у прийнятті такої заяви (на підставі п. 5 ч. 2 ст. 122 ЦПК України, п. 3 ч. 1 ст. 62 ГПК України та п. 3 ч. 1 ст. 109 КАС Украї-

ни) або закриття (припинення) провадження у справі (на підставі п. 7 ч. 1 ст. 205 ЦПК України, п. 5 ч. 1 ст. 157 КАС України, п. 6 ч. 1 ст. 80 ГПК України).

Не менш важливим є правильне визначення прокурором предмета спору (його вимога), підстав позову (обґрунтування прокурором своїх вимог) та зміст вимоги (обрання ним способу захисту порушеного або оспорюваного права).

Як зазначається у постанові Пленуму ВГСУ від 26 грудня 2011 року № 18 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції», під предметом позову розуміється певна матеріально-правова вимога позивача до відповідача, стосовно якої позивач просить прийняти судове рішення. Підставою для позову є обставини, якими позивач обґрунтовує свої вимоги щодо захисту права та охоронюваного законом інтересу.

Зміст позовних вимог та резолютивна частина позову повинні відповідати визначеним чинним законодавством України способам захисту порушеного або оспорюваного права.

Зокрема, у ч. 2 ст. 16 ЦК України закріплено перелік основних способів захисту цивільних прав та інтересів. Способи захисту порушеного права у публічно-правових відносинах визначено у Кодексі адміністративного судочинства України (ст.ст. 105, 162).

Застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення.

Зокрема, у справах про повернення, витребування майна слід враховувати наступне.

Реституція як спосіб захисту цивільного права (ч. 1 ст. 216 ЦК України) застосовується лише в разі наявності між сторонами укладеного договору, який є нікчемним чи який визнано недійсним. У зв'язку із цим вимога про повернення майна, переданого на виконання недійсного правочину, за правилами реституції може бути пред'явлена тільки стороні недійсного правочину. Ця норма не може застосовуватись як підстава для позову про повернення майна, переданого на виконання недійсного правочину,

що було відчужене третій особі. Не підлягають задоволенню позови власників майна про визнання недійсними наступних правочинів щодо відчуження цього майна, які були вчинені після недійсного правочину. Права особи, яка вважає себе власником майна, не підлягають захисту шляхом задоволення позову до набувача з використанням правового механізму, встановленого ст.ст. 215, 216 ЦК України. Такий спосіб захисту можливий лише шляхом подання віндикаційного позову, якщо для цього існують підстави, передбачені у ст. 388 ЦК України, що дають право витребовувати у набувача це майно (постанови ВСУ від 29 жовтня 2014 року у справі № 6-164цс14 та від 19 листопада 2014 року у справі № 6-170цс14).

Крім того, права особи, яка вважає себе власником майна, підлягають захисту шляхом задоволення позову до володільця з використанням правового механізму, встановленого у ст. 1212 ЦК України, у разі наявності правових відносин речово-правового характеру безпосередньо між власником та володільцем майна. Такий спосіб захисту можливий шляхом застосування кондикційного позову, якщо для цього існують підстави, передбачені у ст. 1212 ЦК України, що дають право витребовувати у набувача це майно (постанова ВСУ від 2 березня 2016 року у справі № 6-3090цс15).

Також прокурору слід мати на увазі, що самостійний позов про визнання незаконними та скасування рішень органів місцевого самоврядування про передачу земельних ділянок не виконує функції захисту прав особи, оскільки не впливає на права та обов'язки сторін таких правовідносин (у зв'язку з тим, що дія цих ненормативних актів вичерпується фактом їх виконання), що однак не виключає можливості оскарження зазначених актів у комплексному поєднанні із вимогами про визнання недійсними правовстановлюючих документів, виданих на підставі цих оскаржуваних актів (постанова ВСУ від 30 вересня 2015 року у справі № 3-553гс15).

Зміст позовних вимог та резолютивну частину позову (заяви) слід викладати у точній відповідності з обставинами, якими ці вимоги обґрунтовуються.

У кінці позову (заяви) подається перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви.

Згідно з вимогами ст. 60 ЦПК України, ст. 33 ГПК України, ст. 71 КАС України прокурор як учасник судового процесу повинен довести обставини, на які посилається у позові як на підставу для своїх вимог і заперечень.

Однією із необхідних умов звернення до суду з позовом (заявою) є дотримання визначених законом строків позовної давності (строків звернення до суду в порядку ст. 99 КАС України).

Відповідно до ст. 256 ЦК України позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Загальна позовна давність установлюється тривалістю у три роки (ст. 257 ЦК України).

У ст. 99 КАС України встановлено загальний шестимісячний строк для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень, якщо цим Кодексом та іншими законами не встановлено інші строки.

Відповідно до ч. 4 ст. 267 ЦК України сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у справі, є підставою для відмови у позові.

Загальним правилом, закріпленим у ч. 1 ст. 261 ЦК України, встановлено, що перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Слід зазначити, що це положення закону про початок перебігу позовної давності поширюється й на звернення прокурора до суду із позовом (заявою) про захист інтересів держави *(постанови ВСУ від 1 липня 2015 року № 6-178цс15, від 16 вересня 2015 року № 6-68цс15, від 13 квітня 2016 року № 3-224гс16, від 8 червня 2016 року № 6-3029цс15, від 14 вересня 2016 року № 6-2165цс15, від 16 листопада 2016 року № 6-2469цс16).*

Зокрема, Верховним Судом України у справі № 6-2469цс16 *(правова позиція, викладена у постанові від 16 листопада 2016 року)* зазначено, що у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав лю-

дини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на розгляд його справи судом.

Європейським судом з прав людини, юрисдикція якого поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції (п. 1 ст. 32 Конвенції), наголошено, що позовна давність – це законне право правопорушника уникнути переслідування або притягнення до суду після закінчення певного періоду після вчинення правопорушення. Застосування строків позовної давності має кілька важливих цілей, а саме: забезпечувати юридичну визначеність і остаточність, захищати потенційних відповідачів від прострочених позовів та запобігати несправедливості, яка може статися в разі, якщо суди будуть змушені вирішувати справи про події, що мали місце у далекому минулому, спираючись на докази, які вже, можливо, втратили достовірність і повноту зі спливом часу (п. 51 рішення від 22 жовтня 1996 року за заявами №№ 22083/93, 22095/93 у справі «Стаббінгс та інші проти Сполученого Королівства»; п. 570 рішення від 20 вересня 2011 року за заявою у справі «ВАТ „Нафтова компанія «Юкос»" проти Росії»).

Порівняльний аналіз термінів «довідався» та «міг довідатися», що містяться в ст. 261 ЦК України, дає підстави для висновку про презумпцію можливості та обов'язку особи знати про стан своїх майнових прав, а тому доведення факту, через який позивач не знав про порушення свого цивільного права і саме з цієї причини не звернувся за його захистом до суду, є недостатньою умовою.

Позивач повинен також довести той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого цивільного права, що також випливає із загального правила, встановленого у ст. 60 ЦПК України, про обов'язковість доведення стороною спору тих обставин, на котрі вона посилається як на підставу для своїх вимог та заперечень. Відповідач, навпаки, мусить довести, що інформацію про порушення можна було отримати раніше.

Отже, прокурору слід враховувати вказану практику Верховного Суду України щодо строків позовної давності та початку перебігу позовної давності.

У разі якщо строки звернення до суду із позовом (заявою) про захист інтересів держави сплинули, прокурору необхідно дослідити питання про наявність підстав для їх поновлення.

Поважність причин пропущення строків позовної давності (звернення до суду в порядку ст. 99 КАС України), початок перебігу позовної давності (строку звернення до адміністративного суду) прокурор повинен обґрунтувати у позові або в клопотанні про поновлення строку, яке необхідно додати до позову (ст. 73 ЦПК України, ст. 53 ГПК України, ст.ст. 99, 102 КАС України).

Також при пред'явленні позову (заяви) на захист інтересів держави у кожному конкретному випадку (за наявності підстав), необхідно обов'язково ставити питання про забезпечення позову.

Важливим є обрання правильних видів та способів цих заходів з урахуванням предмета спору та заявлених позовних вимог. Перелік видів забезпечення позову визначено у ст. 152 ЦПК України, ст. 67 ГПК України, ст. 117 КАС України. Залежно від виду судочинства при вирішенні питання про обрання заходів забезпечення позову необхідно також враховувати постанову Пленуму ВСУ від 22 грудня 2006 року № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову», постанову Пленуму ВАСУ від 6 березня 2008 року № 2 «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ» (п.п. 17, 18), постанову Пленуму ВГСУ від 26 грудня 2011 року № 16 «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» тощо.

З огляду на важливість інтересів держави клопотання про забезпечення необхідно заявляти одночасно із пред'явленням позову.

Підставою для забезпечення позову є відповідно мотивоване клопотання прокурора із наведенням доводів стосовно того, що невжиття заходів для забезпечення позову може утруднити або зробити неможливим виконання рішення суду в даній справі. Так, згідно з п. 3 постанови Пленуму ВГСУ від 26 грудня 2011 року

№ 16 «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» умовою застосування заходів для забезпечення позову за вимогами майнового характеру є достатньо обґрунтоване припущення, що майно (в тому числі грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитись за кількістю або погіршитись за якістю на момент виконання рішення. Достатньо обґрунтованим для забезпечення позову є підтверджена доказами наявність фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного виду забезпечення позову. Про такі обставини може свідчити вчинення відповідачем дій, спрямованих на ухилення від виконання зобов'язання після пред'явлення вимоги чи подання позову до суду (реалізація майна чи підготовчі дії до його реалізації тощо).

Ненаведення у клопотанні прокурором відповідних доводів стосовно необхідності вжиття заходів щодо забезпечення позову є підставою для визнання клопотання прокурора таким, що не підлягає задоволенню.

Одночасно на стадії підготовки позовів (заяв) прокурору також необхідно вирішити питання, пов'язані зі сплатою судового збору. Доказ сплати судового збору є обов'язковим додатком до позову.

Ненадання прокурором до суду доказів про сплату судового збору є підставою для повернення позовної заяви відповідно до ст. 63 ГПК України або залишення її без руху з наданням строку для усунення недоліків на підставі ст. 121 ЦПК України та ст. 108 КАС України *(ухвала Господарського суду Сумської області від 31 березня 2016 року у справі № 920/339/16)*.

При цьому під час розрахунку суми судового збору разом з вимогами Закону та процесуальних кодексів слід враховувати роз'яснення, надані у постановах пленумів ВССУ від 17 жовтня 2014 року № 10 «Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах», ВГСУ від 21 лютого 2013 року № 7 «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України» та ВАСУ від 5 лютого 2016 року № 2 «Про судову практику застосування

адміністративними судами окремих положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору».

У позовах (заявах) слід зазначати вимогу про стягнення судового збору з відповідача та вказувати такі реквізити отримувача: назва прокуратури, код, банк та його код, рахунок, а також код класифікації видатків бюджету – 2800.

У разі зменшення розміру позовних вимог, повернення заяви, відмови у відкритті провадження у справі, залишення заяви без розгляду, закриття (припинення) провадження у справі прокурору відповідно до ст. 7 Закону України «Про судовий збір» необхідно заявляти клопотання про повернення судового збору. При цьому слід враховувати також узагальнений науково-консультативний висновок науково-консультативної ради при ВАСУ щодо повернення судового збору.

Слід також звернути увагу на судову практику, згідно з якою обмежене фінансування не є підставою для звільнення від сплати судового збору чи відстрочення його сплати.

У випадках, коли при ухваленні рішення судом не вирішено поставлену прокурором вимогу про стягнення з відповідача судового збору, необхідно (на підставі ст. 220 ЦПК України, ст. 168 КАС України та ст. 88 ГПК України) звертатися із заявою про ухвалення судом додаткового рішення з цих питань.

Окремо слід звернути увагу, що згідно з ч. 4 ст. 94 КАС України у справах, у яких позивачем є суб'єкт владних повноважень, а відповідачем – фізична чи юридична особа, судові витрати, здійснені позивачем, з відповідача не стягуються. Зазначене свідчить, що у разі задоволення адміністративним судом пред'явленого прокурором позову, у тому числі в інтересах суб'єкта владних повноважень, сплачений ним до державного бюджету судовий збір не повертається.

Розділ 5
ВИЗНАЧЕННЯ ВИДУ СУДОЧИНСТВА ТА ПІДСУДНОСТІ СПОРУ

У ст. 124 Конституції України передбачено, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір, який виник у державі. З цим положенням пов'язані поняття підсудності (підвідомчості) справ судам та юрисдикції суду.

Відповідні роз'яснення щодо поняття «юрисдикція» надано у рішенні КСУ від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб), у якому визначено, що юрисдикція судів – це повноваження судів вирішувати спори про право та інші правові питання.

Згідно зі ст.ст. 18, 19 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом (ст. 8 цього Закону).

Для правильного вирішення питання підсудності (підвідомчості, юрисдикції) справи слід керуватись положеннями процесуального закону (ст.ст. 15, 16, 107, 109, 110, 113, 114 ЦПК України, ст.ст. 17–21 КАС України, ст.ст. 1, 12–16 ГПК України), якими визначено перелік справ, віднесених, відповідно, до предмета цивільної, адміністративної та господарської юрисдикції.

Цивільна юрисдикція – це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції (ст. 15 ЦПК України). Підсудність визначає коло цивільних справ у спорах, вирішення яких належить до повноважень конкретного суду першої інстанції (ст.ст. 108 –114 ЦПК України).

Справа адміністративної юрисдикції – це переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією із сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі виконання делегованих повноважень (ч. 1 ст. 3 КАС України). Питання адміністративної юрисдикції і підсудності адміністративних справ врегульовані главою 1 розділу II КАС України.

У ГПК України законодавець застосовує термін «підвідомчість». Це поняття розкривається через перелік категорій справ (ст. 12 ГПК України), які підпадають під юрисдикцію господарських судів. Згідно з п. 1 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 24 жовтня 2011 року № 10 «Про деякі питання підвідомчості й підсудності справ господарським судам» підвідомчість – це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції.

Разом з тим доцільно звертати увагу на такі основні критерії розмежування судових юрисдикцій, як: суб'єктний склад сторін спору та предмет спірних правовідносин. Зокрема, перший із названих критеріїв означає, що до юрисдикції певного суду віднесено лише ті спори, учасником яких є певний суб'єкт права, наприклад, фізична особа, державні та інші органи (ст. 1, 3 ЦПК України), підприємство, організація, інша юридична особа, суб'єкт підприємницької діяльності (ст. 1, 2 ГПК України), фізична чи юридична особа, суб'єкт владних повноважень (ст. 2, 17 КАС України).

Також слід враховувати такий критерій віднесення справи до того чи іншого виду судової юрисдикції, як предмет спору. Наприклад, у ч. 1 ст. 15 ЦПК України закріплено правило предметної юрисдикції, згідно з яким суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо: 1) захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, сімейних, трудових відносин; 2) інших право-

відносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства.

Отже, критерієм відмежування справ цивільної юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право цивільне (справи за позовами, що виникають із будь-яких правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства), по-друге, суб'єктний склад такого спору, в якому однією зі сторін у спорі є, як правило, фізична особа (п. 3 постанови Пленуму ВССУ від 1 березня 2013 року № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ»).

Залежно від суб'єктного складу сторін спір про право також може бути вирішений і в порядку господарського судочинства.

Так, постановою ВСУ від 3 листопада 2015 року закрито провадження у справі № 826/11984/14 за позовом прокурора до Державної архітектурно-будівельної інспекції України про визнання дій протиправними та скасування рішень. У цій справі ВСУ дійшов висновку, що суди помилково розглянули цю справу у порядку адміністративного судочинства, та зазначив, що у разі прийняття суб'єктом владних повноважень рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки, передачу її у довгострокову оренду, видачі дозвільних документів та введення в експлуатацію об'єктів інженерної та транспортної інфраструктури з видачею правовстановлюючих документів на подальше оспорювання правомірності таких дій, справа має вирішуватися у порядку цивільної (господарської) юрисдикції, оскільки виникає спір про цивільне право.

До компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), відповідно, прийнятих або вчинених ними при здійсненні владних управлінських функцій (ст.ст. 2, 18 КАС України).

У п. 2 постанови Пленуму ВАСУ від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» на-

дано роз'яснення, що «для розгляду спору адміністративним судом необхідно встановити його публічно-правовий зміст (характер). Для з'ясування характеру спору суди повинні враховувати, що протилежним за змістом є приватноправовий спір. Це означає, що в основі розмежування спорів лежить поділ права на публічне та приватне».

Окремо слід відрізняти підсудність справ, яка визначається за територіальними ознаками (ст.ст. 109, 110, 111 ЦПК України, ст. 15 ГПК України, ст. 19 КАС України).

Так, зокрема, за загальним правилом, закріпленим у ч. 1 ст. 15 ГПК України, територіальна підсудність господарським судам справ у спорах про визнання договорів недійсними визначається за місцезнаходженням сторони, зобов'язаної за договором здійснити на користь другої сторони певні дії, такі як: передати майно, виконати роботу, надати послуги, сплатити гроші тощо. За наявності кількох відповідачів, які є зобов'язаними за договором, справа розглядається за місцезнаходженням одного з них за вибором позивача. Якщо юридичну особу представляє уповноважений нею відособлений підрозділ, то територіальна підсудність справи визначається залежно від місцезнаходження цього підрозділу (ч. 4 ст. 15 ГПК України).

В адміністративному судочинстві територіальна підсудність зазвичай передбачає розгляд справи за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених КАС України (ч. 1 ст. 19 КАС України).

Окремо слід звернути увагу на перелік позовів, для яких установлено виключну підсудність (ст. 114 ЦПК України, ст. 16 ГПК України). Зокрема, позови, що виникають щодо нерухомого майна, пред'являються за місцезнаходженням майна або основної його частини (ч. 1 ст. 114 ЦПК України). Перелік позовів, для яких визначено виключну підсудність, є вичерпним і тлумаченню не підлягає.

Як зазначено у п. 2 постанови Пленуму ВССУ від 7 лютого 2014 року № 5 «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав», до позовів, що виникають

щодо нерухомого майна, належать, зокрема, позови про визнання права на таке майно, про витребовування майна із чужого, незаконного володіння, про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном, не пов'язаних із позбавленням володіння, про встановлення сервітуту, виключення майна з-під арешту, визнання правочину недійсним (незалежно від заявлення вимоги про застосування наслідків недійсності правочину) тощо.

Місцезнаходження нерухомого майна має бути підтверджено документально.

Наприклад, саме з підстав порушення правил виключної підсудності постановою ВГСУ від 28 травня 2015 року у справі № 5005/1102/2011 скасовано рішення судів апеляційної інстанції, залишено в силі рішення Господарського суду Дніпропетровської області про задоволення позову в.о. Дніпродзержинського міжрайонного природоохоронного прокурора в інтересах держави в особі Дніпродзержинської міської ради до ОСОБИ_1 про внесення змін до договору про оренду землі. Суд касаційної інстанції виходив з того, що у вирішенні спорів, які виникають у зв'язку з укладенням, зміною, розірванням, виконанням, припиненням договорів про оренду земельних ділянок, інших договорів щодо користування земельними ділянками, у тому числі про стягнення заборгованості з орендної плати за договорами про користування земельною ділянкою, господарським судам слід дотримуватись правил виключної підсудності, встановлених у ст. 16 ГПК України, відповідно до яких справи у спорах, передбачених у п. 6 ч. 1 ст. 12 цього Кодексу, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням об'єктів земельних відносин або основної їх частини.

Правила виключної підсудності поширюються також на спори щодо майнових прав на не завершені будівництвом об'єкти нерухомості, об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни призначення.

Справи у спорах, у яких відповідачем є вищий чи центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада мі-

ністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються Господарським судом міста Києва (ч. 5 ст. 16 ГПК України).

З цього питання у п. 20.7 постанови Пленуму ВГСУ від 24 жовтня 2011 року №10 «Про деякі питання підвідомчості й підсудності справ господарським судам» надано роз'яснення, що у ст. 16 ГПК України встановлено виключну підсудність справ господарському суду у спорах про право власності на майно або про витребовування майна з чужого незаконного володіння чи про усунення перешкод у користуванні майном – такі справи розглядаються за місцезнаходженням майна. Якщо відповідачем у справі є орган, зазначений у ч. 5 ст. 16 ГПК України, то така справа у будь-якому разі підлягає розгляду у Господарському суді міста Києва.

Так, постановою Харківського апеляційного господарського суду від 1 лютого 2016 року, залишеною без змін постановою ВГСУ від 25 травня 2016 року (справа № 922/6065/15), скасовано рішення Господарського суду Харківської області від 16 грудня 2015 року у справі за позовом прокурора до Харківської міської ради, Харківської обласної державної адміністрації про визнання незаконним та скасування рішень з підстав порушення правил виключної підсудності, а справу направлено до суду першої інстанції для виконання вимог ст. 17 ГПК України. Суд апеляційної та касаційної інстанції дійшов висновку, що в силу суб'єктного складу відповідачів у цій справі відповідно до ч. 5 ст. 16 ГПК України спір підсудний Господарському суду м. Києва.

Слід також звернути увагу, що відповідно до ч. 3 ст. 19 КАС України адміністративні справи щодо оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, крім випадків, передбачених цим Кодексом, адміністративні справи щодо оскарження рішень Антимонопольного комітету України з роз-

гляду скарг про порушення законодавства у сфері державних закупівель, адміністративні справи, відповідачем у яких є закордонне дипломатичне чи консульське представництво України, його посадова чи службова особа, а також адміністративні справи про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, про заборону (примусовий розпуск, ліквідацію) політичної партії вирішуються Окружним адміністративним судом м. Києва.

Також необхідно враховувати, що згідно з положеннями ст. 16 ЦПК України, ст. 58 ГПК України, ст. 21 КАС України не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом.

У кожному випадку при наявності сумнівів щодо правильності обрання виду судочинства необхідно звертатися до роз'яснень, викладених у постановах пленумів вищих спеціалізованих судів, адже на практиці виявлено низку проблем, пов'язаних зі змінами у процесуальному законі щодо розмежування судової юрисдикції та запропоновано шляхи їх вирішення. Зокрема, доцільно враховувати постанови пленумів ВССУ від 1 березня 2013 року № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ», ВССУ від 7 лютого 2014 року № 5 «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав», ВГСУ від 24 жовтня 2011 року № 10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам», ВАСУ від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів».

При зверненні прокурора до суду з позовом (заявою) в інтересах держави необхідно враховувати правила розмежування компетенції судів з розгляду земельних спорів залежно від їх правового характеру (публічно-правовий спір про право), а також склад учасників земельного спору.

Визначаючись з юрисдикцією суду у сфері земельних відносин, доцільно враховувати також окрім зазначених вище ще й роз'яснення, викладені в постановах пленумів ВСУ від 16 квітня 2004 року № 7 «Про практику застосування судами земельного

законодавства при розгляді цивільних справ», ВГСУ від 17 травня 2011 року № 6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин», рішення КСУ від 1 квітня 2010 року № 10-рп/10 у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 143 Конституції України, п.п. «а», «б», «в», «г» ст. 12 Земельного кодексу України, п. 1 ч. 1 ст. 17 КАС України.

Також необхідно брати до уваги практику Верховного Суду України.

Зокрема, ВСУ при розгляді справи № 816/4340/14 за позовом СФГ «Надія» до ГУ Держземагентства у Полтавській області про визнання дій протиправними, визнання протиправним та скасування наказу, закриваючи провадження в адміністративній справі, у постанові від 11 жовтня 2016 року дійшов висновку, що у разі прийняття суб'єктом владних повноважень рішення про передачу земельних ділянок у власність чи оренду (тобто ненормативного акта, який вичерпує свою дію після його реалізації) оспорювання правомірності набуття фізичною чи юридичною особою спірної земельної ділянки має вирішуватися у порядку цивільної (господарської) юрисдикції, оскільки виникає спір про право цивільне.

Аналогічних висновків дійшов ВСУ при розгляді справ № 816/4339/14 за позовом СФГ «Надія» до ГУ Держземагентства у Полтавській області про визнання дій протиправними, визнання протиправним та скасування наказу (постанова від 25 травня 2016 року) та № 823/1604 за позовом АСА «Агрофірма "Шульц„» до ГУ Держземагентства у Черкаській області про скасування наказу (постанова від 26 квітня 2016 року).

Отже, якщо земельний спір виник з публічно-правових відносин, то він розглядається за правилами адміністративного судочинства. Проте рішення про надання земельної ділянки у власність, користування або оренду є вже актом індивідуальної дії, і його дія вичерпується після виконання (рішення Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009).

Тому, вичерпавши свою дію такий акт породжує нове право
нового власника (користувача) земельної ділянки чи орендаря
а земельні спори щодо захисту цих прав підсудні судам господар
ської або цивільної юрисдикції.

Варто зауважити, що порушення правил підсудності при звер
ненні до суду з метою захисту інтересів держави має наслідком
застосування судом положень ст. 121 ЦПК України, ст. 108 КАС
України, ст. 62 ГПК України (повернення (відмова у прийнятті
позову) або ст. 205 ЦПК України, 157 КАС України, ст. 80 ГПК
України (закриття (припинення) провадження у справі).

Окрім того, порушення правил підсудності або встановлено
законом компетенції судів щодо розгляду справ є підставою для
скасування рішення судами апеляційної інстанції (ст. 309 ЦПК
України, ст. 104 ГПК України, ст. 204 КАС України), касаційної
інстанції (ст. 336 ЦПК України, ст. 111-10 ГПК України, ст. 227
КАС України), а також для перегляду судових рішень Верховним
Судом України (ст.ст. 355, 360-4 ЦПК України, ст.ст. 111-16
111-25 ГПК України, ст.ст. 237, 243 КАС України).

Розділ 6
НАДАННЯ ПРОКУРОРОМ ДОКАЗІВ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ

Доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи (ст. 57 ЦПК України, ст. 69 КАС України, ст. 32 ГПК України).

Поняття доказів та пов'язані з ними питання визначено у главі 5 розділу I ЦПК України, розділу V ГПК України та главі 6 розділу II КАС України.

Обов'язок доказування обставин, на які посилається прокурор як на підставу для своїх вимог або заперечень, якщо інше не встановлено процесуальним законом, покладається на прокурора нарівні з іншими сторонами процесу (ст. 60 ЦПК України, ст. 33 ГПК України, ст. 71 КАС України).

Зауважимо, що питання доказування постає перед прокурором вже на стадії вирішення питання про наявність підстав для пред'явлення позову (заяви) до суду, складання його тексту та повідомлення відповідного суб'єкта владних повноважень, якщо такий є, про свій намір вжити заходи представницького характеру з метою захисту інтересів держави тощо.

Слід враховувати, що відповідно до пункту 27 постанови Пленуму ВСУ від 12 червня 2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» кожен доказ, наданий сторонами, зокрема й прокурором, досліджується судом на предмет його належності та допустимості. Докази, які не стосуються справи й предмета доказування, або одержані з порушенням порядку, встановленого законом, або якими не можуть бути підтверджені певні обставини справи (ст.ст. 58, 59 ЦПК України, ст. 34 ГПК України, ст. 70 КАС України), судом не приймаються.

Тому перед направленням позову до суду прокурору належить обов'язково переконатись в обґрунтованості, належності та допустимості доказів, наданих ним на підтвердження заявлених позовних вимог та клопотань (наприклад, про поновлення строку позовної давності тощо).

У п. 19 постанови Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2008 року № 12 «Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку» надано таке трактування: недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважав встановленими, має місце у випадках зазначення у судовому рішенні певних обставин (фактів), які не підтверджені доказами, їх недостатність, недостовірність та (або) суперечливість, відсутність мотивів прийняття чи неприйняття доказів тощо.

Таким чином, є випадки, коли суди відмовляють у задоволенні позовів прокурора саме із вказаних підстав.

Зокрема, ухвалою ВССУ від 10 червня 2015 року у справі № 6-44296св14 задоволено касаційну скаргу ОСОБИ_1, рішення суду апеляційної інстанції скасовано та залишено в силі рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 8 липня 2014 року, яким прокурору було відмовлено у задоволенні позову про визнання незаконним рішення ради про передачу у власність земельної ділянки, оскільки прокурором не було надано доказів щодо віднесення спірної земельної ділянки на момент надання її відповідачці до складу земель рекреаційного призначення.

Також постановою ВГСУ від 12 листопада 2015 року у справі № 915/393/15 залишено без змін постанову суду апеляційної інстанції, якою скасовано рішення суду першої інстанції в частині задоволення позову прокурора про визнання недійсним договору купівлі-продажу землі, державних актів на право власності на земельні ділянки. У задоволенні позову було відмовлено з тих підстав що прокурор не надав доказів стосовно належності спірної земельної ділянки до земель водного фонду.

Письмовими доказами залежно від предмета спору можуть стати договори, акти приймання-передачі майна, розрахунки та інші платіжні документи на підтвердження перерахування коштів

чи виконання договірних зобов'язань, листування між сторонами, акти перевірок контролюючих органів, дані державного земельного кадастру, відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, судові рішення тощо.

Водночас висновок експертизи як один із засобів доказування може бути доказом у справі лише в тому разі, коли експертиза була проведена на підставі ухвали суду відповідними судово-експертними установами. Як експерт може залучатися особа, котра відповідає вимогам, установленим Законом України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII «Про судову експертизу» і внесена до Державного реєстру атестованих судових експертів. У разі коли висновок експертизи наданий прокурором як додаток до позовної заяви, тобто проведений відповідною експертною установою за його клопотанням, такий висновок може розцінюватися лише як письмовий доказ, що підлягає дослідженню в судовому засіданні та відповідній оцінці.

Слід звернути увагу, що іноді всупереч закону такі висновки експертів помилково розглядаються як джерела доказів, що мають перевагу над іншими доказами, без належної їх перевірки й оцінки або переоцінюють доказове значення ймовірних висновків. З огляду на безліч питань, які можуть виникнути при обґрунтуванні прокурором позовних вимог таким доказом, як висновок експертизи, необхідно звертатись до роз'яснень, наданих у постановах пленумів ВСУ від 12 червня 2009 року № 5 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду», від 30 травня 1997 року № 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах».

При посиланні у позові на судове рішення в іншій справі слід пам'ятати, що преюдиціальне значення надається лише фактам, встановленим цим рішеннями, і те, що не усі судові рішення мають преюдиціальне значення. Між справами, що розглядаються, повинен існувати тісний матеріально-правовий зв'язок, який виражається в тому, що факти, встановлені в одній зі справ, будуть мати преюдиціальне значення для іншої справи.

Водночас, якщо у прокурора, який звертається до суду на за
хист інтересів держави, виникатимуть обґрунтовані трудноц
щодо самостійного надання доказів, він зобов'язаний ефективн
використовувати надані йому законодавством процесуальні пов
новаження, зокрема, щодо ініціювання питання про витребуван
ня доказів судом, визначені положеннями ст. 137 ЦПК України
ст. 69, ч. 3 ст. 71 КАС України, ст. 38 ГПК України. Адже непо
внота матеріалів та відсутність належних доказів про порушенн
інтересів держави матиме негативний результат розгляду справи

У разі якщо прокурор вважає, що подання потрібних доказі
є неможливим або у нього є труднощі щодо їх подання, він ма
право заявити клопотання про забезпечення цих доказів (ст. 13
ЦПК України, ст. 73 КАС України), звернутися до господарсько
го суду з заявою про вжиття передбачених у ст. 43-2 ГПК Україн
запобіжних заходів до подання позову тощо.

При цьому законом не обмежено коло доказів, які можуть бут
забезпечені судом, і право на здійснення процесуальних дій щодо
забезпечення доказів – про це зауважується в п. 15 постанов
Пленуму ВСУ від 12 червня 2009 року № 5 «Про застосуванн
норм цивільного процесуального законодавства, що регулюют
провадження у справі до судового розгляду».

Так, окрім передбачених у ч. 2 ст. 133 ЦПК України, ст. 74 КАС
України способів забезпечення судом доказів (допит свідків, при
значення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому
числі за їх місцезнаходженням) суд залежно від предмета позов
може застосувати й інші способи (одержати пояснення сторони
які вона дає як свідок, заборонити дії, внаслідок яких знищуються
докази, вилучити на час розгляду справи докази тощо).

У процесі підготовки заяви про забезпечення (про вжиття за
побіжних заходів) доказів необхідно дотримуватись вимог закону
щодо її форми та відомостей, визначених у ст. 134 ЦПК України
ст.ст. 38, 43-3 ГПК України, ст. 75 КАС України, оскільки в раз
невідповідності заяв цим вимогам вони залишаються без руху (по
вертаються). Так, у заяві про забезпечення доказів зазначається
суть і форма потрібних доказів; обставини, які підтверджуються

ими доказами; підстава, на основі якої просять забезпечити дока-
и; справа, для якої необхідно забезпечувати докази. *Обов'язковою имогою щодо прийняття та розгляду заяви про забезпечення до-азів є документ, що підтверджує оплату судового збору у визна-еному розмірі.*

Питання про забезпечення доказів (щодо вжиття запобіжних аходів) вирішується ухвалою.

За загальним правилом, забезпечення доказів здійснюється ісля відкриття провадження у справі й постановлення судом від-овідної ухвали. Але в окремих випадках за заявою прокурора суд оже забезпечити докази і до пред'явлення позову. Зокрема, такі ипадки допускаються, коли у заяві будуть обґрунтовані посилан-я на неможливість подальшого подання певних доказів або ви-икнення труднощів у зв'язку з тим, що неможливо забезпечити окази вчасно. Порядок забезпечення доказів до порушення про-адження у справі визначено положеннями процесуальних зако-ів (ст.ст. 133, 134 ЦПК України, ст. 38 ГПК України, ст. 75 КАС України). Порядок витребування доказів у справах господарської юрисдикції щодо подання позову як запобіжного заходу визначе-но у ст.ст. 43-1–43-10 ГПК України.

Розділ 7
ТИПОВІ ПОРУШЕННЯ, ЯКІ ДОПУСКАЮТЬСЯ ПРОКУРОРОМ ПРИ ЗВЕРНЕННІ ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ (ЗАЯВАМИ)

При зверненні з позовами (заявами) прокурор не завжди до тримується встановленого процесуальними кодексами порядк їх пред'явлення, форми і змісту, що призводить до обґрунтован відмови судами у відкритті провадження, залишення справ бе розгляду, закриття провадження або відмови в їх задоволенні.

Одним із типових порушень, що допускаються прокурором пр пред'явленні позовів (заяв), є неправильне визначення у спра позивача або відповідача.

Зазначені порушення спричинені неналежним встановлення обсягу повноважень позивача – органу державної влади, місце вого самоврядування, в інтересах якого вживаються заходи пред ставницького характеру.

Так, причиною відмови в задоволенні позову прокуратури Чер нівецької області до УДК «Укрмонтажспецбуд», ДП «Закордон монтажспецбуд» щодо стягнення коштів стало його пред'явлен в інтересах Державної фінансової інспекції в області, яка згідно ст. 10 Закону України «Про основні засади здійснення державн го фінансового контролю в Україні» за відсутності контрольни повноважень щодо відповідачів не мала права на звернення до суд з таким позовом.

Трапляються випадки пред'явлення прокурором як самостій ним позивачем позовів в інтересах держави за наявності суб'єкт владних повноважень, наділеного відповідними функціями.

Нерідко прокурором заявляються позовні вимоги, спрямован на захист органів державної влади, місцевого самоврядування, як мають статус відповідача у справі. Такі недоліки допускаються за позовами про визнання незаконними і скасування рішень орга нів державної влади, місцевого самоврядування та витребуванн спірного майна в інтересах цих самих суб'єктів.

Вирішуючи питання про те, хто повинен бути відповідачем у справах, слід з'ясовувати наявність у відповідної особи або органу прав щодо предмета спору на момент пред'явлення позову.

Наприклад, у справах за позовами прокуратури Малиновського району м. Одеси в інтересах держави в особі Одеської міської ради до громадян про визнання недійсними договорів купівлі-продажу земельних ділянок та державних актів про право власності на них суд дійшов висновку про відсутність порушень державних інтересів з огляду на те, що міська рада не є власником чи користувачем спірних земельних ділянок, які ще в 2003 році передані у приватну власність для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Іноді відповідачами у позовах зазначаються особи, до яких не заявляється жодної позовної вимоги, і навпаки, за наявності вимоги, наприклад, у справах про визнання недійсними правовстановлюючих документів на майно, його власник до справи не залучається або вказується лише як третя особа.

Зокрема, прокурором м. Тернополя як самостійним позивачем пред'явлено позов в інтересах держави до Тернопільської міської ради про визнання незаконними та скасування рішення ради, реєстрації речового права, свідоцтва про право власності на земельну ділянку та її повернення. При цьому власника спірної земельної ділянки прокурором у позові визначено лише як третю особу на стороні відповідача, що не заявляє самостійних вимог.

Ще однією з підстав для постановлення судами негативних судових рішень є неналежне обґрунтування прокурором у документах представницького характеру наявності порушення або загрози порушення інтересів держави, а також недоведення, що орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, не здійснює або неналежним чином здійснює захист інтересів держави.

Наприклад, судом повернуто без розгляду позов першого заступника прокурора Одеської області в інтересах держави в особі регіонального відділення Фонду державного майна України по Одеській

області до ПАТ «Одеський завод шампанських вин» про внесення змін до договору про оренду. Рішення обґрунтовано тим, що прокурор у позові не вказав, чи є у позивача повноваження на звернення до суду і в чому полягає нездійснення чи неналежне здійснення ним захисту інтересів держави.

Окрім цього, без належного обґрунтування інтересів держави, наявності підстав для здійснення прокурором захисту інтересів держави в суді до Черкаського окружного адміністративного суду пред'явлено 2 позовні заяви заступником прокурора Черкаської області до Черкаської міської ради про визнання протиправною бездіяльність та зобов'язання вчинити певні дії. Як наслідок – суд встановив прокурору строк для усунення вказаних недоліків.

Прокурори припускаються помилок і при визначенні судової юрисдикції.

Зокрема, Львівським апеляційним адміністративним судом закрито провадження у справі за позовом прокуратури м. Львова до Львівської міської ради про визнання протиправними та скасування ухвал сесії міської ради, якими громадянину Т. затверджено технічну документацію із землеустрою та передано в оренду земельну ділянку. Рішення обґрунтоване тим, що захист порушеного права у разі набуття права користування земельною ділянкою фізичною особою має вирішуватися за нормами цивільного чи господарського процесуального законодавства.

Найбільш поширеною причиною винесення судами негативних судових рішень за позовами прокурора є неякісна їх підготовка та ненадання належних та допустимих доказів на підтвердження позовних вимог.

Так, судами відмовлено в задоволенні позову прокурора Держанського району Хмельницької області до районної державної адміністрації та громадян про визнання недійсними державних актів про право власності на земельні ділянки та їх повернення. Причиною постановлення такого рішення стало ненадання прокурором доказів щодо віднесення спірних земельних ділянок до земель резервного фонду та відсутності у відповідачів права на їх отримання.

Причиною відмови в задоволенні позову прокурора або скасування рішень про задоволення позову може також стати незазначення у його мотивувальній частині норми матеріального права, що підлягає застосуванню до спірних правовідносин, або обрання невірного способу захисту інтересів держави.

Так, ВСУ у справах за позовом заступника прокурора м. Києва про визнання незаконними і скасування рішень Київської міської ради, визнання недійсними державних актів про право власності на земельні ділянки та договорів купівлі-продажу цих ділянок, відновлення становища, яке існувало до порушення, шляхом повернення в розпорядження спірних земельних ділянок з використанням механізму, передбаченого у ст.ст. 215, 216 ЦК України, дійшов висновку, що обраний прокурором спосіб захисту не відповідає вимогам закону (постанови ВСУ від 29 жовтня 2014 року у справі № 6-164цс14 та від 19 листопада 2014 року у справі № 6-170цс14).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

Міжнародні документи

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952року, ратифікований Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_535

Кодекси України

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001року № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15

Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/page

Закони України

Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ttp://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697

Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1401-19

Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80

Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 року № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15

9. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2790-12
10. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 року № 3674-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3674-17
11. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/ed19940225
12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17
13. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80
14. Про управління об'єктами державної власності: Закон України 21 вересня 2006 року № 185-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185-16
15. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15 березня 2006 року № 3528-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3528-15

Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України

1. Положення про Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 року № 784 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-%D0%BF
2. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави: постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року № 83 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF

Накази Генерального прокурора України та документи інформаційно-орієнтовного характеру

Про активізацію представницької діяльності прокурорів: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 30 травня 2016 року № 05/1-391вих-233окв-16.

Про вивчення ефективності реалізації органами прокуратури представницьких повноважень в умовах законодавчих змін: довідка Генеральної прокуратури України від 29 лютого 2016 року.

Про врахування рішень Європейського суду з прав людини при реалізації функції представництва: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 1 лютого 2016 року № 05/1-68вих-40окв-16.

Про організацію представницької діяльності в умовах законодавчих змін щодо повноважень органів прокуратури: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 4 серпня 2015 року № 05/2-250вих-382окв-15.

Про організацію роботи органів прокуратури щодо моніторингу судових рішень: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 25 липня 2012 року № 05/2/1-613вих-513окв-12

Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захисту при виконанні судових рішень: наказ Генерального прокурора України від 28 травня 2015 року № 6гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102

Про організацію роботи управлінь представництва, захисту інтересів громадян та держави в суді прокуратур обласного рівня: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 20 січня 2015 року № 05/4-4вих-14окв-15.

Про сплату та повернення судового збору під час здійснення представницьких повноважень: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 1 лютого 2016 року № 05/1-67вих-39окв-16.

9. Про стан представницької діяльності в умовах законодавчих змін: лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 4 березня 2016 року № 05/1-178вих-107окв-16.
10. Про удосконалення взаємодії структурних підрозділів з питань представництва інтересів держави в судах: наказ Генерального прокурора України від 30 квітня 2016 року № 171 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua

Узагальнення судової практики

1. Інформаційний лист щодо застосування окремих норм процесуального права під час розгляду адміністративних справ: лист Вищого адміністративного суду України від 19 травня 2010 року № 708/11/13-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v708_760-10
2. Постанова Верховного Суду України від 2 березня 2016 року у справі № 6-3090цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://reyestr.court.gov.ua/Review/56280404
3. Постанова Верховного Суду України від 14 вересня 2016 року у справі № 6-2165цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua
4. Постанова Верховного Суду України від 16 вересня 2015 року у справі № 6-68цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.scourt.gov.ua
5. Постанова Верховного Суду України від 30 вересня 2015 року у справі № 3-553гс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://reyestr.court.gov.ua/Review/52418663
6. Постанова Верховного Суду України від 16 грудня 2015 року у справі № 6-2510ц15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54689087
7. Постанова Верховного Суду України від 5 жовтня 2016 року у справі № 916/2129/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua

8. Постанова Верховного Суду України від 29 жовтня 2014 року у справі № 6-164цс14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/41384788
9. Постанова Верховного Суду України від 11 жовтня 2016 року у справі № 816/4340/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62126186
10. Постанова Верховного Суду України від 13 квітня 2016 року у справі № 3-224гс16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua
11. Постанова Верховного Суду України від 26 квітня 2016 року у справі № 823/1604 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58408725
12. Постанова Верховного Суду України від 1 липня 2015 року у справі № 6-178цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua
13. Постанова Верховного Суду України від 6 липня 2016 року у справі № 3-514гс16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/58986616
14. Постанова Верховного Суду України від 19 листопада 2014 року у справі № 6-170цс14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/41735968
15. Постанова Верховного Суду України від 3 листопада 2015 року у справі № 826/11984/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53778684
16. Постанова Верховного Суду України від 16 листопада 2016 року у справі № 6-2469цс16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua
17. Постанова Верховного Суду України від 25 травня 2016 року у справі № 816/4339/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://document.ua/pro-viznannja-nepravomirnim-ta-skasuvannja-nakazu-shodo-nada-doc278466.html
18. Постанова Верховного Суду України від 8 червня 2016 року у справі № 6-3029цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua

19. Постанова Верховного Суду України від 29 червня 2016 року у справі № 6-1376ц16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.scourt.gov.ua
20. Постанова Вищого господарського суду України від 12 грудня 2016 року № 907/406/16 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63433619
21. Постанова Вищого господарського суду України від 12 листопада 2015 року у справі № 915/393/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/53605151
22. Постанова Вищого господарського суду України від 25 травня 2016 року у справі № 922/6065/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58013261
23. Постанова Вищого господарського суду України від 28 травня 2015 року у справі № 5005/1102/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44443730
24. Постанова Львівського апеляційного господарського суду від 25 жовтня 2016 року у справі № 907/406/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62370863
25. Постанова Харківського апеляційного господарського суду від 1 лютого 2016 року у справі № 922/6065/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55480900
26. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 24 жовтня 2011 року № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11
27. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів: роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України від 26 січня 2000 року № 02-5/35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v5_35800-00

28. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства у справах, в яких заявлено вимоги про відшкодування збитків: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 14 січня 2014 року № 01-06/20/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgsu.arbitr.gov.ua/news/1385
29. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26 грудня 2011 року № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11
30. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову: постанова пленуму Вищого господарського суду України від 26 грудня 2011 року № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11
31. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13
32. Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 21 лютого 2013 року № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/va007600-13
33. Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 року № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006600-11
34. Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам: постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 23 березня 2012 року № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0007600-12

35. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2013 року № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13ї
36. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09
37. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду: постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09
38. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовтня 2014 року № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14
39. Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 року № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0008760-13/page2
40. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 березня 2008 року № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-08
41. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 року № 7 [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04

42. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову: постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 року № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06
43. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 1997 року № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97
44. Про судове рішення у цивільній справі: постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 року № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09
45. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лютого 2014 року № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14
46. Про судову практику застосування адміністративними судами окремих положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору»: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 5 лютого 2016 року № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_2_2016-02-05/
47. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-08
48. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верховного

Суду України від 6 листопада 2009 року № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09

49. Рішення господарського суду Закарпатської області від 22 липня 2016 року у справі № 907/406/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/5923887
50. Рішення Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 1 лютого 2016 року у справі № 159/5665/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/55434522
51. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 1 квітня 2010 року № 10-рп/10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-10
52. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99
53. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02

54. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування) від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09
55. Узагальнений науково-консультативний висновок науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суді України стосовно повернення судового збору в разі відмови у відкритті касаційного провадження з підстав, передбачених пунктом 5 частини п'ятої статті 214 КАСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vasu.gov.ua/nkr/pravovi_vusnovky/sud_zbir_st214/
56. Ухвала Апеляційного суду Волинської області від 15 квітня 2016 року у справі № 159/5665/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/57171752
57. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 10 червня 2015 року у справі № 6-44296св14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/
58. Ухвала Господарського суду Сумської області від 31 березня 2016 року у справі № 920/339/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/56844392
59. Ухвала Господарського суду Харківської області від 13 червня 2016 року у справі № 922/1852/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/58407226
60. Ухвала Тростянецького районного суду Сумської області від 8 вересня 2015 року у справі № 588/1312/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/49804604
61. Ухвала Черкаського окружного адміністративного суду від 31 жовтня 2016 року у справі № 823/1406/16 [Електрон-

ний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/62433262
62. Ухвала Черкаського окружного адміністративного суду від 31 жовтня 2016 року у справі № 823/1408/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/62433107

Інші джерела

1. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua
2. Статистична інформація про роботу прокурора у 2015-2016 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діяльність прокурора щодо представництва законних інтересів держави у бюджетній сфері: метод. рекомендації, схвалені науково-методичною радою при Національній академії прокуратури України, протокол № 5 від 27 травня 2016 року [Ю.А. Турлова, І.І. Брус, О.А. Казак, В.В. Одуденко]. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 74 с.
2. Здійснення прокурором представницької діяльності щодо захисту інтересів держави у сфері державної та комунальної власності: метод. рекомендації, схвалені науково-методичною радою при Національній академії прокуратури України, протокол № 6 від 23 червня 2016 року [Ю.А. Турлова, І.І. Брус, О.А. Казак, В.В. Одуденко]. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 72 с.
3. *Пасенюк О.* Підходи до удосконалення законодавства та практики у сфері розмежування видів судової юрисдикції / О. Пасенюк // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2009. – № 3. – С. 3–9.
4. Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук.-практ. посіб. / О.П. Натрус, Ю.А. Турлова, О.А. Казак та ін. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 262 с.
5. *Стефанчук М.М.* Діяльність прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді: проблеми теорії та практики: моногр. / М.М. Стефанчук. – К.: Ін Юре, 2016. – 500 с.
6. *Стефанчук М.* Обґрунтування прокурором наявності підстав для здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді: актуальні питання правозастосування / М. Стефанчук // Вісник прокуратури. – 2015. – № 10.– С. 19–26.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Судді В-ського
районного суду К-ської області
Прізвище, ім'я, по батькові
Адреса, поштовий індекс

Справа *номер*

ЗАЯВА
про забезпечення позову

У провадженні В-ського районного суду К-ської області перебуває цивільна справа (*номер*) за позовом першого заступника прокурора К-ської області в інтересах держави в особі К-ської обласної державної адміністрації та ДП (*«особа»*) до Головного управління Держгеокадастру у К-ській області, *ОСОБИ_1, ОСОБИ_2, ОСОБИ_3* та інших про визнання недійсними наказів та витребування земельних ділянок із чужого незаконного володіння.

Підставою для пред'явлення вказаного позову є те, що наказами Головного управління Держгеокадастру у К-ській області від *(дата)*, всупереч вимогам ст.ст. 84, 116, 122 Земельного кодексу України, ст.ст. 8, 31, 57 Лісового кодексу України, відведено у приватну власність земельні ділянки на території Л-ської сільської ради В-ського району.

Установлено, що вказані земельні ділянки на підставі низки цивільно-правових угод неодноразово відчужувались на користь інших осіб, якими у свою чергу здійснено поділ та об'єднання спірних земельних ділянок, що підтверджується інформаційними довідками з Державного реєстру речових прав на нерухоме май-

но, які долучено до матеріалів справи, що також може свідчити про подальше розпорядження ними та унеможливить виконання судового рішення.

Окрім того, шляхом моніторингу мережі Інтернет встановлено, що на сайтах продажу нерухомого майна *(адреси сайтів)* розміщені оголошення про продаж спірних земельних ділянок, що вказує на наміри відповідачів по справі відчужити спірні ділянки на користь третіх осіб, що у свою чергу унеможливить виконання судового рішення.

Відповідно до ст. 151 Цивільного процесуального кодексу України суд за заявою осіб, які беруть участь у справі, може вжити передбачені цим Кодексом заходи забезпечення позову. Забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття заходів забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду.

У ст. 152 Цивільного процесуального кодексу України передбачено, що позов забезпечується, зокрема, накладенням арешту на майно, що належить відповідачеві і знаходиться у нього або в інших осіб, забороною вчиняти певні дії.

Відповідно до вимог п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 року № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову», розглядаючи питання про забезпечення позову, суд має з урахуванням доказів, наданих позивачем на підтвердження своїх вимог, пересвідчитися, зокрема, в тому, що між сторонами дійсно виник спір та існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову, з'ясувати обсяг позовних вимог, дані про особу відповідача, а також відповідність виду забезпечення позову, який просить застосувати особа, котра звернулась з такою заявою, позовним вимогам.

З огляду на викладене та беручи до уваги те, що до ухвалення рішення у справі відповідачами чи іншими особами можуть бути вчинені дії щодо відчуження або передачі в користування спірної земельної ділянки, її забудови та вирубки дерев лісових порід, що

зробить неможливим виконання рішення суду та використання земельної ділянки за її цільовим призначенням, необхідно вжити заходів забезпечення позову шляхом накладення на земельні ділянки арешту та заборони будь-яким особам проводити вирубку дерев та будівельні роботи на них.

На підставі викладеного, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 27, 45, 46, 151, 152 ЦПК України, –

ПРОШУ:

1. Вжити заходів забезпечення позову шляхом накладення арешту на земельні ділянки з кадастровими номерами *(зазначаються номери)*, які розташовані на території Л-ської сільської ради В-ського району К-ської області.

2. Заборонити відповідачам по справі та будь-яким іншим фізичним і юридичним особам проводити вирубку дерев та будівельні роботи на земельних ділянках з кадастровими номерами *(зазначаються номери)*, які розташовані на території Л-ської сільської ради В-ського району К-ської області.

Додатки:
– платіжне доручення про сплату судового збору на _____ арк.;
– копія публікації з мережі Інтернет на _____ арк.

Перший заступник прокурора області

Додаток 2

Господарський суд м. К-ська
Адреса

Заступник прокурора м. К-ська
Адреса

в інтересах держави в особі
К-ської міської ради
Адреса

до
ОСОБА_1
Адреса

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про витребування майна
(в порядку ст. 2 ГПК України)

Прокуратурою м. К-ська встановлено факт незаконного вибуття з комунальної власності нерухомого майна, а саме: нежитлових приміщень загальною площею 245,2 м^2 по *(адреса)* (далі – спірне нерухоме майно).

Так, рішенням суду *(назва)* від 27 листопада 2014 року, залишеним без змін постановами суду *(назва)* від 19 лютого 2015 року та суду *(назва)* від 21 квітня 2015 року *(номер справи)*, задоволено позов прокуратури м. К-ська в інтересах держави в особі К-ради до Компанії *(назва)* та Компанії *(назва)* про витребовування майна по *(адреса)*, яке складається з приміщення (будівлі, споруди) на першому поверсі загальною площею 121,4 м^2 та приміщення (будівлі, споруди) загальною площею 123,8 м^2.

Як встановлено рішенням суду *(назва)* від 27 листопада 2014 року у справі *(номер)* П-ською районною у м. К-ську радою

прийнято рішення від 7 лютого 2006 року *(номер)* про продаж приміщення *(адреса)* конкурентним способом. Аукціон з продажу цього приміщення не проводився.

На виконання рішень сесії П-ської районної у м. К-ську ради від 7 лютого 2006 року *(номер)* та від 12 липня 2007 року *(номер)* здійснювалася підготовка нежитлових приміщень *(адреса)* до приватизації.

Однак при проведенні підготовки до приватизації приміщень було виявлено, що ці приміщення незаконно вибули із комунальної власності без відповідного рішення органу місцевого самоврядування та сплати будь-яких коштів до районного бюджету на підставі рішення суду *(назва)* від 11 грудня 2007 року *(номер справи)*.

Первинна реєстрація права власності на цей спірний об'єкт нерухомого майна, який знаходиться *(адреса)*, проведена Комунальним підприємством «К-ське міське бюро технічної інвентаризації та реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна» за ТОВ *(назва)* на підставі рішення суду *(назва)* від 11 грудня 2007 року та ухвали цього самого суду від 24 грудня 2007 року про виправлення допущених помилок, описок та арифметичних помилок *(номер справи)*.

Відповідно до рішення суду *(назва)* від 11 грудня 2007 року вартість спірного майна становить 2 708 916 грн.

Надалі спірним майном неправомірно володіли: Компанія *(назва)*, громадянин Х., Компанія *(назва)*, Компанія *(назва)*.

У зв'язку з тим, що нерухоме майно по *(адреса)* незаконно вибуло із власності Київської міської ради за відсутності її волевиявлення, а судові рішення, на підставі яких воно вибуло, скасовані *(назва суду)*, рішенням *(назва суду)* від 27 листопада 2014 року (номер справи) це нерухоме майно витребувано від останнього набувача – Компанії *(назва)* на підставі п. 3 ч. 1 ст. 388 ЦК України на користь Київради як власника комунального майна.

Відповідно до ч. 3 ст. 35 ГПК України обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, крім встановлених рішенням

третейського суду, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Рішенням *(назва суду)* від 27 листопада 2014 року у справі *(номер)* встановлено обставини, які підтверджують незаконність вибуття майна із комунальної власності та не потребують додаткового доказування відповідно до ст. 35 ГПК України.

Слід зазначити, що під час розгляду справи *(номер)* в суді ухвалою *(назва суду)* від 11 листопада 2013 року накладено арешт на нерухоме майно *(адреса)*, про що 26 листопада 2013 року ВДВС П-ського РУЮ у м. К-ську внесено відповідний запис до Єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна щодо об'єктів нерухомого майна.

Незважаючи на те, що на спірне нерухоме майно накладено арешт та витребувано на користь К-ради рішенням *(назва суду)* від 27 листопада 2014 року у справі *(номер)*, яке набрало законної сили, на це майно зареєстровано право власності за *ОСОБОЮ_1* на підставі договору купівлі-продажу *(номер)* від 4 червня 2015 року (зазначене підтверджується інформаційною довідкою з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно).

Відповідно до п. 22 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лютого 2014 року № 5 «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав», якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, то власник має право витребувати це майно з незаконного володіння набувача (ст.ст. 387, 388 ЦК України).

У зв'язку із цим суди повинні розмежовувати, що коли майно придбано за договором в особи, яка не мала права його відчужувати, то власник має право на підставі ст. 388 ЦК України звернутися до суду з позовом про витребовування майна у добросовісного набувача, а не з позовом про визнання договору про відчуження майна недійсним. Це стосується не лише випадків, коли укладено один договір із порушенням закону, а й випадків, коли спірне майно відчужено на підставі наступних договорів.

Можливість витребування майна, придбаного за відплатним договором, з чужого незаконного володіння Закон ставить у залежність насамперед від того, є володілець майна добросовісним чи недобросовісним його набувачем.

ОСОБА_1 є особою, яка не знала і не могла знати про те, що особа, в якої річ придбано, не має права її відчужувати, і є добросовісним набувачем за ч. 1 ст. 388 ЦК України.

Згідно із ч. 1 ст. 388 ЦК України, якщо майно за відплатним договором придбано в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), то власник майна має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно, зокрема, вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Відповідно до ч. 1 ст. 317 ЦК України власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном.

У ст. 319 ЦК України передбачено, що власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону.

Згідно зі ст. 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Право власності на спірне майно незаконно зареєстровано за *ОСОБОЮ_1* на підставі договору купівлі-продажу від 4 червня 2015 року та вибуло із власності К-ської міської ради за відсутності її волевиявлення, у зв'язку з чим майно підлягає витребуванню від Компанії на підставі п. 3 ч. 1 ст. 388 ЦК України на користь Київради як власника комунального майна, а також необхідно визнати право комунальної власності в особі К-ради на спірне майно.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді

полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Згідно зі ст. 2 Господарського процесуального кодексу України, прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

Згідно з вимогами ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування» від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

На території міста Києва такі повноваження здійснює К-ська міська рада.

У цьому випадку порушення інтересів держави полягає в тому, що комунальне нерухоме майно незаконно вибуло із комунальної власності на підставі договору купівлі-продажу від 4 червня 2015 року.

Разом з цим К-ською міською радою належні заходи щодо витребування в судовому порядку від *ОСОБА_1* спірного нерухомого майна у комунальну власність не вживались, що відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» є підставою для вжиття прокурором заходів представницького характеру та пред'явлення відповідного позову з метою захисту інтересів держави.

У зв'язку з цим позов подається прокуратурою м. К-ська в інтересах держави в особі К-ської міської ради.

Про вжиття прокуратурою м. К-ська представницьких заходів Київраду повідомлено в порядку, передбаченому у ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

Згідно зі ст. 66 ГПК України господарський суд за заявою сторони, прокурора, який подав позов, або з власної ініціативи має право вжити передбачені у ст. 67 цього Кодексу заходи для забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в будь-якій стадії провадження у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду. За змістом ст. 67 ГПК України позов, зокрема, може забезпечуватися забороною іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору.

Відповідно до ч. 4 ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» відмова в державній реєстрації прав з підстави наявності зареєстрованих обтяжень речових прав на нерухоме майно, не застосовується у разі: 1) державної реєстрації речових прав на нерухоме майно на підставі рішення суду щодо права власності та інших речових прав на нерухоме майно; 2) державної реєстрації права власності на нерухоме майно з відкриттям розділу в Державному реєстрі прав та перенесенням щодо такого права власності обтяження, державну реєстрацію якого проведено у спеціальному розділі Державного реєстру прав; 3) державної реєстрації права власності на нерухоме майно, що набувається у результаті його примусової реалізації відповідно до закону.

Таким чином, наявність накладеного арешту на спірне нерухоме майно ухвалою (назва суду) від 11 листопада 2013 року у справі (номер) не буде перешкодою для державної реєстрації прав на нього у випадках, зазначених у ч. 4 ст. 24 вказаного Закону.

Згідно з ч. 1 ст. 25 цього Закону проведення державної реєстрації прав зупиняється на підставі рішення суду про заборону вчинення дій, пов'язаних з державною реєстрацією речових прав, що набрало законної сили.

Оскільки подальше відчуження нежитлових приміщень (адреса) може утруднити або зробити неможливим виконання рішення суду у разі задоволення позову прокурора у вказаній справі, єдиним засобом захисту державних інтересів є заборона державним реєстраторам вчиняти дії, пов'язані з державною реєстрацією речових прав на спірне нерухоме майно.

Відповідно до ст. 38 ГПК України сторона або прокурор у разі неможливості самостійно надати докази має право подати клопотання про витребування господарським судом доказів.

Враховуючи положення Закону України «Про прокуратуру» та ст. 8 Закону України «Про нотаріат», прокуратура м. Києва не має можливості самостійно витребувати у приватного нотаріуса К-ського міського нотаріального округу *(П.І.Б.)* копію договору купівлі-продажу від 4 червня 2015 року № *(номер)*, а тому на підставі ст. 38 ГПК України вказаний договір підлягає витребуванню судом.

З огляду на викладене, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 2, 29, 38, 66, 67 ГПК України, –

ПРОШУ:

1. В порядку ст. 38 ГПК України витребувати у приватного нотаріуса К-ського міського нотаріального округу *(П.І.Б.)* належним чином завірену копію укладеного 4 червня 2015 року договору купівлі-продажу *(номер)*, на підставі якого зареєстровано право власності на нежитлові приміщення *(в літ. А)* та нежитлові приміщення *(в літ. Б)* загальною площею 245,2 м^2 *(адреса)* за *ОСОБА_1*.

2. Витребувати від *ОСОБА_1* в комунальну власність в особі Київської міської ради нежилі приміщення *(в літ. А)* та нежитлові приміщення *(в літ. Б)* загальною площею 245,2 м^2 адреса, що складаються з приміщення (будівлі, споруди) на першому поверсі загальною площею 121,4 м^2 та приміщення (будівлі, споруди) загальною площею 123,8 м^2, вартістю 2 708 916 грн.

3. Судовий збір стягнути з відповідача на користь прокуратури м. Києва (номер розрахункового рахунку).

4. Про день, час та місце розгляду справи повідомити прокуратуру м. К-ська.

Додатки:

1) копія рішення господарського суду Х-ської області від 11.12.2007 у справі № *(номер)* на 6 арк.;

2) копія ухвали господарського суду Х-ської області від 24.12.2007 у справі № *(номер)* на 9 арк.;

3) копія постанови Вищого господарського суду України від 18.06.2012 № *(номер)* на 18 арк.;

4) копія рішення господарського суду м. К-ська від 27.11.2014 у справі № *(номер)* на 10 арк.;

5) копія постанови Вищого господарського суду України від 21.04.2015 у справі № *(номер)* на 5 арк.;

6) копія інформаційної довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на 5 арк.;

7) копія листа до К-ської міської ради в порядку ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»;

8) докази сплати судового збору за подачу позову – оригінал платіжного доручення від _____№ _____на 1 арк.;

9) докази направлення копії позову з додатками сторонам.

Заступник прокурора м. К-ська

Додаток 3

З-ський районний суд
м. М-ська
Адреса

Керівник М-ської
місцевої прокуратури № 1
Адреса

в інтересах держави в особі
Управління охорони, використання
і відтворення біоресурсів та регулювання
рибальства в М-ській області
Адреса

до
ОСОБА_1
Адреса
Реєстраційний номер картки
платника податків

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про відшкодування шкоди,
завданої навколишньому природному середовищу
(рибним запасам) у сумі 62 127 грн
(в порядку ст. 45 ЦПК України)

М-ською місцевою прокуратурою № 1 вивчено матеріали Управління охорони, використання і відтворення біоресурсів та регулювання рибальства в М-ській області щодо шкоди, завданої навколишньому природному середовищу.

У ст. 13 Конституції України, ст.ст. 3–5 Закону України «Про тваринний світ» та ст. 39 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено, що об'єкти тваринного світу (в тому числі риби, ссавці, членистоногі, молюски та інші) знаходяться під охороною держави та належать до природних ресурсів загальнодержавного значення.

Відповідно до ст.ст. 27, 34 Закону України «Про тваринний світ» користувачі об'єктів тваринного світу зобов'язані використовувати тваринний світ у способи, що не допускають порушення цілісності природних угруповань.

У порядку загального використання об'єктів тваринного світу громадянам дозволяється безоплатне любительське і спортивне рибальство для особистого споживання у визначених відповідно до законодавства водних об'єктах загального користування у межах встановлених законодавством обсягів безоплатного вилову і за умови додержання встановлених правил рибальства і водокористування.

Наказом Державного комітету рибного господарства України від 15 лютого 1999 року № 19 затверджено Правила любительського і спортивного рибальства (далі – Правила), у п.п. 3.15, 4.11 яких встановлено заборону здійснення вилову живих ресурсів із застосуванням, зокрема, промислових і інших знарядь лову, виготовлених із сіткоснастевих чи інших матеріалів усіх видів і найменувань, а також способом багріння, запруд та спускання води з рибогосподарських водойм.

Так, головним державним інспектором Управління охорони, використання і відтворення біоресурсів та регулювання рибальства в М-ській області (далі – М-рибоохорони) виявлено порушення вимог природоохоронного законодавства, вчинені *ОСОБОЮ_1*, який 12 жовтня 2015 року в акваторії Бузького лиману, на порушення п.п. 3.15, 4.14.1 Правил, без відповідного дозволу на промисел, застосовуючи промислові знаряддя лову – сітку, незаконно виловив у Бузькому лимані молодь тарані у кількості 84 шт.

У зв'язку з вказаним порушенням 12 жовтня 2015 року державним інспектором М-рибоохорони стосовно *ОСОБИ_1* складено

протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 85 КупАП.

Постановою З-ського районного суду м. М-ська від 3 листопада 2015 року *ОСОБУ_1* визнано винним у вчиненні вказаного адміністративного правопорушення та застосовано адміністративне стягнення у виді штрафу в сумі 340 грн.

Відповідно до розрахунку, здійсненого М-рибоохороною на підставі Такс обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення громадянами України, іноземцями та особами без громадянства цінних видів водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 року № 1209, та п. 3.15 Правил заподіяна рибним запасам шкода становить 7140 грн, яка відповідачем не сплачена.

Також головним державним інспектором М-рибоохорони 2 листопада 2015 року виявлено порушення вимог природоохоронного законодавства, вчинені *ОСОБОЮ_1*, який в акваторії Бузького лиману, на порушення п.п. 3.15, 4.14.1 Правил, без відповідного дозволу на промисел, застосовуючи промислові знаряддя лову – сітку, незаконно виловив у Бузькому лимані молодь тарані у кількості 52 шт.

У зв'язку з вказаним порушенням 2 листопада 2015 року державним інспектором М-рибоохорони стосовно *ОСОБИ_1* складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 85 КУпАП.

Постановою З-ського районного суду м. М-ська від 1 грудня 2015 року *ОСОБУ_1* визнано винним у вчиненні вказаного адміністративного правопорушення та піддано адміністративному стягненню у виді штрафу в сумі 340 грн.

Відповідно до розрахунку, здійсненого М-рибоохороною на підставі Такс обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення громадянами України, іноземцями та особами без громадянства цінних видів водних біоресурсів у рибогосподарських водних

об'єктах України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 року № 1209, та п. 3.15 Правил заподіяна рибним запасам шкода становить 4420 грн, яка відповідачем не сплачена.

Також головним державним інспектором М-рибоохорони 4 листопада 2015 року виявлено порушення вимог природоохоронного законодавства, вчинені *ОСОБОЮ_1*, який в акваторії Бузького лиману, на порушення п.п. 3.15, 4.14.1 Правил, незаконно, без відповідного дозволу на промисел, застосовуючи промислові знаряддя лову – сітки, незаконно виловив у Бузькому лимані молодь осетра руського – 1 шт., молодь камбали глоса річкової – 1 шт., молодь тарані – 19 шт., бичок – 19 шт.

У зв'язку з вказаним порушенням 4 листопада 2015 року головним державним інспектором М-рибоохорони стосовно *ОСОБИ_1* складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 85 КупАП.

Постановою З-ського районного суду м. М-ська від 28 січня 2016 року *ОСОБУ_1* визнано винним у вчиненні вказаного адміністративного правопорушення та піддано адміністративному стягнення у виді штрафу в сумі 340 грн.

Відповідно до розрахунку, здійсненого М-рибоохороною на підставі Такс обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення громадянами України, іноземцями та особами без громадянства цінних видів водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 року № 1209, та п. 3.15 Правил заподіяна рибним запасам шкода становить 50 567 грн, яка відповідачем не сплачена.

Відповідно до ст. 126 ЦПК України в одній позовній заяві може бути об'єднано кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами.

Згідно з ч. 3 ст. 61 ЦПК України обставини, встановлені судовим рішенням у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді

інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

За положеннями ч. 4 тієї самої статті ЦПК України постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою.

У ст. 63 Закону України «Про тваринний світ» встановлено обов'язок громадян відшкодувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства в галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

Згідно зі ст. 1166 ЦК України майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

Але *ОСОБОЮ_1* завдана рибним запасам шкода в сумі 62 127 грн не відшкодована, що порушує один із принципів державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища щодо компенсації шкоди, заподіяної порушенням законодавства із цих питань.

У ст. 131-1 Конституції України визначено, що на органи прокуратури покладена функція представництва інтересів держави в суді у випадках, визначених законом. Право звернення прокурора або його заступника до суду в інтересах держави передбачено у ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 45–46 ЦПК України.

Згідно з ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Відповідно до Положення про М-рибоохорону, до її основних завдань належить здійснення контролю за додержанням законо-

давства у сфері охорони водних живих ресурсів та стягнення заподіяної тваринному світу шкоди.

Отже, М-рибоохорона є уповноваженим державою органом у сфері охорони і використання біоресурсів та має повноваження щодо здійснення захисту інтересів держави у вказаній сфері.

Згідно зі ст. 59 Закону України «Про тваринний світ» при здійсненні своїх повноважень М-рибоохорона має право звертатись до суду з позовами про відшкодування шкоди, заподіяної громадянами внаслідок порушення законодавства про охорону, використання і відтворення об'єктів тваринного світу.

Однак вказаний орган виконавчої влади належним чином не здійснює захист державних інтересів у зазначеній сфері. Позов щодо стягнення шкоди, завданої рибним запасам, не пред'явлено.

Зазначене є підставою для здійснення органами прокуратури захисту в суді інтересів держави в особі Управління охорони, використання і відтворення біоресурсів та регулювання рибальства в М-ській області.

На підставі викладеного, керуючись статтею 131-1 Конституції України, ст.ст. 45, 46, 118, 120 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 27, 34, 59, 63 Закону України «Про тваринний світ», –

ПРОШУ:

1. Відкрити провадження за позовом.

2. Стягнути з *ОСОБИ_1* (РНКПП _____) на користь держбюджету З-ського району міста М-ська шкоду, завдану навколишньому природному середовищу, в сумі 62 127 грн (на р/р *(номер)*, отримувач УК у м. М-ську / З-ський район *(номер)*, ЄДРПОУ *(номер)*, банк отримувача – ГУ ДКСУ у М-ській області, МФО *(номер)*, код платежу *(номер)* «Адміністративні штрафи та інші санкції»).

3. Стягнути з відповідача на користь прокуратури М-ської області (р/р *(номер)*, ЄДРПОУ *(номер)*, Банк ДКСУ м. К-ська, МФО *(номер)*) сплачений судовий збір за подачу позову.

4. Про час розгляду справи повідомити М-ську місцеву прокуратуру № 1.

Додатки:

– копія постанови З-ського районного суду міста М-ська від 03.11.2015 на 1 арк.;

– копія претензії від 02.02.2016 № *(номер)* на 1 арк.;

– копія протоколу про адміністративне правопорушення від 12.10.2015 на 1 арк.;

– опис об'єктів лову, вилучених у правопорушника від 12.10.2015 на 1 арк.;

– розрахунок заподіяної шкоди на 1 арк.;

– копія постанови З-ського районного суду міста М-ська від 01.12.2015 на 1 арк.;

– копія претензії від 29.03.2016 на 1 арк.;

– копія протоколу про адміністративне правопорушення від 02.11.2015 на 1 арк.;

– опис об'єктів лову, вилучених у правопорушника від 02.11.2015 на 1 арк.;

– розрахунок заподіяної шкоди на 1 арк.;

– копія постанови З-ського районного суду міста М-ська від 28.01.2015 на 1 арк.;

– копія претензії від 05.04.2016 на 1 арк.;

– копія протоколу про адміністративне правопорушення від 04.11.2015 на 1 арк.;

– опис об'єктів лову, вилучених у правопорушника від 04.11.2015 на 1 арк.;

– розрахунок заподіяної шкоди на 1 арк.;

– лист до М-рибоохорони про представництво прокурором інтересів держави в суді на _____ арк.;

– платіжне доручення про сплату судового збору на 1 арк.;

– копії позову та доданих до нього документів для сторін, які беруть участь у справі.

Керівник місцевої прокуратури

Додаток 4

До К-ського
окружного адміністративного суду
Адреса

Виконувач обов'язків керівника
Н-ської місцевої прокуратури
К-ської області
Адреса

До відповідача:
ОСОБА_1
Адреса

Третя особа, яка не заявляє
самостійних вимог на предмет спору,
на стороні відповідача:
ОСОБА_2
Адреса

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про визнання протиправним та скасування рішення
(в порядку ст. 60 КАС України)

У п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України передбачено, що прокуратура України здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» представництво прокурором інтересів держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів держави, у випадках та порядку, встановлених законом.

Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів

держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесено відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Під час здійснення представництва інтересів держави у суді прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом, звертатися до суду з позовом (заявою, поданням) та брати участь у розгляді справи.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про запобігання корупції» відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

Згідно з приписами ст.ст. 19, 140, 143, 144, 146 Конституції України вбачається, що органи місцевого самоврядування, здійснюючи владу і самостійно вирішуючи питання місцевого значення, віднесені законом до їх компетенції, та приймаючи рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території, зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У ст. 24 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим – також нормативно-правовими актами Верховної Ради України і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Разом з тим відповідно до ч. 2 ст. 35 Закону України «Про запобігання корупції» у разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до

неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Отже, при зверненні прокурора з даним позовом до суду інтерес держави полягає у дотриманні органом місцевого самоврядування вимог антикорупційного законодавства при здійсненні своїх повноважень.

Порушення інтересів держави виразилось в участі депутата сільської ради у прийнятті рішення при наявності у нього реального конфлікту інтересів.

Згідно зі ст. 67 Закону України «Про запобігання корупції» нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування.

Разом з тим у п. 5 рішення від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 Конституційного Суду України зазначено, що в Конституції України закріплено принцип, за яким права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність (ст. 3). Органи місцевого самоврядування є відповідальними за свою діяльність перед юридичними і фізичними особами (ст. 74 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Таким чином, органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли правовідносини, пов'язані з реалізацією певних

суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення.

З аналізу п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» та ст. 67 Закону України «Про запобігання корупції» вбачається, що органи прокуратури України наділені правом представництва інтересів держави в суді щодо визнання незаконними рішень органу місцевого самоврядування, прийнятого в умовах конфлікту інтересів, та правом звернутися до суду як позивач.

Так, за наслідками розгляду протоколу про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 172-7 КУпАП від 2 грудня 2015 року, складеного прокурором Н-ського району, Н-ським районним судом винесено постанову від 29 грудня 2015 року, якою визнано винною *(П.І.Б., дата р. н.)*, у вчиненні корупційних правопорушень, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 172-7 КУпАП, а саме – неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів та прийняття рішення в умовах реального конфлікту інтересів за наступних обставин.

Відповідно до протоколу першої сесії шостого скликання *ОСОБИ_1* від 12 листопада 2010 року гр. *(П.І.Б.)* затверджена депутатом *ОСОБИ_1* і є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення згідно з вимогами ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

Так, 20 квітня 2015 року до *ОСОБИ_1* із письмовою заявою звернувся *ОСОБА_2*, який є рідним сином гр. *(П.І.Б.)*, про надання дозволу на розроблення технічної документації із землеустрою щодо відведення земельної ділянки *(адреса)* у власність загальною площею 0,4 га.

За наслідками розгляду заяви *ОСОБИ_2 ОСОБА_1* прийняла рішення від 30 червня 2015 року № *(номер)* «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки та передачу її у власність гр. *ОСОБА_2*».

Під час голосування гр. *(П.І.Б.)* як депутат *ОСОБИ_1* приймала участь і проголосувала за вказане вище рішення та її голос був вирішальним.

Відповідно до витягу з протоколу № 36 сесії шостого скликання від 30 червня 2015 року за рішення від 30 червня 2015 року № *(номер)* проголосували одноголосно 9 депутатів, які були присутні на вказаній сесії, загальною чисельністю депутатів у кількості 16 осіб.

Згідно з постановою Н-ського районного суду від 29 грудня 2015 року на гр. *(П.І.Б.)* за вчинення вказаних адміністративних правопорушень накладено адміністративне стягнення у виді штрафу в сумі 3400 гривень на користь держави, який правопорушницею сплачений. Ця постанова набрала законної сили 12 січня 2016 року.

Так, згідно зі ст. 67 Закону України «Про запобігання корупції» нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку.

Відповідно до ч. 4 ст. 72 Кодексу адміністративного судочинства України постанови суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили, є обов'язковими для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалена постанова суду, лише в питаннях, чи мало місце діяння та чи вчинене воно цією особою. Таким чином, факт та обставини вчинення гр. *(П.І.Б.)* адміністративного правопорушення при прийнятті *ОСОБОЮ_1* рішення від 30 червня 2015 року № *(номер)* встановлений постановою Н-ського районного суду від 29 грудня 2015 року та не підлягає повторному доказуванню.

Крім того, відповідно до ст. 118 Земельного кодексу України громадянин, зацікавлений у приватизації земельної ділянки, яка перебуває у його користуванні, подає заяву до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених у ст. 122 цього Кодексу.

Рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо приватизації земельних ділянок приймається у місячний строк на підставі технічних матеріалів та документів, що підтверджують розмір земельної ділянки.

Громадяни, зацікавлені в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності для ведення особистого селянського господарства подають клопотання до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу. У клопотанні зазначаються цільове призначення земельної ділянки та її орієнтовні розміри. До клопотання додаються графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки, погодження землекористувача (у разі вилучення земельної ділянки, що перебуває у користуванні інших осіб).

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених у ст. 122 цього Кодексу, розглядає клопотання у місячний строк і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні. Підставою відмови у наданні такого дозволу може бути лише невідповідність місця розташування об'єкта вимогам законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації, схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, проектів землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів, затверджених у встановленому законом порядку.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється за замовленням громадян суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою згідно із законом, у строки, що обумовлюються угодою сторін.

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки погоджується в порядку, встановленому у ст. 186 Земельного кодексу України.

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених у ст. 122 цього Кодексу, у двотижневий строк з дня отримання погодженого проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки (а в разі необхідності здійснення обов'язкової державної експертизи землевпорядної документації згідно із законом – після отримання позитивного висновку такої експертизи) приймає рішення про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та надання її у власність.

З урахуванням викладеного, при прийнятті *ОСОБОЮ_1* рішення від 30 червня 2015 року № *(номер)* «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки та передачу її у власність гр. *ОСОБА_2*» порушено вимоги ст. 118 Земельного кодексу України щодо передачі громадянинові у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства на підставі затвердженого проекту землеустрою. При цьому гр. *ОСОБОЮ_2* подано на затвердження органу місцевого самоврядування технічну документацію із землеустрою щодо встановлення в натурі меж земельної ділянки, що є порушенням ч. 9 ст. 118 Земельного кодексу України.

Оскільки земля є національним багатством Українського народу, то порядок передачі її у власність та користування регулюється виключно законом. Недотримання порядку передачі земельних ділянок у власність порушує інтереси держави у сфері земельних правовідносин та є підставою для вжиття прокурором заходів представницького характеру.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а також у

зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму.

Згідно з ч. 2 ст. 18 та ч. 2 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України ця адміністративна справа щодо оскарження правового акта індивідуальної дії, який прийнято стосовно конкретної фізичної особи предметно та територіально підсудна К-ському окружному адміністративному суду.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 19, 131-1,140, 143, 144, 146 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст. 24 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст.ст. 2, 35, 67 Закону України «Про запобігання корупції», ст. 17, 18, 19, 60, 94, 104, 105, 106, 107, 162 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 118 Земельного кодексу України –

ПРОШУ:

1. Відкрити провадження в адміністративній справі за позовом прокурора.

2. Визнати протиправним і скасувати рішення *ОСОБИ_1* від 30 червня 2015 року № *(номер)* «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки та передачу її у власність гр. *ОСОБА_2*».

3. Понесені витрати зі сплати судового збору стягнути з відповідача на користь прокуратури К-ської області.

Додатки на _____ арк.:

1) копія рішення *ОСОБИ_1* від 30.06.2015 № *(номер)*;

2) копія витягу із протоколу голосування за рішення *ОСОБИ_1* від 30.06.2015 № *(номер)*;

3) копія витягу із протоколу першої сесії шостого скликання *ОСОБИ_1* 12.11.2010;

4) копія списку депутатів *ОСОБИ_1* шостого скликання, які були присутні на тридцять шостій сесії сільської ради;

5) копія протоколу про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 172-7 КУпАП, від 02.12.2015, складеного прокурором Н-ського району;

6) копія постанови Н-ського районного суду від 29.12.2015;

7) копія квитанції про сплату штрафу від 12.01.2016;

8) документ про сплату судового збору;

9) документ, що підтверджує повноваження;

10) докази надіслання позовної заяви та доданих до неї документів відповідачу.

Виконувач обов'язків керівника
місцевої прокуратури

Додаток 5

Господарський суд
Л-ської області
Адреса

Заступник прокурора
Л-ської області
Адреса

в інтересах держави в особі:
Позивач:
Міністерство енергетики
та вугільної промисловості України
Адреса

Відповідач:
ОСОБА_1
Адреса

Третя особа, що не заявляє
самостійних вимог
(на стороні відповідача)
ОСОБА_2
Адреса

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про скасування рішень щодо приватизації державного майна та його оцінку
(в порядку ст.ст. 2, 29 ГПК України)

Прокуратурою області вивчено стан законності у сфері державної власності, зокрема обставини приватизації цілісного майнового комплексу Державного підприємства *(назва)*.

У п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України передбачено, що прокуратура України здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Право на звернення прокурора до господарського суду в інтересах держави передбачено ст.ст. 2, 23, 24 Закону України «Про прокуратуру» та ст.2 ГПК України.

Враховуючи те, що згідно з рішенням Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99 у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень ст. 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) «інтереси держави» є оціночним поняттям, прокурор чи його заступник у кожному конкретному випадку самостійно визначають, в чому полягає порушення інтересів держави або в чому існує загроза інтересам держави з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. Під час здійснення представництва інтересів громадянина або держави у суді прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом та законом, що регулює виконавче провадження, звертатися до суду з позовом.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про прокуратуру» право на подання позовної заяви в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства надається Генеральному прокурору України, його першому заступнику та заступникам, керівникам регіональних та місцевих прокуратур, їх першим заступникам та заступникам.

У ст. 1 Закону України «Про Фонд державного майна України» визначено, що Фонд державного майна України є центральним органом виконавчої влади, що реалізовує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності. Проте

в даному випадку саме регіональне відділення Фонду державного майна України по Львівській області допустило порушення вимог чинного законодавства при наданні в оренду та приватизації цілісного майнового комплексу Державного підприємства *(назва)*.

Регіональне відділення Фонду державного майна України по Л-ській області є органом, який здійснював управління вказаним майновим комплексом, проте не вжив жодних заходів до скасування своїх наказів про приватизацію, оцінку цілісного майнового комплексу Державного підприємства *(назва)*, а відтак відповідно до вимог ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави.

Згідно зі ст. 16 ЦК України способами захисту прав та інтересів можуть бути відновлення становища, яке існувало до порушення, зміна правовідношення, припинення дії, яка порушує право. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Враховуючи, що приватизація, в тому числі оцінка вартості майна, проводилась з порушенням вимог чинного законодавства, держава фактично позбавлена належного права на прийняття управлінських рішень.

Відповідно до ст. 58 ГПК України в одній позовній заяві може бути об'єднано кілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами.

Накази *ОСОБИ_1* від 28 вересня 2007 року № *(номер)* «Про прийняття рішення щодо приватизації цілісного майнового комплексу державного підприємства *(назва)*, що зданий в оренду», від 5 травня 2008 року № *(номер)* «Про створення *ОСОБИ_2* в процесі ЦМК ДП *(назва)*, що зданий в оренду, від 23 квітня 2008 року № *(номер)* «Про затвердження акту оцінки майна цілісного майнового комплексу ДП *(назва)*» є взаємопов'язані, внаслідок яких майно вибуло із державної власності.

Установлено, що ЦЗФ *(назва)* в період 1980–2000 років входила до складу ВО *(назва)* на правах структурної одиниці після створення в процесі корпоратизації ДХК (*(назва)* реорганізовано в ДП *(назва)*) як дочірнє підприємство.

У 2000 році ЗАТ *(назва)* виступило з ініціативою передачі йому в оренду цілісного майнового комплексу державного підприємства центральної збагачувальної фабрики *(назва)*.

Між регіональним відділенням Фонду державного майна України по Л-ській області та ЗАТ *(назва)* 15 грудня 2000 року укладено договір оренди державного майна цілісного майнового комплексу державного підприємства ЦЗФ *(назва)* з терміном дії до 15 грудня 2015 року.

У п. 1.1 договору передбачено, що з метою підвищення ефективності використання державного майна та досягнення найкращих результатів господарської діяльності орендодавець передає, а орендар приймає в строкове платне користування цілісний майновий комплекс державного підприємства ЦЗФ *(назва)*, склад і вартість якого визначено відповідно до Акта оцінки вартості цілісного майнового комплексу, затвердженого наказом регіонального відділення від 15 грудня 2000 року.

Відповідно до п. 1.2 орендоване майно включається до балансу орендаря із зазначенням, що це майно є орендованим. Припинення діяльності державного підприємства ЦЗФ *(назва)* здійснюється шляхом його реорганізації через приєднання до орендаря з дати видання про це наказу органу, уповноваженого управляти державним майном.

Згідно з вищевказаним договором оренди, його об'єктом є цілісний майновий комплекс ДП ЦЗФ *(назва)*, вартість основних фондів якого становить 57 636 тис. грн: балансова – 101 887 тис. грн, залишкова – 57 636 тис. грн. Викуплені згідно з договором купівлі-продажу від 22 грудня 2000 року № *(номер)* оборотні матеріальні засоби вартістю 181 тис. грн. Окрім цього, укладено договір схову державного майна ЦМК ДП ЦЗФ *(назва)* від 15 грудня 2000 року № *(назва)*, згідно з яким передано орендарю – ЗАТ *(назва)* на схов майно, яке знаходиться на консервації балансовою вартістю 3 335 тис. грн.

Наказом Міністерства палива та енергетики України від 4 квітня 2001 року за № *(номер)* вирішено припинити діяльність ДП ЦЗФ *(назва)* шляхом його реорганізації через приєднання.

Проте уже 3 вересня 2004 року № *(номер)* наказом Міністерства палива та енергетики України вказаний наказ скасовано, у зв'язку з невиконанням ЗАТ *(назва)* умов договору оренди.

У п. 2 цього наказу *ОСОБУ_2* визначено як балансоутримувача державного майна, що повертаються з оренди.

Як з'ясовано, умови договору оренди не виконувалися належним чином, а саме: не здійснювався своєчасний капітальний та поточний ремонт обладнання, що призвело до значного його зносу, зменшення виробничої потужності ЦЗФ, порушень технологічних процесів і регламентованих робіт і, як наслідок, до збільшення втрат вугілля у відходах.

Мала місце також і заборгованість по орендній платі на суму 638 285,76 грн, яка підтверджується листом арбітражного керуючого, який надійшов у регіональне відділення Фонду державного майна України по Л-ській області 27 вересня 2004 року № *(номер)*.

Серед обов'язків орендаря (п. 5.9 договору) визначено також обов'язок дотримуватись чинного в Україні законодавства про відходи. У ст. 8 Закону України «Про відходи» визначено, що відходи є об'єктом права власності.

Відповідно до п. 5.1. Порядку обліку, розробки, переробки та використання ресурсів вторинного палива, затвердженого наказом Міністерства вугільної промисловості України від 17 серпня 1999 року № *(номер)* відходи, що утворюються в результаті діяльності вуглезбагачувальних фабрик, є державною власністю, управління ними здійснюється за дорученням Кабінету Міністрів України Міністерством вугільної промисловості України.

Як встановлено ревізією Контрольно-ревізійного відділу у м. (*назва* (акт від 5 жовтня 2006 року № *(номер)*) ЗАТ *(назва)*, всупереч Закону України «Про відходи», використовуючи власні виробничі потужності, протягом 2001–2005 років та за 7 місяців 2006 року здійснено виїмку рідких відходів у кількості 339,59 тис. тонн, з яких протягом 2004–2005 років та 7 місяців 2006 року реалізовано 168,57 тис. тонн на загальну суму 5283,77 тис. грн. Окрім цього, використовуючи відходи вуглезбагачення з мулонакопи-

чувача № *(номер)* ЦЗФ протягом періоду з 1 січня 2004 року до 1 серпня 2006 року товариством без права власності на відходи виготовлено вугільної продукції на суму 351,52 тис. грн, яка протягом вказаного періоду реалізовувалася споживачем разом з іншою продукцією товариства.

Більше того, 5 травня 2004 року за заявою Ч-ської об'єднаної державної податкової інспекції порушено справу про банкрутство ЗАТ *(назва)*. Ухвалою Господарського суду Л-ської області від 24 грудня 2004 року затверджено реєстр вимог кредиторів ЗАТ *(назва)* на загальну суму 55 467 571 грн, в тому числі заборгованість по заробітній платі працівникам в сумі 1 631 760 грн.

У зв'язку із поданням до суду мирової угоди між товариством та кредиторами, в якій сторони домовилися про відстрочку погашення товариством кредиторської заборгованості господарським судом Л-ської області 11 серпня 2006 року припинено провадження по справі.

Зазначене також свідчить про те, що договір оренди, метою якого було підвищення ефективності використання державного майна та досягнення найкращих результатів господарської діяльності, виконувався неналежно.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2007 року № *(номер)* ЦМК ДП *(назва)* включений до переліку державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, які підлягають підготовці до продажу у 2007 році (додаток 2 до розпорядження).

Згідно зі ст. 25 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» приватизація об'єкта здійснюється відповідно до чинного законодавства.

У ст. 1 Закону України «Про приватизацію державного майна» визначено, що приватизація державного майна – це платне відчуження майна, що перебуває у державній власності, у тому числі разом із земельною ділянкою державної власності, на якій розташований об'єкт, що підлягає приватизації, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього

Закону, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки.

Способи приватизації державного майна визначені у ст. 15 Закону України «Про приватизацію державного майна».

Приватизація державного майна здійснюється шляхом:

– продажу об'єктів приватизації на аукціоні (у тому числі за методом зниження ціни, без оголошення ціни);

– продажу об'єктів приватизації за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону (далі – конкурс);

– продажу акцій (часток, паїв), що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншими способами, що передбачають загальнодоступність та конкуренцію покупців;

– продажу на конкурсній основі єдиного майнового комплексу державного підприємства, що приватизується, або контрольного пакета акцій акціонерного товариства при поданні покупцем документів, передбачених у ч. 1 ст. 12 цього Закону;

– викупу об'єктів приватизації.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» (в редакції, чинній на той час) орендоване майно приватизується згідно з чинним законодавством, тобто оренду з викупом як спосіб приватизації у Законі не передбачено, а отже, відсутнє і переважне право орендаря на викуп об'єкта оренди, за винятком тих випадків, коли право на викуп такого майна було передбачено договором оренди, укладеним до набрання чинності Законом у редакції від 14 березня 1995 року. Це підтверджується п. 16 роз'яснення Вищого арбітражного суду України у справі від 25 травня 2000 року № 02-5/237 (чиним на той час).

Всупереч вимогам ст.ст. 1, 15 Закону України «Про приватизацію державного майна», ст. 25 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», на підставі заяви, поданої орендарем, регіональним відділенням *ОСОБИ_1* 28 вересня 2007 року прийнято рішення про приватизацію зданого в оренду ЦМК ДП

ЦЗФ *(назва)* шляхом продажу належних державі акцій відкритого акціонерного товариства, заснованого органом приватизації та орендарем, про що видано наказ № *(номер)*.

Вказаний наказ є незаконним та підлягає скасуванню, оскільки при його прийнятті:

– порушено вимоги ст. 2 Закону України «Про приватизацію державного майна» щодо забезпечення соціальної захищеності та рівності прав участі громадян у процесі приватизації, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, застосування конкурентних способів;

– порушено вимоги ст. 15 вказаного закону, оскільки вибрано спосіб приватизації державного майна, не передбачений чинним законодавством;

– порушено вимоги ст.ст. 10, 18, 19 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», не враховано систематичні та суттєві порушення договору оренди з боку ЗАТ *(назва)*.

У зазначеному наказі також міститься безпідставне посилання щодо приватизації вказаного об'єкта як орендного підприємства у порядку, передбаченому у ст. 17 Закону України «Про приватизацію державного майна», оскільки відповідно до вимог ст. 115 Господарського кодексу України та постанови Ради міністрів Української РСР від 15 травня 1990 року № *(номер)* колектив ЦМК ДП ЦЗФ *(назва)* не брав участі у створенні ЗАТ *(назва)*.

За результатами підготовчої роботи 5 травня 2008 року прийнято спільне рішення органу приватизації та орендаря створити відкрите акціонерне товариство *(назва)*, державна реєстрація якого відбулась 8 травня 2008 року.

З моменту реєстрації ВАТ *(назва)* відповідно до наказу *ОСОБИ_1* від 27 травня 2008 року № *(номер)* договір оренди від 15 грудня 2000 року № *(номер)* припинив свою дію.

Проте створення ВАТ *(назва)* відбулася з істотними грубими порушеннями чинного законодавства, що надалі призвело до вибуття з державної власності цілісного майнового комплексу ДП ЦЗФ *(назва)*.

Так, у процесі проведення оцінки майна цілісного майнового комплексу ДП ЦЗФ *(назва)* станом на 29 лютого 2008 року комісією з приватизації підписано акт оцінки майна, затверджений наказом *ОСОБИ_1* від 23 квітня 2008 року № *(номер)*, згідно з яким визначено розмір статутного фонду новостворюваного підприємства в сумі 305 610 тис. грн, частка держави у якому становила 114 841 тис. грн (37,578%), частка орендаря ЗАТ *(номер)* 190 768,1 тис. грн (64,422%).

Створення ВАТ *(назва)* та визначення частини держави у його статутному фонді відбулося всупереч вимогам п. 7 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності», оскільки, враховуючи, що товариство створено на базі майнового комплексу ДП ЦЗФ *(назва)*, розмір корпоративних прав держави у новоствореному підприємстві повинен перевищувати 50% у статутному фонді.

Формування статутного фонду проведено з порушенням ст.ст. 17, 20, 27 Закону України «Про приватизацію державного майна», ст. 12.3.3 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», п.п. 32,39 Методики оцінки майна, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2013 року № *(номер)*, Порядку оцінки орендованого нерухомого майна, що містить невід'ємні поліпшення, здійснені за час його оренди, під час приватизації, затвердженої наказом ФДМУ від 18 березня 2004 року № *(номер)*.

Так, до активів підприємства віднесено дебіторські заборгованості на загальну суму 12 172 594,7 грн. Зокрема, ТзОВ *(назва)* на суму 6 774 627,3 грн, ТзОВ *(назва)* на суму 2 211 394,5 грн, ПП *(назва)* на суму 10 851,12 грн, ТзОВ *(назва)* на суму 1 771 536 грн, ТзОВ *(назва)* на суму 329 924,88 грн.

Водночас вказані юридичні особи на підставі ч. 2 ст. 32 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в момент формування статутного фонду уже були ліквідовані.

Так, ліквідовано ПП *(назва)* (ухвала Господарського суду Д-ської області від 18 грудня 2006 року), ТзОВ *(назва)* (ухвала

Господарського суду Д-ської області від 11 грудня 2006 року), ТзОВ *(назва)* (ухвала Господарського суду Д-ської області від 26 лютого 2007 року), ТзОВ *(назва)* (ухвала Господарського суду Д-ської області від 28 листопада 2006 року), ТзОВ *(назва)* (ухвала Господарського суду Д-ської області від 19 січня 2007 року).

Таким чином, на порушення вимог ст. 12.3.3 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», включивши безнадійну заборгованість підприємств, визнаних банкрутом у встановленому законодавством порядку, ЗАТ *(назва)* незаконно заволоділо акціями ВАТ *(назва)* в кількості 48 690 379 штук на суму 12 172 594,7 грн, збільшивши розмір статутного фонду з 293 437 405 грн до 305 610 000 грн.

Більше того, на порушення вимог ст. 20 Закону України «Про приватизацію державного майна» проведена неправильна оцінка та включення до частки орендаря в статутному капіталі ВАТ *(назва)* вартості невід'ємних поліпшень орендованого майна ЦМК ДП ЦЗФ *(назва)*.

Так, до статутного фонду новоутворюваного підприємства відповідно до Порядку оцінки орендованого нерухомого майна, що містить невід'ємні поліпшення, здійснені за час його оренди, під час приватизації, затвердженого наказом ФДМУ від 27 лютого 2004 року № *(номер)* та зареєстрованого Міністерством юстиції України 18 березня 2004 року за № *(номер)*, згідно з визначенням суб'єкта оціночної діяльності ввійшла вартість невід'ємних поліпшень нерухомого майна, зроблених з дозволу орендодавця, в розмірі 31 428 390 тис. грн. Вказані невід'ємні поліпшення здійснювались на виконання договорів від 26 лютого 2006 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)* та від 3 квітня 2007 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)*.

Водночас згідно з висновком судової будівельно-технічної експертизи від 27 грудня 2011 року № *(номер)* щодо фактичного виконання та вартості ремонтно-будівельних робіт, проведених у цілісному майновому комплексі державного підприємства ЦЗФ

(назва), вбачається, що встановити достовірність виконання ремонтно-будівельних робіт та їх обсяги, що включені в акти виконаних робіт, складених у відповідності до договору від 26 лютого 2006 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)* щодо проведення ремонтно-будівельних робіт не видається можливим.

Обсяги ремонтно-будівельних робіт, включені в акти виконаних робіт, складені у відповідності до договору від 3 квітня 2007 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)* не відповідають наявним ремонтно-будівельним роботам та обсягам на об'єктах збагачувальної фабрики *(назва)* ЗАТ *(назва)*.

Загальна вартість зайво включених (невиконаних) ремонтно-будівельних робіт в акти виконаних робіт *(номер)*, складених у відповідності до договору від 3 квітня 2007 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)* могла становити 17 948 304 грн.

Як вбачається із вказаної експертизи, вартість ремонтно-будівельних робіт з урахуванням чинних розцінок та будівельних норм станом на 2007 рік у відповідності до договору від 3 квітня 2007 року № *(номер)*, укладеного між ЗАТ *(назва)* та ТзОВ *(назва)*, виконання яких не видалось за можливе достовірно підтвердити чи спростувати, могла становити 15 143 586 грн.

З урахуванням вимог Закону України «Про акціонерні товариства» товариство 7 грудня 2011 року перереєстроване у *ОСОБУ_2*.

У сфері управління РВ ФДМУ по Львівській області перебувають державні корпоративні права товариства у виді пакету акцій розміром 37,578%.

Відповідно до Законів України «Про акціонерні товариства», «Про управління об'єктами державної власності» та статуту *ОСОБИ_2* власники акцій товариства, в тому числі держава в особі *ОСОБИ_1*, здійснюють своє право управління діяльністю *ОСОБИ_2* та прийняття відповідних управлінських рішень через відповідні органи управління лише в межах належних їм акцій ПАТ.

Враховуючи, що приватизація, в тому числі оцінка вартості майна, проводилась з порушенням вимог чинного законодавства,

держава фактично позбавлена належного права на прийняття управлінських рішень.

С-ським РВ ГУМВС України у Л-ській області 16 лютого 2015 року зареєстровано кримінальне провадження за фактом зловживання службовим становищем службовими особами ЗАТ *(назва)* та *ОСОБИ_1* при визначенні вартості майна у статутному фонді ВАТ *(назва)*, занижені частки держави за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого у ч. 2 ст. 364 КК України.

Триває досудове розслідування у кримінальному провадженні, відомості про яке внесено Генеральною прокуратурою України до Єдиного реєстру досудових розслідувань № *(номер)* за фактом заволодіння майном в особливо великих розмірах, шляхом зловживання службовим становищем, службовими особами *ОСОБИ_2* за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого у ч. 5 ст. 191 КК України.

Згідно зі ст. 257 ЦК України для звернення до суду встановлено загальну позовну давність тривалістю у три роки, яка відповідно до положень ст. 261 ЦК України обчислюється від дня, коли про порушення або про особу, яка його допустила, довідався або мав довідатися відповідний прокурор (абз. 2 п. 4.1 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 10 «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів»). Прокуратурі Л-ської області стало відомо про порушення законності при приватизації цілісного майнового комплексу Державного підприємства ЦЗФ *(назва)* у ході здійснення досудового розслідування у вищевказаних кримінальних провадженнях.

Отже, позовна заява подана у передбачений чинним законодавством України строк.

Як уже зазначалось вище, Міністерством палива та енергетики України 4 квітня 2001 року видано наказ № *(номер)* «Про припинення діяльності ДП ЦЗФ *(назва)*», який 3 вересня 2004 року скасовано його наказом № *(номер)*.

Викладене свідчить, що підприємство входило до сфери управління зазначеного Міністерства. Також про це свідчить наказ

Міністерства палива та енергетики України від 17 листопада 2000 року № *(номер)*, яким зі складу ДХК *(назва)* спірний майновий комплекс вилучено.

Надалі Міністерство палива та енергетики України реорганізовано в Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, яке відповідно до п. 5 Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № *(номер)* «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» є правонаступником органу влади, що реорганізовувався.

Однак Міністерством енергетики та вугільної промисловості України цивільно-правові заходи, спрямовані на повернення цілісного майнового комплексу ДП ЦЗФ *(назва)*, не вживались, а відтак відповідно до вимог ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави.

Враховуючи викладене, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 11, 16, 252, 526, 530, 610, 629 ЦК України, ст. 193 ГК України, ст.ст. 2, 12, 13, 29, 43-1, 54-58, 66, 67 ГПК України, –

ПРОШУ:

1. Позов задовольнити.

2. Скасувати наказ *ОСОБИ_1* від 28 вересня 2007 року № *(номер)* «Про прийняття рішення щодо приватизації цілісного майнового комплексу державного підприємства ЦЗФ *(назва)*, що зданий в оренду».

3. Скасувати наказ *ОСОБИ_1* від 5 травня 2008 року № *(номер)* «Про створення ВАТ *(назва)* в процесі ЦМК ДП ЦЗФ *(назва)*, що зданий в оренду.

4. Скасувати наказ *ОСОБИ_1* від 23 квітня 2008 року № *(номер)* «Про затвердження акта оцінки майна цілісного майнового комплексу ДП ЦЗФ (назва)».

5. Судові витрати покласти на відповідача.

6. Про день та час розгляду справи прошу письмово повідомити сторони та прокуратуру області.

Додатки:

1. Копія договору оренди від 15.12.2000 № *(номер)*, укладеного між *ОСОБОЮ_1* та ЗАТ *(назва)*.

2. Копія наказу Міністерства палива та енергетики України від 04.04.2001 за № *(номер)*.

3. Копія розпорядження Фонду державного майна України від 15.07.2004 № *(номер)*.

4. Копія наказу Міністерства палива та енергетики України від 03.09.2004 за № *(номер)*.

5. Копія позовної заяви від 25.08.2004 *ОСОБИ_1* до ЗАТ *(назва)* про розірвання договору оренди.

6. Копія рішення Господарського суду Л-ської області від 09.09.2004 у справі № *(номер)*.

7. Копія листа арбітражного керуючого, який надійшов до *ОСОБИ_1* 27.09.2004 за № *(номер)*.

8. Копія акта Контрольно-ревізійного відділу у м. *(назва)* ревізії окремих питань в ЗАТ *(назва)* від 05.10.2006 за № *(номер)*.

9. Копія ухвали Господарського суду Д-ської області від 18.12.2006 про ліквідацію ПП *(назва)*.

10. Копія ухвали Господарського суду Д-ської області від 11.12.2006 про ліквідацію ТзОВ *(назва)*.

11. Копія ухвали Господарського суду Д-ської області від 26.02.2007 про ліквідацію ТзОВ *(назва)*.

12. Копія ухвали Господарського суду Д-ської області від 28.11.2006 про ліквідацію ТзОВ *(назва)*.

13. Копія ухвали Господарського суду Д-ської області від 19.01.2007 про ліквідацію ТзОВ *(назва)*.

14. Копія ухвали Господарського суду Л-ської області від 24.12.2004 про затвердження реєстру вимог кредиторів ЗАТ *(назва)*.

15. Копія ухвали Господарського суду Л-ської області від 11.08.2006 про припинення провадження по справі про банкрутство.

16. Копія висновку судової будівельно-технічної експертизи від 27.12.2011 № *(номер)*.

17. Копія наказу *ОСОБИ_1* від 28 вересня 2007 року № *(номер)* «Про прийняття рішення щодо приватизації цілісного майнового комплексу державного підприємства *(назва)*, що зданий в оренду».

18. Копія акта оцінки майна цілісного майнового комплексу державного підприємства ЦЗФ *(назва)*, що зданий в оренду під час приватизації, затверджений наказом *ОСОБИ_1* від 23.04.2008.

19. Копія спільного рішення засновників про створення відкритого акціонерного товариства *(назва)* в процесі приватизації цілісного майнового комплексу державного підприємства ЦЗФ *(назва)*, що зданий в оренду від 05.05.2008.

20. Копія акта приймання-передавання нерухомого майна до статутного фонду відкритого акціонерного товариства *(назва)* від 08.05.2008.

21. Копія наказу регіонального відділення *ОСОБА_1* від 05.05.2008 № *(номер)* «Про створення ВАТ *(назва)* в процесі ЦМК ДП ЦЗФ *(назва)*, що зданий в оренду.

22. Копія свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи – відкритого акціонерного товариства (назва, серія А01 № *(номер)*) від 08.05.2008.

23. Копія виписки з ЄДРЮС та ФОП ПАТ *(назва)*.

24. Витяги з ЄДРПОУ про реєстрацію сторін у справі.

25. Докази відправлення сторонам по справі позовної заяви з доданими матеріалами.

26. Повідомлення про звернення прокуратури Л-ської області до суду в інтересах Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

27. Докази відправлення повідомлення про звернення прокуратури Л-ської області до суду в інтересах Міністерства енергетики та вугільної промисловості України.

28. Квитанція про сплату судового збору.

Заступник прокурора області

Додаток 6

Господарський суд
М-ської області
Адреса

Прокурор М-ської області
Адреса

в інтересах держави в особі:
Кабінету Міністрів України
Адреса

до:
Державного підприємства
Назва
Адреса

Приватного підприємства
Назва
Адреса

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про визнання договору недійсним
на майбутнє та повернення земельної ділянки
(ціна позову: 11 676 546,3 грн)
(у порядку ст. 2 ГПК України)

Органами прокуратури М-ської області встановлені порушення вимог чинного законодавства при використанні Держаним підприємством (*назва* (далі – ДП *(назва)*) земель державного лісового фонду.

Зокрема, прокуратурою К-ського району за результатами проведеної перевірки *(дата)* розпочато кримінальне провадження

№ _____ за фактом зловживання службовими особами ДП *(назва)* своїм службовим становищем шляхом незаконного надання земельних ділянок державного лісового фонду у користування суб'єктам господарювання для ведення сільськогосподарського виробництва.

Також Державною фінансовою інспекцією в М-ській області *(дата)* складено акт планової виїзної ревізії питань фінансово-господарської діяльності ДП *(назва)* за період з 1 липня 2011 року по 31 липня 2015 року.

Відповідно до матеріалів кримінального провадження та матеріалів ревізії установлено наступне.

ДП *(назва)* на підставі державних актів на право постійного користування земельною ділянкою серії _____ та серії _____, виданих *(дата)*, використовуються земельні ділянки площею відповідно 536,41 га та 655,16 га, що розташовані в межах території В-ської сільської ради К-ського району (за межами населеного пункту). Відповідно до державних актів цільове призначення земельних ділянок – для ведення лісового господарства.

ДП *(назва, дата)* з Приватним підприємством (*назва*, далі – ПП *(назва)*) укладено договір про спільну діяльність без утворення юридичної особи (далі – Договір) терміном на 7 років.

Відповідно до п. 1.1 Договору його предметом є спільна діяльність сторін в сфері ведення товарного сільськогосподарського виробництва для досягнення господарських і комерційних цілей, зокрема, виробництва, транспортування, зберігання, переробки та реалізації виробленої сільськогосподарської продукції.

У п. 3.1 Договору передбачено, що ПП *(назва)* здійснює належну охорону вирощуваних за Договором сільгоспкультур; самостійно визначає асортимент вирощуваних сільськогосподарських та інших культур сівозміни, необхідний цикл агрономічних робіт, строки та обсяги їх виконання; під час виконання робіт за Договором зберігає за собою право власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур на земельних ділянках, що використовуються за Договором, на вироблену за Договором сільськогосподарську продукцію.

Згідно із п. 4.1.1, п. 4.1.4, п. 6.2.1 Договору, ДП *(назва)* надає ПП *(назва)* масив земельних ділянок площею 696,89 га в межах території В-ської сільської ради із земель сільськогосподарського призначення (ріллі), які перебувають в постійному користуванні державного підприємства.

У п. 7.1.1 Договору передбачено, що ПП *(назва)* щорічно сплачує ДП *(назва)* кошти із розрахунку 600 грн за один гектар переданих для здійснення спільної діяльності земельних ділянок.

Сторонами Договору підписано акт прийому передачі земельної ділянки площею 696,89 га.

Також *(дата)* сторонами Договору підписано додаткову угоду до договору про спільну діяльність без утворення юридичної особи, якою окрім іншого внесено зміни до п. 6.2.1 Договору та зменшено площу земельних ділянок, які використовуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, до 576,5 га.

Крім того, сторонами підписано акт приймання-передачі земельної ділянки площею 576,5 га від ДП *(назва)* до ПП *(назва)* відповідно до Договору.

З метою установлення факту фактичного використання ПП *(назва)* земель держлісфонду комісією у складі фахівців ДП *(назва)*, представників М-ського обласного управління лісового та мисливського господарства, К-ської райдержадміністрації, у присутності директора ПП *(назва) (дата)* складено акт обстеження земельних ділянок ДП *(назва)*.

За результатами обстеження зафіксовано факт обробітку ПП *(назва)* 9 земельних ділянок загальною площею 576,5 га, які перебувають у постійному користуванні ДП *(назва)* на підставі державних актів серії _____.

Факт використання ПП *(назва)* спірних земельних ділянок загальною площею 576,5 га також підтверджується довідкою ДП *(назва)* про надходження від ПП *(назва)* у період _____ років коштів за договором.

За інформацією відділу Держгеокадастру у К-ському районі грошова оцінка земельної ділянки площею 576,5 га становить 11 676 546,3 грн.

Зазначений договір укладено усупереч вимогам чинного законодавства та підлягає визнанню недійсним на майбутнє з наступних підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Згідно із ч.ч. 1, 8 ст. 93 Земельного кодексу України та ст. 1 Закону України «Про оренду землі» оренда землі – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності. Орендодавцями земельних ділянок є їх власники або уповноважені ними особи.

Оскаржуваним договором ДП *(назва)* фактично передало ПП *(назва)* в обробіток земельну ділянку площею 576,5 га для вирощування сільськогосподарських культур за умови сплати останнім фіксованої орендної плати за використання земельної ділянки у встановлені строки тричі на рік.

Окрім обов'язку передати ПП *(назва)* земельну ділянку спірний договір не містить будь-яких обов'язків державного підприємства щодо здійснення господарської діяльності на ній.

За своїм змістом зазначений договір є договором передачі у платне користування земельної ділянки, тобто договором оренди землі, оскільки він відповідає вимогам ч. 1 ст. 15 Закону України «Про оренду землі» в частині визначення істотних умов договору оренди землі. Зокрема, в договорі зазначено об'єкт оренди (місце розташування та розмір земельної ділянки), строк дії договору оренди та відомості про орендну плату із зазначенням її розміру, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення.

У ст. 235 Цивільного кодексу України передбачено, що правочин вважається удаваним у разі вчинення його сторонами для

приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. У такому разі відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який вони насправді вчинили.

Згідно з абз. 4 п. 3.11 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними», встановивши у розгляді справи, що певний правочин вчинено з метою приховати інший правочин (удаваний правочин), господарський суд на підставі ч. 2 ст. 235 ЦК України має виходити з того, що сторонами вчинено саме той правочин, який вони мали на увазі, і розглянути справу по суті із застосуванням правил, що регулюють цей останній правочин. Якщо він суперечить закону, господарський суд має прийняти рішення про визнання його недійсним із застосуванням, за необхідності, відповідних правових наслідків.

Враховуючи, що між ДП *(назва)* та ПП *(назва)* фактично укладений договір оренди землі, застосуванню підлягають відповідні положення земельного законодавства України, які регулюють питання надання земель у користування.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 92 Земельного кодексу України, ч. 1 ст. 317 ЦК України ДП *(назва)* належить лише право володіння та користування землями, що перебувають у його постійному користуванні, без прав розпорядження ними.

Згідно із ч. 1 ст. 124 ЗК України, ст. 4 Закону України «Про оренду землі» передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування згідно з їх повноваженнями, визначеними у ст.122 цього Кодексу.

Відповідно до ч. 8 ст. 122, ст. 149 ЗК України надання земельних ділянок лісогосподарського призначення для нелісогосподарських потреб здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Отже, органом, уповноваженим на передачу спірної земельної ділянки у користування третім особам для сільськогосподарських потреб є Кабінет Міністрів України.

Таким чином, ДП *(назва)* при укладанні оскаржуваного Договору розпорядилося землями держлісфонду поза межами своїх повноважень.

Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 203 ЦК України зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності.

У ч. 1 ст. 215 ЦК України передбачено, що підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені ч.ч.1–3, 5, 6 ст. 203 цього Кодексу.

Згідно з ч. 1 ст. 207 Господарського кодексу України господарське зобов'язання, що не відповідає вимогам закону, або вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, або укладено учасниками господарських відносин з порушенням хоча б одним з них господарської компетенції (спеціальної правосуб'єктності), може бути на вимогу однієї із сторін або відповідного органу державної влади визнано судом недійсним повністю або в частині.

Як вказано у п. 3.7 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» до господарських договорів, що підпадають під ознаки ч. 1 ст. 207 ГК України, слід відносити ті, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави і суспільства і спрямовані, зокрема, на незаконне заволодіння, користування, розпорядження (в тому числі відчуження) об'єктами права власності Українського народу – землею як основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (ст.ст. 14, 15 Конституції України).

У ч. 3 ст. 215 ЦК України передбачено, що, якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах,

встановлених законом, то такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

У п. 2.7 постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» від 29 травня 2013 року № 11 визначено, що ч. 3 ст. 207 ГК України передбачена і можливість припинення господарського зобов'язання лише на майбутнє.

Отже, якщо зі змісту господарського договору випливає, що зобов'язання за цим договором може бути припинено лише на майбутнє, оскільки неможливо повернути усе одержане за ним, то одночасно з визнанням господарського договору недійсним підлягає задоволенню вимога прокурора про припинення договору лише на майбутнє.

Відповідно до ст. 152 ЗК України захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється, у тому числі шляхом визнання угоди недійсною.

Необхідно також зазначити, що використання земельної ділянки, наданої ДП *(назва)* для ведення лісового господарства (згідно з цільовим призначенням, вказаним в державних актах) для сільгоспвиробництва, порушує принцип цільового використання землі.

Так, відповідно до п. «а» ч. 1 ст. 96 ЗК України землекористувачі зобов'язані забезпечувати використання землі за цільовим призначенням.

Згідно зі ст.ст. 55, 57 ЗК України до земель лісогосподарського призначення належать землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства. Земельні ділянки лісогосподарського призначення за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування надаються в постійне користування спеціалізованим державним або комунальним лісогосподарським підприємствам.

Згідно з державними актами на право постійного користування земельною ділянкою серії _____ ДП *(назва)* надано в постійне користування відповідні земельні ділянки із цільовим

призначенням – для ведення лісового господарства, отже, вони повинні використовуватися державним підприємством виключно для вказаних цілей.

Втім земельна ділянка з огляду на умови спірного договору фактично використовуються ПП *(назва)* для товарного сільськогосподарського виробництва (вирощування, оброблення, збирання сільськогосподарської продукції), тобто не за цільовим призначенням.

Враховуючи викладене та те, що ДП *(назва)*, не будучи власником вказаної земельної ділянки та не маючи права розпоряджатися нею, за спірним договором незаконно передало у користування ПП *(назва)* земельну ділянку державного лісового фонду, договір підлягає визнанню недійсним на майбутнє.

Згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 1212 ЦК України особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала.

Положення глави 83 ЦК України застосовуються незалежно від того, чи безпідставне набуття або збереження майна було результатом поведінки набувача майна, потерпілого, інших осіб чи наслідком події.

Стаття 1212 ЦК України може застосуватись у випадках, коли певна вимога власника майна не охоплюється нормативним урегулюванням основного способу захисту права, але за характерними ознаками, умовами та суб'єктним складом підпадає під визначення зобов'язання або збереження майна без достатньої правової підстави.

Оскільки оскаржуваний договір підлягає визнанню недійсним на майбутнє, правові підстави використання ПП *(назва)* спірної земельної ділянки відсутні. Тому щодо спірних правовідносин підлягають застосуванню положення ст. 1212 ЦК України.

Аналогічна позиція викладена у постанові Верховного Суду України у справі від 8 червня 2016 року № 6-3089цс-15.

Таким чином, ПП *(назва)* згідно з вимогами ст.ст. 16, 1212 ЦК України зобов'язане повернути отриману ним земельну ділянку у розпорядження держави в особі Кабінету Міністрів України з правом постійного користування ДП *(назва)*.

Відповідно до п.п. 1.1, 5.6 Статуту ДП *(назва)* зі змінами, затвердженими наказом Держлісагентства від 8 червня 2011 року № *(номер)*, підприємство засноване на державній власності та належить до сфери управління Держлісагентства. Підприємство здійснює володіння, користування землею та іншими природними ресурсами відповідно до мети своєї діяльності й чинного законодавства України.

Спірна земельна ділянка належить до земель держлісфонду та перебуває у постійному користуванні ДП *(назва)*, яке засноване на державній власності, належить до сфери управління Кабінету Міністрів України.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» останній здійснює в межах своїх повноважень державне управління у сфері охорони та раціонального використання землі, її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, інших природних ресурсів.

Згідно зі ст. 37 цього Закону Кабінет Міністрів України може бути позивачем та відповідачем у судах, зокрема звертатися до суду, якщо це необхідно для здійснення його повноважень у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України.

Вирішуючи питання про справедливу рівновагу між інтересами суспільства і конкретної особи, у рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Трегубенко проти України» від 2 листопада 2004 року категорично ствердив, що «правильне застосування законодавства незаперечно становить «суспільний інтерес» (п. 54 рішення).

Відповідно до ст. 13 Конституції України, ст. 1 Лісового кодексу України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси є об'єктами права власності Українського народу. Ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцерозташуванням виконують переважно водоохоронні,

захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави.

Враховуючи викладене та у зв'язку із тим, що ПП *(назва)* незаконно набуло право на користування земельною ділянкою державного лісового фонду, яка, крім того, використовується не за цільовим призначенням, даний позов заявляється в інтересах держави в особі її розпорядника – Кабінету Міністрів України, котрим до теперішнього часу заходи щодо усунення зазначених порушень не вжито.

Звернення прокурора до суду у цих спірних правовідносинах спрямовано саме на задоволення суспільної потреби у попередженні незаконного використання земель лісогосподарського призначення, відтак недопустимим є обмеження права на судовий захист інтересів держави.

Кабінету Міністрів України, який відповідно до закону є розпорядником земельних ділянок лісогосподарського призначення для нелісогосподарських потреб, про факт первинного порушення інтересів держави саме внаслідок укладання оскаржуваного договору відомо не було (інформація Кабінету Міністрів України додається).

Прокуратурі Миколаївської області про допущені порушення законодавства при укладенні оскаржуваного договору стало відомо за результатами досудового розслідування у кримінальному провадженні №_____, розпочатому *(дата)* та після надходження акта планової виїзної ревізії питань фінансово-господарської діяльності ДП (назва), складеного Державною фінансовою інспекцією в області 3 листопада 2015 року.

Крім того, зі змісту самого лише договору про спільну діяльність без утворення юридичної особи фактично не можливо встановити порушення вимог законодавства. Лише шляхом аналізу

документів та інформації, отриманої під час досудового розслідування у вказаному кримінальному провадженні встановлено факт порушень вимог земельного та лісового законодавства під час використання відповідних земель.

Також у цьому випадку єдиним можливим способом захисту інтересів держави є визнання недійсним оскаржуваного договору та зобов'язання ПП *(назва)* повернути у розпорядження держави земельні ділянки державного лісового фонду, оскільки необхідно відновити становище, яке існувало до порушення права власності Українського народу на вказані землі.

Зважаючи на викладене, установлений ст. 257 ЦК України трирічний строк позовної давності щодо вимог про визнання недійсним зазначеного договору пропущено з поважних причин.

У ч. 5 ст. 267 ЦК України передбачено, що у разі якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту. Відповідно до ч. 1 ст. 53 ГПК України за заявою прокурора господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

З огляду на викладене, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 256, 257, 261 Цивільного кодексу України, ст.ст. 2, 29, 53–57 Господарського процесуального кодексу України, –

ПРОШУ:

1. Визнати поважними причини пропуску прокурором строку позовної давності для звернення до суду з даним позовом та поновити його.

2. Визнати недійсним на майбутнє договір № 2 про спільну діяльність без утворення юридичної особи, укладений *(дата)* Державним підприємством *(назва)* з Приватним підприємством *(назва)* та додаткову угоду до зазначеного договору від *(дата, №)*.

3. Зобов'язати Приватне підприємство *(назва)* повернути у розпорядження держави в особі Кабінету Міністрів України, з пра-

вом постійного користування Державним підприємством *(назва)* земельні ділянки державного лісового фонду загальною площею 576,5 га, грошовою оцінкою 11 676 546,3 грн, що розташовані в межах території В-ської сільської ради К-ського району та використовуються приватним підприємством на підставі договору про спільну діяльність без утворення юридичної особи.

4. Стягнути з відповідачів судовий збір, сплачений за подання до суду позовної заяви, у розмірі 176 748,2 грн (1600 грн + 175 148,2 грн) на користь прокуратури М-ської області.

5. Про час і дату судового засідання повідомити прокуратуру М-ської області.

Додатки:

1. Копії державних актів на право постійного користування ДП *(назва)* земельними ділянками на 2 арк.

2. Копія договору від 14 січня 2013 року № 2 з додатками та додатковими угодами на ___ арк.

3. Копія акта часткового обстеження земельних ділянок ДП *(назва)* від 20 грудня 2016 року з додатками на 4 арк.

4. Довідка ДП *(назва)* про надходження коштів за договором № 2 на 1 арк.

5. Копія довідки відділу Держгеокадастру у К-ському районі на 1 арк.

6. Інформація Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2017 року на ___ арк.

7. Доручення Генеральної прокуратури України про пред'явлення позову на ___ арк.

8. Лист до Кабінету Міністрів України щодо представництва інтересів у суді на ___ арк.

9. Довідки з ЄДРЮООФОП на ___ арк.

10. Платіжне доручення про сплату судового збору на 1 арк.

11. Докази направлення копії позовної заяви з доданими до неї документами особам, які беруть участь у справі на ___ арк.

Прокурор області

Додаток 7

До В-ського районного суду
Адреса, поштовий індекс

Перший заступник прокурора
К-ської області
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку

в інтересах держави в особі
В-ської міської ради
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку

до
ОСОБА_1
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про стягнення коштів у розмірі _____
(в порядку ст. 45 ЦПК України)

З аналізу стану законності у сфері своєчасності та повноти надходження до бюджету коштів пайової участі встановлено, що між В-ською міською радою та замовником будівництва *ОСОБОЮ_1, (дата)* укладено договір *(номер)* про пайову участь *(внесок)* замовника *(юридичної, фізичної особи)* у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська.

Предметом вказаного договору відповідно до п.п. 1.1, 1.2, 1.3 є спрямування коштів пайової участі на розвиток інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури м. В-ська від

ОСОБИ_1, який є замовником будівництва багатоквартирного житлового будинку з вбудованими приміщеннями *(їх площа, загальна площа квартир)* в м. В-ську *(адреса)*, згідно з декларацією про початок виконання будівельних робіт, зареєстрованою *(дата)* Департаментом ДАБІ у К-ській області за *(номер)*.

У п. 2.1 вказаного договору встановлено величину пайової участі замовника у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська у розмірі (*сума* (4% від загальної кошторисної вартості будівництва за вищевказаною адресою)), яку обчислено згідно з розрахунком, погодженим (дата) між В-ським міським головою *(П.І.Б.)* та *ОСОБОЮ_1* у додатку 1, що є невід'ємною частиною укладеного договору.

У п.п. 2.2, 3.1 цього договору визначено, що *ОСОБА_1* до *(дата)*, але не пізніше ніж до моменту прийняття об'єкта в експлуатацію, зобов'язується перерахувати до місцевого бюджету у безготівковій формі грошові кошти на розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури вказаного населеного пункту *(сума)* на розрахунковий рахунок В-ської міської ради.

Встановлено, що Департаментом ДАБІ у К-ській області *(дата)* за *(номер)* зареєстровано подану замовником будівництва *ОСОБОЮ_1* декларацію про готовність до експлуатації об'єкта – багатоквартирного житлового будинку на *(адреса)* в м. В-ську, який належить до I–III категорії складності.

На виконання умов вказаного договору забудовником сплачено до бюджету лише *(сума)*, у зв'язку з чим згідно з довідкою В-ської міської ради від *(дата)*, заборгованість *ОСОБИ_1* за договором *(номер)* про пайову участь *(внесок)* замовника *(юридичної, фізичної особи)* у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська на нині становить *(сума)*.

Відповідно до ч.ч. 1, 5 ст. 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», замовник, який має намір щодо забудови земельної ділянки у відповідному населеному пункті, зобов'язаний взяти участь у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту.

Величина пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту визначається у договорі, укладеному з органом місцевого самоврядування (відповідно до встановленого органом місцевого самоврядування розміру пайової участі у розвитку інфраструктури), з урахуванням загальної кошторисної вартості будівництва об'єкта, визначеної згідно з будівельними нормами, державними стандартами і правилами. При цьому не враховуються витрати на придбання та виділення земельної ділянки, звільнення будівельного майданчика від будівель, споруд та інженерних мереж, влаштування внутрішніх і позамайданчикових інженерних мереж і споруд та транспортних комунікацій.

У ч. 3 ст. 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначено, що пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту полягає у перерахуванні замовником до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію до відповідного місцевого бюджету коштів для створення і розвитку зазначеної інфраструктури.

У ст. 526 Цивільного кодексу України передбачено, що зобов'язання мають виконуватися належним чином відповідно до умов договору.

Згідно із ч. 1 ст. 530 Цивільного кодексу України, якщо у зобов'язанні встановлений строк *(термін)* його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк *(термін)*.

Відповідно до ст. 610 Цивільного кодексу України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Разом з тим на порушення вищевказаних вимог законодавства та умов договору *ОСОБОЮ_1* кошти пайового внеску *(сума)* до місцевого бюджету Вишгородської міської ради не перераховано.

Згідно з правовими висновками, викладеними у постанові Верховного Суду України від 30 листопада 2016 року у справі № 922/6409/15, забудовник не звільняється від зобов'язання сплатити кошти пайової участі навіть після введення будинку в експлуатацію. Аналогічну правову позицію викладено також у по-

станові Верховного Суду України від 16 листопада 2016 року у справі № 922/5937/15.

Таким чином, загальна сума заборгованості за договором *(номер, дата)* становить *(сума)*.

Бюджетна система України згідно зі ст. 7 Бюджетного кодексу України ґрунтується на таких принципах: збалансованості, повноти, обґрунтованості, цільового використання бюджетних коштів, відповідальності учасників бюджетного процесу тощо. Одним із принципів, на яких ґрунтується бюджетна система України, є принцип цільового використання бюджетних коштів, який полягає в тому, що бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями.

Відповідно до ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Перший протокол, Конвенція) кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Предметом безпосереднього регулювання статті 1 Першого протоколу є втручання держави в право на мирне володіння майном, зокрема, й позбавлення особи права власності на майно шляхом його витребування на користь держави.

У практиці ЄСПЛ (серед багатьох інших, рішення ЄСПЛ у справах «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» від 23 вересня 1982 року, «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1986 року, «Щокін проти України» від 14 жовтня 2010 року, «Сєрков проти України» від 7 липня 2011 року, «Колишній король Греції та інші проти Греції» від 23 листопада 2000 року, «Булвес» АД проти Болгарії» від 22 січня 2009 року, «Трегубенко проти України» від 2 листопада 2004 року, «East/West Alliance Limited проти України» від 23 січня 2014 року) також напрацьовано три критерії, які слід оцінювати на предмет сумісності заходу втручання в право особи на мирне володіння майном із гарантіями статті 1 Першого протоколу, а саме: чи є втручання законним; чи переслідує воно «суспільний», «публіч-

ний» інтерес; чи є такий захід (втручання в право на мирне володіння майном) пропорційним визначеним цілям. ЄСПЛ констатує порушення статті 1 Першого протоколу, якщо хоча б одного критерію не буде додержано.

Критерій законності означає, що втручання держави у право власності особи повинно здійснюватися на підставі закону – нормативно-правового акту, що має бути доступним для заінтересованих осіб, чітким та передбачуваним у питаннях застосування та наслідків дії його норм.

Втручання держави в право власності особи є виправданим, якщо воно здійснюється з метою задоволення «суспільного», «публічного» інтересу, при визначенні якого ЄСПЛ надає державам право користуватися «значною свободою (полем) розсуду». Втручання держави в право на мирне володіння майном може бути виправдане за наявності об'єктивної необхідності у формі суспільного, публічного, загального інтересу, до якого може належати інтерес держави, окремих регіонів, громад чи сфер людської діяльності.

Несплата до бюджету коштів пайової участі позбавляє Український народ загалом або конкретну територіальну громаду (ст. 142 Конституції України) правомочностей власника надходжень до відповідного бюджету в тому обсязі, який дає змогу забезпечити функціонування і життєдіяльність відповідної територіальної громади та держави в цілому. В цьому контексті у сфері бюджетних правовідносин важливу роль відіграє принцип цільового використання бюджетних коштів у поєднанні з додержанням засад правового порядку в Україні, що ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст.ст. 19, 67 Конституції України).

За таких обставин «суспільним», «публічним» інтересом звернення першого заступника прокурора К-ської області до суду з

вимогою сплати коштів пайової участі у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська є задоволення насамперед суспільної потреби у відновленні законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання – своєчасного надходження коштів до бюджету та їх цільове використання у сфері містобудування, а також захист суспільних інтересів загалом для задоволення відповідних потреб територіальної громади та суспільства. «Суспільний», «публічний» інтерес полягає у відновленні правового порядку в частині забезпечення своєчасного наповнення бюджету, захист порушеного права шляхом перерахування замовником будівництва грошових коштів до місцевого бюджету В-ської міської ради для їх використання за цільовим призначенням, що всупереч вимогам бюджетного та містобудівного законодавства не надійшли до власності територіальної громади вказаної селищної ради.

ЄСПЛ, оцінюючи можливість захисту права особи за ст. 1 Першого протоколу, загалом перевіряє доводи держави про те, що втручання в право власності відбулося у зв'язку з обґрунтованими сумнівами щодо законності набуття особою права власності на відповідне майно (грошові кошти), зазначаючи, що існують відмінності між тією справою, в якій законне походження майна особи не оспорюється, і справами стосовно позбавлення особи власності на майно, яке набуте злочинним шляхом або стосовно якого припускається, що воно було придбане незаконно (наприклад, рішення та ухвали ЄСПЛ у справах «Раймондо проти Італії» від 22 лютого 1994 року, «Філліпс проти Сполученого Королівства» від 5 липня 2001 року, «Аркурі та інші проти Італії» від 5 липня 2001 року, «Ріела та інші проти Італії» від 4 вересня 2001 року, «Ісмаїлов проти Російської Федерації» від 6 листопада 2008 року).

Таким чином, статтею 1 Першого протоколу гарантовано захист права на мирне володіння майном особи (у тому числі грошовими коштами), яка законним шляхом, добросовісно набула майно у власність, і для оцінки додержання «справедливого балансу» в питаннях позбавлення майна мають значення обставини,

за якими майно було набуте у власність, поведінка особи, з власності якої майно витребовується.

За таких обставин позов прокуратури К-ської області по суті не суперечить загальним принципам і критеріям правомірного втручання в право особи на мирне володіння майном, закладеним у статті 1 Першого протоколу.

Такий правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду України від 16 грудня 2015 року у справі № 6-2510ц15.

Відповідно до приписів ст. 109 Цивільного процесуального кодексу України позови до фізичної особи пред'являються в суд за місцем її проживання.

У п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України передбачено, що прокуратура України здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

У ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що з метою представництва інтересів громадянина або держави в суді прокурор в межах повноважень, визначених законом, звертається до суду з позовною заявою.

Згідно з ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Відповідно до ч. 2 ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. За відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві й у такому разі набуває статусу позивача.

З огляду на зміст рішення Конституційного Суду України у справі від 8 квітня 1999 року № 1-1/99 «орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах» означає орган, на який державою покладено обов'язок щодо здійснення конкретної діяльності у відповідних правовідносинах, спрямованої на захист інтересів держави. Таким органом відповідно до ст.ст. 6, 7, 13 та 143 Конституції України може бути орган державної влади чи місцевого самоврядування, якому законом надано повноваження органу виконавчої влади.

У зазначеному рішенні Конституційного Суду України передбачено, що прокурор або його заступник самостійно визначає в позовній заяві, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах.

Інтереси держави можуть збігатись повністю, частково або не збігатись зовсім з інтересами державних органів, державних підприємств та організацій чи з інтересами господарських товариств з часткою державної власності у статутному фонді. Проте держава може вбачати свої інтереси не тільки в їх діяльності, а і в діяльності приватних підприємств, товариств.

Державою у наведених вище положеннях ст.ст. 142 Конституції України, ст. 7 Бюджетного кодексу встановлено основні принципи регулювання бюджетних відносин в Україні, які деталізовано у ст. 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо джерел наповнення бюджету для забезпечення потреб суспільства та держави.

У цьому випадку прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави через порушення інтересів держави, що виражається в порушенні норм законодавства у разі несплати коштів пайової участі, а також через нездійснення Вишгородською міською радою повноважень стосовно звернення до суду.

Вказані порушення містобудівного та бюджетного законодавства у виді несплати замовником будівництва *ОСОБОЮ_1* коштів пайової участі *(сума)*, які призвели до заподіяння матеріа-

льної шкоди (збитків) бюджету селищної ради, виявлено прокуратурою К-ської області у січні 2017 року під час аналізу стану своєчасності надходження до бюджету коштів пайової участі від забудовників на виконання вимог ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

У той же час В-ською міською радою, яка має у штаті юристів та якій достовірно відомо про зазначені порушення щодо несплати забудовником *ОСОБОЮ_1* до місцевого бюджету коштів пайової участі, з *(дата)* по нині не вжито заходів цивільно-правового характеру, що свідчить про нездійснення належним чином своїх повноважень та є підставою для звернення прокурора з цим позовом до суду в інтересах держави відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

У ст. 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що кошти, отримані як пайова участь замовників об'єктів містобудування, можуть використовуватися виключно на створення і розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населених пунктів.

Необхідність звернення прокурора з позовною заявою зумовлена потребою захистити інтереси держави, оскільки невиконання відповідачем умов договору про пайову участь у створенні й розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська зумовлює ненадходження коштів пайової участі до місцевого бюджету на створення і розвиток інфраструктури населеного пункту, чим порушуються економічні інтереси держави та територіальної громади міста.

В-ською міською радою самостійно цивільно-правові заходи щодо стягнення вказаної заборгованості не вживаються, що є підставою для захисту інтересів держави органами прокуратури шляхом звернення до суду з позовом в інтересах держави в особі зазначеного органу місцевого самоврядування.

На підставі викладеного, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України, –

ПРОШУ:

1. Прийняти позовну заяву до розгляду та відкрити провадження у справі.

2. Стягнути з *ОСОБИ_1 (ідентифікаційний податковий номер, паспортні дані)* на користь В-ської міської ради *(код ЄДРПОУ, розрахунковий рахунок, МФО, УДКСУ в К-ській області, м. В-ськ, код платежу, призначення платежу, сума)* коштів пайової участі на розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. В-ська.

3. Стягнути з відповідача *ОСОБИ_1* на користь прокуратури К-ської області *(адреса, поштовий індекс, код ЄДРПОУ, розрахунковий рахунок в УДКСУ в м. К-ську, МФО)* судовий збір в розмірі *(сума)*.

4. Про день та час розгляду справи повідомляти прокуратуру К-ської області та К-ську місцеву прокуратуру.

Додатки:

1. Запити В-ській міській раді на ___ арк. та ДАБІ у К-ській області на ___ арк.

2. Відповіді на запити В-ської міськради та ДАБІ у К-ській області з додатками на ____ арк.

3. Копія повідомлення позивачу про встановлення підстав та намір здійснювати представництво інтересів держави в суді на ____ арк.

4. Платіжне доручення щодо сплати судового збору у встановленому порядку та розмірі на ____ арк.

5. Копія позовної заяви з копіями всіх документів, що додаються до неї, для сторін у 2-х примірниках.

6. Копія наказу Генерального прокурора України про призначення *(П.І.Б. посадової особи, яка підписує позов)* на посаду першого заступника прокурора К-ської області на ____ арк.

Перший заступник
прокурора області

Додаток 8

Господарський суд О-ської області
Адреса, поштовий індекс

Заступник прокурора О-ської області
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку

в інтересах держави в особі
територіальної громади м. О-ська

Позивач:
О-ська міська рада
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку,
код ЄДРПОУ

до
Відповідач:
ОСОБА_1
Адреса, поштовий індекс,
номер засобів зв'язку,
код ЄДРПОУ

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про витребування майна з чужого незаконного володіння
(в порядку ст. 2 ГПК України)

В результаті вивчення матеріалів за фактами відчуження об'єктів державної та комунальної власності встановлено наступне. *(Дата)* між О-ською міською радою та товариством з обмеженою відповідальністю *(первісним набувачем)* укладено договір ку-

півлі-продажу об'єктів нерухомого майна. На підставі вказаного договору на користь товариства з обмеженою відповідальністю *(первісного набувача)* здійснено відчуження об'єктів комунальної власності, в тому числі нежитлових приміщень *(зазначається яких, їх загальна площа, адреса)*.

Зазначений договір купівлі-продажу укладено на підставі рішення О-ської міської ради *(номер, дата)* «Про перелік об'єктів комунальної власності територіальної громади м. О-ська, що підлягають приватизації та відчуженню у 2010 році, та внесення змін до рішень О-ської міської ради». У п. *(номер)* цього рішення визначено, що Представництву по управлінню комунальною власністю О-ської міської ради доручено укласти договір купівлі-продажу з товариством з обмеженою відповідальністю *(первісним набувачем)* щодо об'єктів комунальної власності територіальної громади м. О-ська.

Надалі товариством з обмеженою відповідальністю *(первісним набувачем)* на підставі договору купівлі-продажу від *(дата)*, посвідченого приватним нотаріусом О-ського міського нотаріального округу та зареєстрованого в реєстрі за *(номер)*, здійснено відчуження нежитлових приміщень *(зазначається яких, їх загальна площа, адреса)* на користь *ОСОБИ_1*.

Відповідно до ст. 41 Конституції України, держава гарантує належне забезпечення захисту права власності на нерухоме майно, право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Згідно зі ст. 316 ЦК України правом власності є право особи на річ *(майно)*, яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

У ст. 321 ЦК України закріплено, що право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Згідно зі ст. 328 ЦК України право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Пра-

во власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

У ч. 1 ст. 203 ЦК України встановлено, що зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам.

Відповідно до ст. 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені ч.ч. 1–3, 5, 6 ст. 203 цього кодексу.

Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (оспорюваний правочин).

У ч. 1 ст. 216 ЦК України встановлено, що недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

У свою чергу постановою Вищого господарського суду України від *(дата)* у справі *(номер)* за позовом заступника прокурора О-ської області до О-ської міської ради, дев'яти юридичних осіб, за участю третьої особи Департаменту комунальної власності О-ської міської ради, визнано недійсним пункт *(номер)* рішення О-ської міської ради *(номер, дата)* «Про перелік об'єктів комунальної власності територіальної громади м. О-ська, що підлягають приватизації та відчуженню у 2010 році, та внесення змін до рішень О-ської міської ради», визнано недійсним договір міни, укладений між О-ською міською радою та товариством з обмеженою відповідальністю (первісним набувачем) шляхом підписання удаваних правочинів: договору дарування від *(дата)* та договору купівлі-продажу 23 об'єктів комунальної власності територіальної громади м. О-ська.

Згідно з ч. 3 ст. 35 ГПК України обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, крім встановлених рішенням тре-

тейського суду, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Відповідно до приписів ст. 387 ЦК України власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним.

Згідно зі ст. 388 ЦК України, якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Відповідно до ч. 3 п. 2.1. постанови Пленуму ВГСУ від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними», правочин може бути визнаний недійсним з підстав, передбачених законом. Загальні підстави і наслідки недійсності правочинів (господарських договорів) встановлені у ст.ст. 215, 216 ЦК України, ст.ст. 207, 208 ГК України. Правила, встановлені цими нормами, повинні застосовуватися господарськими судами в усіх випадках, коли правочин вчинений з порушенням загальних вимог ч.ч. 1–3, 5, ст. 203 ЦК України і не підпадає під дію інших норм, які встановлюють підстави та наслідки недійсності правочинів, зокрема ст.ст. 228, 229, 230, 232, 234, 235, 1057-1 ЦК України.

У п. 2.15 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» визначено, що наслідки недійсності правочину підлягають застосуванню лише стосовно сторін цього правочину, тому на особу, яка не брала участі в правочині, не може бути покладено обов'язок повернення майна за цим правочином. У зв'язку з цим не підлягають задоволенню позови власників (володільців) майна про визнання недійсними наступних правочинів щодо відчуження майна, які були вчинені після правочину, визнаного недійсним. У відповідних випадках майно може бути витребувано від особи,

яка не є стороною недійсного правочину, позовів відповідно до ст.ст. 387–390 або глави 83 Цивільного кодексу України, зокрема від добросовісного набувача – з підстав, передбачених у ч. 1 ст. 388 Цивільного кодексу України.

Згідно з п. 2.16 постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 29 травня 2013 року № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними» судове рішення про задоволення позову про повернення майна, переданого за недійсним правочином, чи про витребування майна з чужого незаконного володіння особи, за якою зареєстровано право власності на майно у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, є підставою для здійснення державної реєстрації права власності на майно, що підлягає такій реєстрації, за позивачем (ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»).

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» однією з підстав для державної реєстрації прав та їх обтяжень є рішення судів, що набрали законної сили.

У зв'язку з тим, що власником зазначеного майна, відчуженого за договором купівлі-продажу, була територіальна громада м. О-ська, управління ним від імені територіальної громади здійснювала О-ська міська рада та її виконавчі органи. Разом з тим рішення О-ської міської ради *(пункт (номер) рішення О-ської міської ради (номер, дата))*, яким відповідно до п. 30 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» була оформлена воля територіальної громади міста на вибуття вказаного майна з її власності, визнано постановою Вищого господарського суду України від *(дата)* недійсним у зв'язку з тим, що воно суперечить вимогам чинного законодавства. Вищий господарський суд України дійшов висновку, що О-ська міська рада, укладаючи договір міни шляхом підписання з товариством з обмеженою відповідальністю *(первісним набувачем)* удаваних правочинів – договору дарування від *(дата)* та договору купівлі-продажу об'єктів комунальної власності, вийшла за межі визначених законом по-

вноважень. Отже, воля власника *(територіальної громади міста)* щодо відчуження зазначеного майна у встановленому законом порядку не виражена *(не сформульована)* жодним чинним та законним актом.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно зі ст. 319 ЦК України власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд і має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону.

Отже, територіальна громада міста як власник спірного об'єкта нерухомості делегує міській раді повноваження щодо здійснення права власності від її *(громади)* імені в її інтересах, виключно у спосіб та в межах повноважень, передбачених законодавством.

Тобто воля територіальної громади як власника може виражатись лише у таких діях органу місцевого самоврядування, які відповідають вимогам законодавства та інтересам територіальної громади.

А тому здійснення міською радою права власності, зокрема розпорядження майном не у спосіб та не у межах повноважень, передбачених законом, не може оцінюватись вираженням волі територіальної громади як власника на вибуття такого майна з його *(власника)* володіння.

У свою чергу рішення О-ської міської ради *(пункт (номер) рішення О-ської міської ради (дата, номер))*, на підставі якого стало можливим відчуження спірного майна, не було таким актом волевиявлення, який би відповідав вимогам чинного законодавства, що і було встановлено судом *(постанова Вищого господарського суду України від (дата) у справі (номер))*.

З урахуванням викладеного і беручи до уваги, що відчуження нежитлових приміщень *(зазначається яких, їх загальна площа, адреса)*, фактично здійснено поза волею власника, яким є територіальна громада м. О-ська, є всі законні підстави для витребування спірного майна від добросовісного набувача на користь власника,

тобто територіальної громади м. О-ська, відповідно до положень ст. 388 ЦК України.

Враховуючи, що згідно з чинним законодавством (ст.ст. 387, 388 ЦК України) саме власник має право витребовувати своє майно, прокуратура О-ської області зверталася до міського голови м. О-ська *(лист (дата, номер))* з метою вирішення питання про вжиття подальших заходів представницького характеру, направлених на повернення незаконно відчуженого майна у власність територіальної громади м. О-ська. Однак О-ська міська рада як представник територіальної громади міста до сьогодні жодних заходів із зазначеного питання не вжила.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-1 Конституції України на органи прокуратури покладено обов'язок представництва інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Згідно зі ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99 «інтереси держави» є оціночним поняттям, прокурор або його заступник у кожному випадку самостійно визначає, в чому саме полягає порушення інтересів держави в конкретних правовідносинах, які підлягають вирішенню в судовому порядку.

Інтереси держави можуть збігатися повністю, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів, державних підприємств та організацій чи з інтересами господарських товариств з частковою державною власністю у статутному фонді. Проте держава може вбачати свої інтереси не тільки в їх діяльності, а й у діяльності приватних підприємств, товариств. Інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин.

В основі перших завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та ін.) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності України, гарантування її державної, економічної безпеки, захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання.

Неправомірне відчуження об'єктів нерухомого майна, розташованого *(адреса)* підриває матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування, яким згідно зі ст. 142 Конституції України, в тому числі є і нерухоме майно, що перебуває у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що в свою чергу завдає істотної шкоди інтересам держави, яка відповідно до ст. 7 Конституції України гарантує місцеве самоврядування.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Таким чином, відповідно до положень Конституції України право комунальної власності територіальної громади захищається державою на рівних умовах з правом власності інших суб'єктів, кожне порушення закону при відчуженні комунального майна є порушенням інтересів держави.

З огляду на те, що до закінчення розгляду справи за вказаною позовною заявою по суті нерухоме майно, яке підлягає витребовуванню на користь територіальної громади м. О-ська в особі О-ської міської ради, може бути відчужене або реконструйоване, що ускладнить або зробить неможливим виконання рішення суду у цій справі, вважаю за необхідне вжити заходи до забезпечення позову згідно зі ст.ст. 66, 67 ГПК України.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 7, 19, 41, 131-1, 142 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 203, 215, 216, 316, 321, 328, 387, 388 ЦК України, ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», ст.ст. 2, 15, 16, 29, 35, 54, 66, 67, 82, 83 ГПК України, –

ПРОШУ:

1. Прийняти позовну заяву та порушити провадження у справі.

2. Витребувати у *ОСОБИ_1 (код ЄДРПОУ)* на користь територіальної громади м. О-ська в особі О-ської міської ради нежитлові приміщення *(зазначається які, їх загальна площа, адреса)*.

3. З метою забезпечення позову накласти арешт на нежитлові приміщення *(зазначається які, їх загальна площа, адреса)* на час провадження у справі за цим позовом.

4. Стягнути з відповідача *ОСОБИ_1* на користь прокуратури О-ської області *(адреса, поштовий індекс, код ЄДРПОУ, розрахунковий рахунок, МФО)* судовий збір в розмірі *(сума)*.

5. Про день судового розгляду позовної заяви повідомити прокуратуру О-ської області та інших зацікавлених осіб.

Додатки:

– копія рішення О-ської міської ради *(номер, дата)* на _____ арк.;

– копія договору купівлі-продажу від *(дата)* на _____ арк.;

– копія постанови Вищого господарського суду України від *(дата)* у справі *(номер)* на _____ арк.;

– копія довідки з Реєстру речових прав на нерухоме майно на _____ арк.;

– копія листа прокуратури області від *(дата)* на _____ арк.;

– копія листа О-ського міського голови від *(дата)* на _____ арк.;

– платіжне доручення щодо сплати судового збору у встановленому порядку та розмірі на _____ арк.;

– документи, що підтверджують направлення копій позовної заяви з додатками сторонам у справі на _____ арк.;

– копія наказу Генерального прокурора України про призначення *(П.І.Б. посадової особи, яка підписує позов)* на посаду заступника прокурора О-ської області на _____ арк.

Заступник прокурора області

Додаток 9

Господарський суд м. К-ська
Адреса

Заступник прокурора міста К-ська
Адреса

в інтересах держави в особі
К-ської міської ради
Адреса, ідентифікаційний код

до
ОСОБИ_1
Адреса, ідентифікаційний код

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про розірвання договору оренди та повернення земельної ділянки
(в порядку ст. 2 ГПК України)

Рішенням Господарського суду міста К-ська від 10 жовтня 2007 року у справі № *(номер)* визнано укладений між К-ською міською радою та *ОСОБОЮ_1* договір оренди земельної ділянки *(адреса)* у Д-ському районі м. К-ська площею 3,1377 га *(кадастровий номер)* для будівництва, експлуатації та обслуговування адміністративних та виробничо-складських споруд. Вказаний договір укладено на строк 15 років та зареєстровано Головним управлінням земельних ресурсів виконавчого органу К-ської міської ради *(К-ської міської державної адміністрації)* 7 листопада 2007 року за *(номер)*.

Договір оренди земельної ділянки є чинним.

Установлено, що відповідачем порушено норми Земельного кодексу України та умови укладеного договору через система-

тичне невнесення орендної плати, заборгованість з якої станом на 12 квітня 2016 року становить 235 463,63 грн.

Відносини, пов'язані з орендою землі відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про оренду землі», регулюються Земельним кодексом України, Цивільним кодексом України, вказаним Законом, іншими законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них, а також договором про оренду землі.

Однією із підстав виникнення цивільних прав та обов'язків відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 11 ЦК України є договори та інші правочини.

Договір відповідно до ст. 629 ЦК України є обов'язковим до виконання.

За приписами ст. 651 ЦК України зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

Так, відповідно до ст. 94 Земельного кодексу України право на оренду земельної ділянки – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для провадження підприємницької та іншої діяльності. Відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються законом.

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про оренду землі» договір про оренду землі – це договір, за яким орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

На підставі ст. 15 Закону України «Про оренду землі» істотними умовами договору оренди землі є: орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, форм платежу, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату, а також умови використання земельної ділянки, яка передається в оренду.

За ч. 1 ст. 21 Закону України «Про оренду землі» орендна плата за землю – це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою.

Одним із основних обов'язків орендаря відповідно до приписів ст. 24 Закону України «Про оренду землі» є своєчасне внесення орендної плати.

Згідно з п. 4.1 спірного договору оренди від 7 листопада 2007 року визначена орендна плата за земельну ділянку становить платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою у грошовій формі.

Водночас Державна податкова інспекція у Д-ському районі ГУ Державної фіскальної служби у м. К-ську листом від 13 квітня 2016 року повідомила, що вказана юридична особа орендну плату не сплачує та має заборгованість, яка станом на 12 квітня 2016 року становить 235 463,63 грн.

Відповідно до ч. 1 ст. 32 Закону України «Про оренду землі» на вимогу однієї із сторін договір оренди землі може бути достроково розірваний за рішенням суду у разі невиконання сторонами обов'язків, передбачених ст.ст. 24 і 25 цього Закону та умовами договору, у випадку випадкового знищення чи пошкодження об'єкта оренди, яке істотно перешкоджає передбаченому договором використанню земельної ділянки, а також на підставах, визначених Земельним кодексом України та іншими законами України.

У п. 11.5 спірного договору оренди земельної ділянки від 7 листопада 2007 року передбачено дострокове розірвання договору у разі невиконання або неналежного виконання орендарем своїх обов'язків.

Відповідно до п. «д» ст. 141 Земельного кодексу України підставами для припинення права на користування земельною ділянкою є, зокрема, систематична несплата земельного податку або орендної плати.

Таким чином, несплата *ОСОБОЮ_1* орендної плати за користування земельною ділянкою за договором оренди від 7 листопада 2007 року є порушенням його істотних умов, у зв'язку з чим цей договір підлягає розірванню в судовому порядку, а земельна ділянка – поверненню орендодавцеві.

У положеннях ст. 34 Закону України «Про оренду землі» передбачено, що у разі припинення або розірвання договору оренди землі орендар зобов'язаний повернути орендодавцеві земельну ділянку на умовах, визначених договором. Орендар не має права утримувати земельну ділянку для задоволення своїх вимог до орендодавця.

Обов'язком орендаря згідно з п. 8.4 спірного договору про оренду є повернення земельної ділянки орендодавцю у стані, придатному для її подальшого використання, після припинення дії договору.

Згідно зі ст. 131-1 Конституції України прокуратура здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. Прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

Згідно зі ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

У ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на землю.

Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради (п. 5 ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Разом з цим К-ська міська рада, яка відповідно до ст. 9 Земельного кодексу України наділена державою повноваженнями щодо розпорядження землями на території міста К-ська, не вживає заходів щодо розірвання спірного договору оренди з відповідачем, який має значну суму заборгованості з орендної плати за землю перед місцевим бюджетом, та не ініціює питання щодо повернення спірної земельної ділянки у розпорядження територіальної громади міста.

Вказане відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» є підставою для вжиття прокурором заходів представницького характеру та пред'явлення відповідного позову з метою захисту інтересів держави.

У зв'язку з цим позов подається прокуратурою м. К-ська в інтересах держави в особі К-ської міської ради.

На виконання вимог ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокуратурою м. К-ська повідомлено К-ську міську раду про намір звернутися до суду з указаним позовом.

Порушення інтересів держави в цьому випадку є наслідком невиконання відповідачем вимог земельного законодавства та умов договору оренди земельної ділянки, у зв'язку з чим К-ська міська рада незаконно позбавлена можливості ефективно та виключно в інтересах територіальної громади міста розпоряджатися землями міста К-ська, регулювати земельні відносини з метою створення умов для раціонального використання й охорони земель.

На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 14, 131-1 Конституції України, ст.ст. 23, 24 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 96, 141 Земельного кодексу України, ст.ст. 32, 34 Закону України «Про оренду землі», ст.ст. 2, 16, 29, 54, 56, 57 Господарського процесуального кодексу України, –

ПРОШУ:

1. Розірвати договір оренди земельної ділянки, що розташована *(адреса)* у Д-ському районі м. К-ська площею 3,1377 га *(кадастровий номер)*, укладений між К-ською міською радою *(адреса, ідентифікаційний код)* та *ОСОБОЮ_1 (адреса)*, зареєстрований Головним управлінням земельних ресурсів виконавчого органу К-ської міської ради *(К-ської міської державної адміністрації)* у книзі записів державної реєстрації договорів 7 листопада 2007 року за № *(номер)*.

2. Зобов'язати *ОСОБУ_1 (адреса)* повернути К-ській міській раді *(адреса, ідентифікаційний код)* земельну ділянку площею 3,1377 га *(кадастровий номер, адреса)* у Д-ському районі м. К-ська, у стані, не гіршому порівняно з тим, у якому вона була одержана в оренду, привівши її у придатний для використання стан.

3. Стягнути з *ОСОБИ_1* на користь прокуратури міста К-ська *(код, банк, код банку, рахунок)* судовий збір в сумі 2756 грн, сплачений за подання позовної заяви.

4. Про день та час розгляду справи повідомити прокуратуру міста К-ська.

Додатки в копіях:

1. Рішення Господарського суду м. К-ська від 10.10.2007 № *(номер)* (з Єдиного державного реєстру судових рішень) на 13 арк.

2. Інформаційна довідка з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно на 4 арк.

3. Інформація Департаменту земельних ресурсів від 14.04.2016 на 2 арк.

4. Договір оренди земельної ділянки *(номер)* від 07.11.2007 на 6 арк.

5. Акт обстеження земельної ділянки від 11.04.2016 на 2 арк.

6. Робочі матеріали (витяг з бази даних міського земельного кадастру) від 08.04.2016 на 1 арк.

7. Аерофотозйомка земельної ділянки на 1 арк.

8. Інформація ДПІ у Д-ському районі м. К-ська від 13.04.16 з додатками на 24 арк.

9. Детальна інформація про юридичну особу з ЄДРПОУ на відповідача на 5 арк.

10. Лист до КМР в порядку ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» на 1 арк.

11. Докази направлення копії позову з додатками сторонам на __ арк.

12. Докази сплати судового збору (оригінал платіжного доручення №___ від _____.04.2016) на 1 арк.

Заступник прокурора

Додаток 10

Окружний адміністративний суд м. К-ська
Адреса

Заступник прокурора міста К-ська
Адреса

до К-ської міської
державної адміністрації
Адреса

ПОЗОВНА ЗАЯВА
про скасування розпорядження
(в порядку ст. 60 КАС України)

Прокуратурою міста К-ська встановлено факт порушення вимог законодавства під час прийняття К-ською міською державною адміністрацією розпорядження від 9 грудня 2009 року *(номер)* «Про зміну назви реконструйованих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень по *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська».

Так, рішенням тендерного комітету І-ського управління меліоративних систем та водного господарства від 6 серпня 2002 року, затвердженого наказом І-ського УМСВТ від 23 січня 2002 року № *(номер)*, вирішено продати Товариству головну насосну станцію *(номер, назва)* у складі основних засобів: будівлі ГНС-1 *(назва)* площею 393 м^2 з бетонним покриттям площею 530 м^2; побутового приміщення при насосній станції *(назва)* площею 14 м^2; господарчого блоку при насосній станції *(назва)* площею 2,3 м^2; огорожі насосної станції *(назва)* довжиною 376 м та під'їзної дороги з бетонним покриттям, яка веде від шосе до насосної станції *(назва)* довжиною 2 км.

На підставі вказаного рішення між І-ським управлінням меліоративних систем та водного господарства та товариством 8 серпня 2002 року укладено договір купівлі-продажу комплексу головної насосної станції *(номер, назва)*.

Згідно з п. 2.3 договору вказане у цьому договорі майно розташоване на земельній ділянці площею 8030 м^2, що знаходиться за адресою: м. К-ськ, Г-ський район *(назва та номер вулиці)*. Вказана земельна ділянка належить І-ському управлінню меліоративних систем та водного господарства відповідно до Державного акта на право користування землею *(номер)*, виданого 15 липня 2002 року К-ською міською радою.

Рішенням К-ської міської ради від 29 квітня 2004 року *(номер)* Товариству надано в оренду на 15 років (до 22 серпня 2020 року) земельну ділянку *(кадастровий номер)* на *(назва та номер вулиці)* площею 0,8 га для експлуатації та обслуговування будівель і споруд насосної станції у зв'язку з переходом права власності на майно.

Надалі на підставі вказаного рішення між К-ською міською радою та Товариством 22 серпня 2005 року укладено договір про оренду земельної ділянки.

Відповідно до п. 5.1 договору про оренду на земельній ділянці не дозволяється діяльність, не пов'язана з цільовим призначенням такої земельної ділянки. Зміна цільового призначення земельної ділянки можлива лише в разі прийняття К-ською міською радою рішення про затвердження проекту відведення земельної ділянки у зв'язку зі зміною цільового призначення та внесення відповідних змін до договору.

Розпорядженням К-ської міської державної адміністрації від 10 липня 2007 року *(номер)* Товариству дозволено здійснити проектування та реконструкцію нежитлових будівель і споруд насосної станції та службових приміщень на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська.

Водночас розпорядженням К-ської міської державної адміністрації від 9 грудня 2009 року *(номер)* «Про зміну назви реконструйованих будівель і споруд насосної станції та служ-

бових приміщень на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська» змінено назву реконструйованих нежитлових будівель і споруд з «Нежилих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень» на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська на «Комплекс відпочинку, реабілітації та спорту».

У п. 3 цього розпорядження К-ської міської державної адміністрації від 9 грудня 2009 року зазначено, що Товариство зобов'язане вирішити у встановленому порядку питання щодо зміни цільового призначення земельної ділянки для експлуатації та обслуговування комплексу відпочинку, реабілітації та спорту на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська.

Це розпорядження К-ської міської державної адміністрації від 9 грудня 2009 року *(номер)* є незаконним та підлягає скасуванню з огляду на наступне.

Згідно з ч. 1 ст. 24 Закону України «Про планування та забудову територій» право на забудову земельної ділянки реалізується її власником або користувачем за умови використання земельної ділянки за її цільовим призначенням та відповідно до містобудівних умов і обмежень забудови земельної ділянки, встановлених відповідно до вимог цього Закону.

За ч.ч. 1, 2 ст. 20 Земельного кодексу України віднесення земель до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень. Зміна цільового призначення земель провадиться органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які приймають рішення про передавання цих земель у власність або надання у користування.

Таким органом згідно з вимогами ст.ст. 27, 33 Закону України «Про місцеве самоврядування» та ст. 9 Земельного кодексу України є К-ська міська рада.

Наказом Держкомзему України від 23 липня 2010 року № 548 «Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель» затверджено Класифікацію видів цільового призначення земель (далі – Класифікація).

У підрозділі 11.4 розділу 11 Класифікації визначено, що до земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення належать землі для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд технічної інфраструктури (виробництва та розподілення газу, постачання пари та гарячої води, збирання очищення та розподілення води).

У свою чергу, згідно з ч. 1 ст. 65 Земельного кодексу України землями промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення визнаються земельні ділянки, надані в установленому порядку підприємствам, установам та організаціям для здійснення відповідної діяльності.

Таким чином, відповідно до Класифікації та ст. 65 Земельного кодексу України земельна ділянка площею 0,8 га *(кадастровий номер)* на *(назва та номер вулиці)* у м. К-ську на момент прийняття К-ською міською державною адміністрацією оскаржуваного розпорядження від 9 грудня 2009 року *(номер)* належала до земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Згідно з підрозділом 07.01 розділу 7 Класифікації до земель рекреаційного призначення належать земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, пансіонатів, об'єктів фізичної культури і спорту, інших аналогічних об'єктів, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації.

З огляду на викладене, змінюючи назву реконструйованих будівель і споруд з «Нежилих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень» на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська на «Комплекс відпочинку, реабілітації та спорту», К-ська міська державна адміністрація своїм розпорядженням від 9 грудня 2009 року *(номер)* фактично визначила інше цільове призначення земельної ділянки за вказаною адресою з «земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення» на «землі рекреаційного призначення».

При цьому згідно з інформацією Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу К-ської міської ради (КМДА) від 18 листопада 2015 року цільовим використанням вказаної земельної ділянки нині є «для експлуатації та обслуговування будівель і споруд насосної станції».

Отже, зміна цільового призначення земельної ділянки у встановленому Законом порядку проведена не була, оскільки К-ською міською радою рішення про зміну цільового призначення такої земельної ділянки не приймалося.

Разом із цим К-ською міською державною адміністрацією розпорядженням від 9 грудня 2009 року *(номер)* фактично визначено інше цільове призначення земельної ділянки площею 0,8 га *(кадастровий номер)* на *(назва та номер вулиці)* у м. К-ську.

З огляду на викладене, зазначене розпорядження суперечить вимогам ч. 1 ст. 24 Закону України «Про планування та забудову територій», ст.ст. 27, 33 Закону України «Про місцеве самоврядування», а також ст. 9, ч. 2 ст. 20 Земельного кодексу України, а тому підлягає скасуванню у судовому порядку.

Відповідно до ст. 14 Конституції України право власності на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Разом із тим оскаржуване розпорядження від 9 грудня 2009 року (номер) К-ською міською державною адміністрацією прийнято всупереч вищевказаним вимогам законодавства України, оскільки цим розпорядженням Товариство отримало змогу реалізувати своє право на забудову земельної ділянки всупереч її цільовому призначенню, визначеному у договорі про оренду від 22 серпня 2005 року.

Таким чином, без відповідних правових підстав та на порушення визначеної законодавством України процедури прийняття

рішень щодо зміни цільового призначення земель К-ська міська державна адміністрація, приймаючи розпорядження про зміну назви реконструйованих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень на *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська з «Нежилих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень» на «Комплекс відпочинку, реабілітації та спорту», фактично привласнила виключні повноваження К-ської міської ради.

Отже, вказане розпорядження К-ської міської державної адміністрації від 9 грудня 2009 року *(номер)* є таким, що не відповідає закону та підлягає скасуванню.

Відповідно до ст. 131-1 Конституції України прокуратура здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

У ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що прокурор здійснює представництво законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

За ст. 60 Кодексу адміністративного судочинства України прокурор, який звертається до адміністративного суду в інтересах держави, в позовній заяві (поданні) самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до адміністративного суду прокурор зазначає про це в позовній заяві й у такому разі прокурор набуває статусу позивача.

Таким чином, у зв'язку із відсутністю органу, який здійснював би відповідні повноваження у спірних правовідносинах, даний позов пред'являється прокурором як позивачем.

Протиправне розпорядження порушує інтереси держави, вимоги чинного законодавства та підриває авторитет держави, яка відповідно до Конституції України забезпечує неухильне дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами норм чинного законодавства під час здійснення своїх повноважень.

Відповідно до ч. 2 ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог.

Про зазначені порушення прокуратурі міста К-ська стало відомо у жовтні – листопаді 2015 року, після отримання інформації з Департаменту Державної архітектурно-будівельної інспекції у м. К-ську та Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу К-ської міської ради (К-ської МДА).

Таким чином, строки на звернення прокуратури міста К-ська з позовом до суду обчислюються з моменту отримання вказаної інформації та не пропущено.

У ст. 8 Закону України «Про судовий збір» встановлено, що, враховуючи майновий стан сторони, суд може своєю ухвалою звільнити її від сплати судового збору, відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, але не довше, ніж до ухвалення судового рішення у справі.

Крім того, у ч. 1 ст. 88 КАС України визначено, що суд, враховуючи майновий стан сторони, може своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати судових витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату судових витрат на визначений строк.

Таким чином, єдиною підставою для вчинення судом зазначених у цих нормах дій є врахування майнового стану сторони.

Разом з цим на підставі Закону України від 22 травня 2015 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору», який набрав чинності 1 ве-

ресня 2015 року, органи прокуратури позбавлено пільг при сплаті судового збору.

Згідно з п. 2 Прикінцевих положень вказаного Закону Кабінет Міністрів України зобов'язано забезпечити відповідне фінансування державних органів, які позбавляються пільг щодо сплати судового збору.

Водночас фінансування органів прокуратури України на сплату судового збору не забезпечено та на даний час відсутнє.

У Законі України «Про державний бюджет України на 2015 рік» видатки на сплату прокурорами судового збору не передбачено, і відповідне фінансування органами прокуратури з такою метою не здійснювалося. Нині питання про поновлення органам прокуратури пільг на судовий збір законодавчо не врегульовано.

Відсутність видатків для сплати судового збору прокуратурою м. К-ська підтверджується кошторисом прокуратури м. К-ська на 2015 рік.

Відповідно до листа Головного управління Державної казначейської служби України у м. К-ську від 30 жовтня 2015 року видатки на сплату судового збору повинні здійснюватися за кодом економічної класифікації видатків 2800 «Інші поточні видатки». Згідно з кошторисом прокуратури м. К-ська за КЕКВ 2800 кошторисні призначення за коштами загального та спеціального фондів державного бюджету відсутні.

Отже, ГУ ДКС України у м. К-ську підтверджено відсутність видатків для сплати судового збору у кошторисі прокуратури м. К-ська.

Також слід зазначити, що відсутність вказаних видатків пояснюється тим, що органи прокуратури позбавлені пільг щодо сплати судового збору лише з 1 вересня 2015 року, тоді як видатки на фінансування органів прокуратури на 2015 рік встановлювались Законом України «Про державний бюджет України на 2015 рік», який прийнято 28 грудня 2014 року, а відповідні зміни до якого в частині фінансування органів прокуратури на вказані видатки не вносились.

За таких обставин, враховуючи об'єктивну неможливість сплати на цей час прокуратурою м. К-ська судового збору, є підстави для звільнення від його сплати або відстрочення сплати судового збору на підставі ст. 88 КАС України та ст. 8 Закону України «Про судовий збір».

Враховуючи викладене, керуючись ст. 131-1 Конституції України, ст.ст. 23, 24 Закону України «Про прокуратуру», ст.ст. 60, 99, 104–106, 117 Кодексу адміністративного судочинства України, –

ПРОШУ:

1. Звільнити прокуратуру м. К-ська від сплати судового збору або відстрочити сплату судового збору до ухвалення судового рішення у справі.

2. Прийняти адміністративний позов до розгляду та відкрити провадження у справі.

3. Скасувати розпорядження К-ської міської державної адміністрації від 9 грудня 2009 року *(номер)* «Про зміну назви реконструйованих будівель і споруд насосної станції та службових приміщень по *(назва та номер вулиці)* у Г-ському районі м. К-ська».

4. Про дату та час розгляду справи повідомити прокуратуру міста К-ська.

Додатки:

1. Копія рішення К-ської МР від 29.04.2004 *(номер)* на___арк.
2. Копія договору купівлі-продажу від 08.08.2012 на __арк.
3. Копія договору оренди земельної ділянки від 22.08.2005.
4. Копія розпорядження К-ської МДА від 10.07.2007 *(номер)*.
5. Копія розпорядження К-ської МДА від 09.12.2009 *(номер)*.
6. Копія кошторису ПМК та довідки Держказначейства на__ арк.

7. Копія листа Департаменту Державної архітектурно-будівельної інспекції у м. К-ську на___арк.

8. Копія листа Департаменту земельних ресурсів виконавчого органу К-ської МР (К-ської МДА) на__арк.

9. Докази надсилання копій адміністративного позову з додатками відповідачу на__арк.

Заступник прокурора міста

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Брус Ірина Іванівна – головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України;

Говоруха Олена Олександрівна – заступник начальника відділу науково-методичного забезпечення прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України;

Драган Олена Василівна – заступник начальника Департаменту підтримання державного обвинувачення та представництва інтересів громадянина або держави в судах Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції, кандидат юридичних наук;

Казак Олена Анатоліївна – головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України;

Мельник Олексій Петрович – начальник відділу організації представництва в регіонах управління представництва інтересів громадян або держави в суді Департаменту підтримання державного обвинувачення та представництва інтересів громадянина або держави в судах Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції;

Одуденко Віта Володимирівна – викладач відділу підготовки прокурорів з представництва інтересів громадянина або держави в суді Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук;

Павліченко Сергій Анатолійович – заступник начальника відділу організації представництва в регіонах управління представництва інтересів громадян або держави в суді Департаменту підтримання державного обвинувачення та представництва інтересів громадянина або держави в судах Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції;

Турлова Юлія Анатоліївна – головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук.

Наукове видання

Брус І.І., Говоруха О.О., Драган О.В., Казак О.А.,
Мельник О.П., Одуденко В.В., Павліченко С.А., Турлова Ю.А.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРІВ ПРИ ЗВЕРНЕННІ

ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ ТА ЗАЯВАМИ

Науково-практичний посібник

Редактор
Степанюк О.Б.

Верстка та дизайн обкладинки
Грекович Н.І.

Формат 145х200.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Petersburg
Умовн.-друк. арк. 6,6. Обл.-вид. арк. 9,8
Наклад 99 прим. Зам. № 17-04-26-1
Підписано до друку 28.04.2017

Виготовлення оригінал-макета та друк
Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-б, м. Київ, 04050

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4 001 від 10.03.2011

Наукове видання

Брус І.І., Говоруха О.О., Драган О.В., Казак О.А.,
Мельник О.П., Одуденко В.В., Павліченко С.А., Турлова Ю.А.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРІВ ПРИ ЗВЕРНЕННІ

ДО СУДУ З ПОЗОВАМИ ТА ЗАЯВАМИ

Науково-практичний посібник

Редактор
Степанюк О.Б.

Верстка та дизайн обкладинки
Грекович Н.І.

Формат 145х200.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Petersburg
Умовн.-друк. арк. 6,6. Обл.-вид. арк. 9,8
Наклад 99 прим. Зам. № 17-04-26-1
Підписано до друку 28.04.2017

Виготовлення оригінал-макета та друк
Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-б, м. Київ, 04050

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4 001 від 10.03.2011